

Bütün Dünya

192297 SAYI: 2023 07

FIYATI: 28 TL

**O Gün Sadece Bir Zafer Değil
Yarınları Kazandık**

30

**AĞUSTOS
ZAFER BAYRAMI
KUTLU OLSUN**

Cihangir Dumanlı:
**Büyük
Taarruz'da
Baskın
Nasıl
Sağlandı?** S: 5

Ömer Dedeoğlu:
**Ağustos
1923** S: 31

Cengiz Özakıncı:
**'Mavi
Vatan'
Cumhuriyet
Donan-
ması ve
İsmet
İnönü**
S: 43

Konur Ertop:
Bir Osmanlı
Aydın ve
Bürokrati
**Tarihçi
Mustafa Âli** S: 107

Vahap Candan:
**Uzun Köprü'nün
Uzun Köprüsü** S: 126

CUMHURİYETİMİZ

100

YAŞINDA

“Limanın yanında küçük koya
yaşamış minik beyaz bir taka.
Üzerinde mor renkle yazılmış bir
kelime. Tam seçemiyorum.
Biraz daha yaklaşıncı okuyabili-
yorum.
'Nayino'.

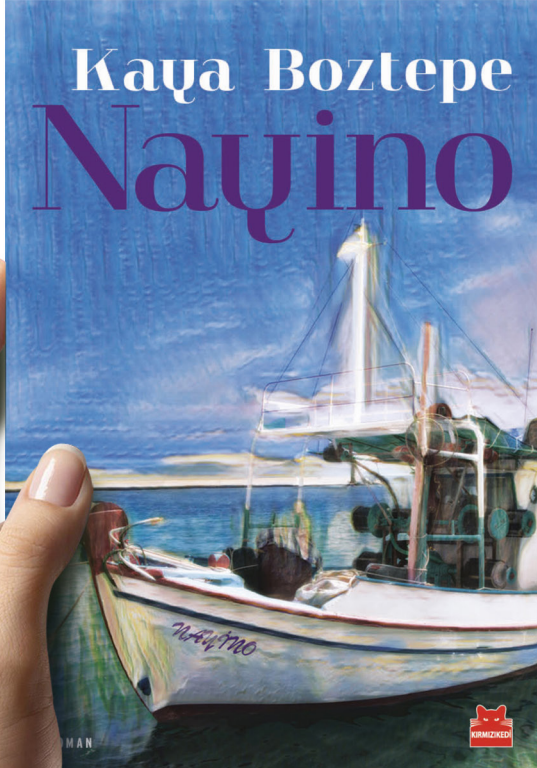
Yani 'sevdalum'...

*Yar goynunda elsem,
Kefen da istemezdim.
Uç gun sarılı yatsak,
Sağdan sola dönmezdim.*

Bir sevda romanı Nayino.

Yıllar önce yaşanan, sebepsiz yere
sona eren -sona erdiği sanılan-
bir sevda. Kurulan yepyeni hayatlar ve
bu hayatın seyrine etki eden “memle-
ket meseleleri. Aradan geçen zamanda
memlekette birçok olay yaşanmış, her-
kes başka yerlere savrulmuşken... Eski
sevdanın külleri yeniden alevlenir mi?

Kaya Boztepe, Nayino adlı
romanında, kaderini ülkede yaşanan
toplumsal olayların ve bazı küçük
tesadüflerin belirlediği bir aşkın ro-
manını yazıyor.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

Bütün Dünya

2000

Başkent Üniversitesi

Adına Sahibi:

Prof. Dr. Mehmet Haberal

Anısal Yönetmen:

Mete Akyol

Yayın Genel Yönetmeni:

Ufuk Akyol

Görsel Yönetmen

ve Yayın Genel Yönetmeni

Yardımcısı:

Turgut Keskin

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:

Gülçin Orkut Akyol

Teknik Yapım Yönetmeni:

Faruk Güney

Yayın Danışmanı:

Yaşar Öztürk

Eğitim Danışmanı:

Dr. Fatma Ataman

Düzeltilme Sorumlusu:

Nükhet Alicikoğlu

Abone Servisi:

Hatice Taygan

*Bütün Dünya 2000 dergisi,
Başkent Üniversitesi'nin
kültür hizmetidir.*

Seçiciler Kurulu:

Prof. Dr. Nevzat Bilgin (Anısal Başkan)

Prof. Dr. Ahmet Mumcu

Prof. Dr. Solmaz Doğanca

Prof. Dr. Sevil Öksüz

Prof. Dr. Ender Varinlioğlu,

Prof. Dr. Okay Eroskay

Prof. Dr. Fuat Çelebioğlu,

Prof. Dr. Sedefhan Oğuz,

Prof. Dr. Levent Peşkiricioğlu,

Kaya Karan, İlhan Banguoğlu,

Ahmet Aydede, Ertan Karasu, Manuel Bilos

Sürekli Yazarlar:

Yahya Aksoy, A. Erdem Akyüz, Sabriye Aşır,

Nuray Bartoschek, Kaya Boztepe, Vahap Candan,

Ali Tekin Çam, Ömer Dedeoğlu, Dr. Cihangir Dumanlı,

Barbaros Eneç, Konur Ertop, Gürbüz Evren,

Dr. Murat Molu, Filiz Leloğlu Oskay, Cengiz Önal,

Cengiz Özakıncı, Dr. Tekin Özerterem, Yaşar Öztürk,

Necdet Pamir, Dr. Sezin San Sungunay, Reha Tartıcı,

İzlen Şen Toker, Cemal Türkmen, Necef Uğurlu,

Mehmet Ünver, Mustafa Yıldız, Berk Yüksel

Yönetim Merkezi:

10. Sokak No: 45, Bahçelievler, Ankara

Tel: (0312) 212 80 16

Faks: (0312) 212 31 33

İletişim Adresi:

Burhaniye Mah. Burhaniye Abdullah Ağa Cad. No:103

Üsküdar, 34662 İstanbul

Tel: (0216) 422 22 67

Abone Servisi:

Tel: (0541) 725 74 11

abone@butundunya.com.tr

Baskı: Sonsöz Gazetecilik Matbaa San. ve Tic. Ltd. Şti.

İvedik OSB. Mah. 1341 Cad. No:56 Yenimahalle / Ankara

Matbaa Sertifika No: 50737

Basım Tarihi: 25 / 07 / 2023

www.butundunya.com.tr • butundunya@butundunya.com.tr

3 İnsan Kendini Nasıl “Bilir?” Dr. Ufuk Akyol

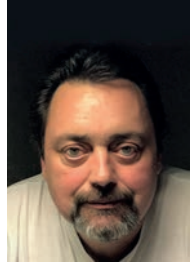

5 Büyük Taarruz'da Baskın Nasıl Sağlandı? Dr. Cihangir Dumanlı

- 11 Atatürk ve 30 Ağustos
Av. Ahmet Erdem Akyüz
- 15 30 Ağustos'u Yazmak
Prof. Dr. Cengiz Kuday
- 17 30 Ağustos Kurtuluşun Zaferi
Yahya Aksoy
- 24 Yeni Baştan Kaya Boztepe
- 31 Ağustos 1923 Ömer Dedeoğlu
- 36 Yüzüncü Yılında Lozan Barış
Antlaşması Yaşar Öztürk
- 43 'Mavi Vatan' Cumhuriyet
Donanması ve İsmet İnönü
Cengiz Özakıncı
- 51 Heyet-i Temsiliye Gücünü
Gösteriyor Cengiz Önal
- 56 Hakimiyeti Milliye Yazıları
- 59 Anadolu'da Değişen Aileler
Değişmeyen Terbiyeler
Mete Akyol
- 64 “Ah Güzel İstanbul”
Ali Tekin Çam
- 73 İleri Düşmek
Oben Aybars Kuday
- 75 Özel Ordunun Putin'i
Devirme Planının Arkası
Gürbüz Evren

İÇİNDEKİLER

- 81 Sonsuz Döngü Berk Yüksel
- 83 Taş Evin Prensesi
Melis Şeyhun Çalışlar
- 87 Batılılar Doğulular
Tayfun Yılmaz
- 88 Akıllandıran veya
Bönleşiren Diziler
Necef Uğurlu
- 94 Büyük Mavi Dr. Tekin Özertem
- 99 Koşuşturma Kültürü
Sabriye Aşır
- 103 Kültür ve Toplum
Op. Dr. Murat Molu
- 107 Tarihi Mustafa Âli
Konur Ertop
- 113 Paranın Yenmeyen Bir Şey
Olduğunu Anlayacağız!!!
Reha Tartıcı
- 116 Bale
İzlen Şen Toker
- 121 Eğitimcilerin Babası
Cemal Türkmen
- 126 Uzunköprü'nün Uzun
Köprüsü Vahap Candan
- 131 Enerji Dönüşümü ve “Kritik
Mineraller” Necdet Pamir
- 139 Okullarda Ev İşi Dersleri
Mehmet Ünver
- 144 Behçet Kemal Çağlar
Sabri Kemal
- 147 Neler Olmuyor ki Dünyada
Dr. Sezin San Sungunay
- 4 Beni Hatırlayınız
- 58 Gözün Sözü
- 72 İlk Dersimiz Türkçe
- 125 Bilginizi Denetleyin
- 143 Sudoku
- 151 Çözümler
- 152 Yarının Büyüklüğü
- 154 Bulmaca
- 156 Satranç
- 158 Bize Gönderilen Kitaplardan
- 160 Bir Fotoğraf Bin Sözcük

İnsan Kendini Nasıl “Bilir?”

Sokrates okulunun kapısına bu ünlü deyişini yazarken neler kastettiği başka bir yazımın konusu olsun da, bu kerelik deyişin kendisine bir göz atmak niyetindeyim. **Kendini Bil** veya **Tanı** olarak da çevrilebilir.

İyi de insan kendini nasıl "bilir?"

Yıllar içinde, hasbelkader edindiğim deneyimlerim, bana, bunun öncelikle insanın yaşamı boyunca karşılaştığı kişilerden, olaylardan, yerlerden nasıl etkilendiğini doğru analiz edebilmesiyle başlıyor olabileceğini gösterdi.

Ardından bu etkilenmeye verilen tepkilerin ne kadar iyi tartılmış olmasıyla devam edip ulaşılan dengenin sürdürülmesiyle tamamlanıyor olsa gerek.

Acaba bu öyle yazıldığı kadar kolay yapılabilecek birşey mi?

Örneğin tüm suçun bizde olduğunu bildiğimiz küçük bir trafik kazası yaptıktan sonra arabadan inip, kaçımız *"Geçmiş olsun, çok özür dilerim, bir an dalmışım sanırım."* diyerek diğer arabanın şoförüne yaklaşıyoruz?

Yoksa daha çoğumuz *"Neden ani fren yapıyorsun? Bu ne biçim araba kullanmak?"* gibi cümleler kurup üste çıkmaya mı çalışıyoruz?

Patron, eksik bıraktığımız işi farkedip azarladığında, arkadaşlarımızın yanına gidip, onlara patrona hiç söylemediğimiz şeyleri söylemiş gibi anlatıyor muyuz?

Biz, yoksa suçluluk hissettiğimizde, üste çıkmaya mı çalışıyoruz?

Biz, yoksa haksız olduğumuzda, etrafa farklı senaryolar aktararak haklıymışız gibi mi yapmayı mı seçiyoruz?

Biz, yoksa utandığımızda, saldırganlaşıyor muyuz?

Biz, yoksa sevdiğimizde ilgisiz davranmayı mı seçiyoruz?

Biz, yoksa.... Hiç mi kendimizi bilmiyor, tanımıyoruz? •

Beni Hatırlayınız

ATATÜRK'ÜN BUGÜNÜ DE AYDINLATAN ÖZDEYİŞLERİ

Derleyen: GAZİ GÜDER

● *Bağımsızlık ve hürriyetlerini her ne pahasına ve her ne karşılığında olursa olsun ihlâl ve takyide asla müsamaha etmemek; bağımsızlık ve hürriyetlerini bütün mânasiyle koruyabilmek ve bunun için gerekirse, son ferdinin, son damla kanını akıtarak, insanlık tarihini şanlı örnek ile süslemek; işte bağımsızlık ve hürriyetin hakiki mahiyetini, geniş mânasını, yüksek kıymetini, vicdanında kavramış milletler için temel ve ölmez prensip... Ancak bu prensip uğrunda her türlü fedakârlığı, her an yapmaya hazır milletlerdir ki, devamlı olarak insanlığın hürmet ve saygısına lâyık bir topluluk olarak düşünülebilirler. (1928)*

● *Yabancı bir devletin himaye ve desteğini kabul etmek, insanlık özelliklerinden mahrumiyeti, beceriksizlik ve miskinliği itiraftan başka bir şey değildir. Gerçekten bu aşağı dereceye düşmemiş olanların isteyerek başlarına bir yabancı efendi getirmelerine asla ihtimal verilemez.*

● *Halbuki Türk'ün haysiyet ve izzetinefis ve kabiliyeti çok yüksek ve büyüktür. Böyle bir millet esir yaşamaktansa yok olsun daha iyidir.*

● *Bundan ötürü, ya bağımsızlık, ya ölüm!...*

● *Arzumuz dışarıda bağımsızlık, içeride kayıtsız ve şartsız millî egemenliği korumadan ibarettir. Millî egemenliğimizin hattâ bir zerresini bozmak niyetinde bulunanların kafalarını parçalayacağınızdan eminim. (1923)*

● *“Biz barış istiyoruz” dediğimiz zaman “tam bağımsızlık istiyoruz” dediğimizi herkesin bilmesi lâzımdır. Bunu istemeye hakkımız ve kudretimiz vardır. On sene, yirmi sene sonra aşağılaşarak ölmekten ise şimdiden şeref ve haysiyetle ölmeyi üstün tutmalıyız. (1923)*

K Atatürk

Yılmadan Yorulmadan Dr. Cihangir Dumanlı

Büyük Taarruz'da Baskın Nasıl Sağlandı?

101. Yılı'nı kutladığımız 30 Ağustos Zaferi, Kurtuluş Savaşımızın kesin sonuçlu muharebesidir ve Büyük Asker Başkomutan Mustafa Kemal Atatürk'ün askerlik alanındaki başyapıtı niteliğindedir.

Düşman Durumu:

Eylül 1921'de Sakarya'da taarruz gücü tüketilen Yunan ordusu Eskişehir- Afyon hattına çekilerek bir yıldır noksanlarını tamamlamış ve bu hatta savunma için tertiplenmiştir. Temas hattı Marmara denizinden Büyük Menderes Nehri'ne

kadar 800 kilometre uzunluğundadır. Yunan ordusu savunmasını Eskişehir Afyon arasındaki bölgede yoğunlaştırmıştır.

Yunan ordusunun mevcudu 200 bindir ve üç kolordusu vardır.

Bir kolorduyu Eskişehir karşında, bir kolorduyu Afyon karşısında »

Başkomutan Mustafa Kemal Paşa ve Batı Cephesi Komutanı İsmet (İnönü) Paşa ve Albay Asım (Gürbüz) cephede savaş planı üzerinde çalışıyorlar. (25 Ağustos 1922)

mevzilendirmiş, diğer kolordusunu ikisinin orta gerisinde ihtiyatta tutmuştur. Kuvvet çoğunluğunu güneyde Afyon karşısında Trikupis komutasındaki kolordu bölgesinde yapmıştır.

Düşmanın ağırlık merkezi Afyon ovasından geçen ve İzmir'i cepheye bağlayan demiryolu, karayolu ve telgraf hattıdır. Bu hat ele geçirilirse düşman ordusunun ikmali kesilecek, İzmir'de bulunan Başkomutanları Hacıanesti ile irtibatı kopacak, kolordular başsız kalacak ve buldukları mevzide imha edilecektir.

dirmiştir.

Türk Ordusu:

Türk ordusu Sakarya Zaferi'nden sonra Mustafa Kemal'in başkomutanlık yetkisini kullanarak aldığı tedbirler ve ulusun büyük özverileri ile noksanlarını tamamlamış, o zamana kadar savunma muharebeleri yapmış olan ordu bir "taarruz

ordusu” haline getirilmiştir. Toplam mevcudu 200 bindir 1. ve 2. Ordular ile 5. Süvari Kolordusu’ndan oluşmuştur. 2. Ordu Eskişehir bölgesinde 1. Ordu Afyon bölgesinde 5. Süvari Kolordusu ihtiyattadır. Sıklet merkezi güneyde 1. Ordu’nun

Mustafa Kemal Atatürk ve kurmay heyet, Büyük Taarruz öncesinde birlikleri denetliyor...

bulunduğu Afyon bölgesinde (düşmanın en kuvvetli tuttuğu bölgede) yapılacaktır.

Taarruzun planlanması için komutan karargâhına bir “ana fikir” verir. Büyük taarruz için Başkomutan Mustafa Kemal Atatürk’ün ana fikri şöyledir:

“Düşmanın sağ kanadına şiddetli bir darbe ile cephesini Afyon güneyinde yarmak, kuvvetlerinin büyük kısmını kuşatarak Dumlupınar önlerinde meydan muharebesine mecbur etmek ve imha etmek.”

Maksat, Afyon güneyinden Sincan Ovası’na inerek buradan geçen lojistik ve iletişim hattına (düşmanın ağırlık merkezine) en kısa yoldan el atmaktır.

Baskın ihtiyacı:

Bütün cephede asker sayısı bakımından denklik vardır. Ancak Afyon güneyindeki tepeler hattında düşman cephesini yarmak ve ovaya

inmek için bu bölgede sıklet merkezi yapmak gerekmektedir bu bölge ise düşmanın en kuvvetli tuttuğu bölgedir. Başarı için bizim aynı bölgede daha büyük kuvvet buldurmamız gerekmektedir. Gerekli kuvvet Eskişehir bölgesindeki 2. Ordu’dan kaydırılmak zorundadır. Bu da Eskişehir bölgesinin zayıflatılması demektir. Düşman bunu öğrenirse İhtiyat Kolordusu ile Eskişehir- Ankara istikametinde taarruz edebilir veya Afyon bölgesindeki esas kuvvetimizi kuzeyden kuşatarak göller bölgesine atabilir. Planın riski buradadır.

Bu riski azaltmak için Başkomutan’ın çözmesi gereken problem şudur:

Afyon bölgesine mümkün olduğu kadar fazla kuvvet yığmak, bunu yaparken Eskişehir bölgesini çok zayıflatmamak. Afyon bölgesinde sıklet merkezi yaptığımızı düşmana göstermemek. Düşman 50 uçağı

ile gündüzleri havadan gözetleme yapma imkânına sahiptir. Kuzeyden güneye üç kolordunun düşmana sezdirilmeden kaydırılması gerekmektedir.

Bu nedenle harekât baskın prensibine dayandırılmıştır. Baskın sağlanamazsa plan riske girer. Baskın beklenmeyen zamanda, beklenmeyen yerde ve beklenmeyen kuvvetlerle taarruz etmektedir.

Yunan ordusunun ve İtilaf Devletleri'nin öncelikli istihbarat ihtiyacı Türk ordusunun ne zaman, nereden ve ne kadar kuvvetle taarruz edeceğini öğrenmektir. Tüm istihbarat gayretlerini bu konuya yönlendirmişlerdir. Bizim de önceliğimiz bu konularda düşmana emare vermemek veya yanıltıcı emare vermektir.

Zaman Bakımından Baskın:

Sakarya Zaferi'nden sonra bir yıla yakın zaman geçmesine rağmen taarruza başlanmaması TBMM'deki muhalif milletvekillerinin eleştirilerine konu olmuştur. "Niçin taarruz etmiyoruz?", "Taarruz gücümüz yok mu?" Millet nereye sürükleniyor?" gibi sorular gündeme gelmiştir. Başkomutan ve TBMM Başkanı Mustafa Kemal "Ordumuz taarruza hazır, her an taarruz edebilir" dese düşmana taarruzun zamanı konusunda emare verecek; "Henüz hazır değiliz." dese moral bozucu

propagandalara neden olacaktır.

Mustafa Kemal'in 6 Mart 1922'de TBMM'deki konuşması şöyledir:

"Ordumuzun kararı taarruzdur. Fakat bu taarruzu tehir ediyoruz. Sebebi hazırlıklarımızı tamamen ikmale biraz daha zaman lazımdır. Yorum hazırlıkla yapılacak taarruz hiç taarruz etmemekten daha fenadır."

Büyük önder böylece hem düşmana taarruzun zamanı hakkında emare vermemiş hem de milletvekillerini rahatlatmıştır.

Fethi Okyar son bir diplomatik temas yapmak maksadıyla 5 Temmuz'da Paris ve

Londra'ya gönderilmiş böylece henüz taarruza hazır olmadığımız ve diplomatik çözüm aradığımız algısı yaratılmıştır.

Mustafa Kemal hazırlıkları yerinde görmek maksadıyla 21 Temmuz'da gizlice cepheye gitmiş, 27 Temmuz'da Akşehir'de bir futbol maçını izlemek bahanesi ile komutanları çağırmıştır. 28 / 29 Temmuz gecesi ordu ve kolordu komutanları ile taarruz planının ayrıntılarını harp oyunu şeklinde tartışmış, emirlerini vermiştir.

Mustafa Kemal taarruzu yönetmek maksadıyla 17 Ağustos'ta Ankara'dan cepheye gitmiş bu gidişini de gizli tutmuştur. Aynı gün kendisinin Çankaya'da çay daveti verdiğini gazetelerde yayımlatmıştır.

Fethi Okyar

Yunan komutanlar sabaha karşı balodan döndüklerinde Türk topçusunun sessizliği bozan ateşi ile karşılaşmışlar, tam bir baskına uğramışlardır.

26 Ağustos olarak kararlaştırılan taarruz hakkında Bakanlar Kuruluna bilgi verilmesi ve Batı Cephesi Komutanı'nın birliklerine hazırlık emrini (ön emrini) vermesi mümkün olduğu kadar geç zamanlarda yapılmıştır. Ön emir 6 Ağustos'ta yalnız ordu komutanlarına verilmiştir.

Bu tedbirlerle taarruzun zamanı hakkında stratejik baskın sağlanmıştır. Hatta Yunan subayları eşlerini de davet ederek taarruzdan bir gece önce (25 Ağustos gecesi) Afyon'da bir balo düzenlemişlerdir. Komutanlar sabaha karşı balodan döndüklerinde Türk topçusunun sessizliği bozan ateşi ile karşılaşmışlar, tam bir baskına uğramışlardır

Kuvvet ve Yer Bakımından Baskın:

Düşmanın Afyon güneyinden büyük bir kuvvetle taarruz edeceğimiz, bu maksatla Eskişehir bölgesinden buraya kuvvet kaydırığımız

konularında da yanıtılması gerekiyordu.

Bu maksatla aşağıdaki tedbirler uygulanmıştır:

- İntikaller mümkün olan en geç zamanda (14-24 Ağustos arasında) yapılmıştır.

- Düşmanın gündüz havadan gözetleme imkânı dikkate alınarak tüm intikaller gece yapılmıştır. Ses ve ışık disiplinine azami derecede dikkat edilmiştir. Birlikler gün ağarmadan yürüyüşlerini tamamlayarak gündüzü meskûn mahallerde veya ağaçlar altında hareketsiz geçirmişlerdir.

Türk piyadeleri mevzilerinde

● Çekirge usulü uygulanmış, bir birliğin boşalttığı yere geriden başka bir birlik getirilmiştir.

● Terk edilen yerlerde çadırlar söndürülmemiş, bölgenin boşaltılmadığı görüntüsü verilmiştir.

● Kuvvet kaydırma için tek bir genel emir yayınlanmamış, birlikler münferit emirlerle intikal ettirilmiştir.

Düşman, sıklet merkezi bölgesine 90 bin asker kaydırduğumuzun 4 misli top, 6 misli asker yerleştirdiğimizin farkına varamamış, taarruzun yeri, zamanlaması ve kuvveti bakımından da tam bir baskına uğramıştır.

● Ayrıntılı planlama ve keşifler yapılmıştır.

● Keşif heyetleri asgari sayıda tutulmuştur.

● Gereken yerlerde köprüler onarılmış, yeni yollar yapılmış ve gizlenmiştir.

● Bazı birlikler gündüz (düşmanın gözü önünde) kuzeye yürütülmüş, aynı birlikler gece (düşman görmeden) güneye getirilmiştir böylece düşman kuzeye birlik kaydırma sanmıştır.

● Taarruz mevzileri ve topçu mevzileri mümkün olduğu kadar geride seçilmiştir, temastaki

birliklerde şüphe uyandıracak bir hareket yapılmamıştır.

● Alınan bu tedbirlerle düşman taarruzumuzun yeri ve kuvveti bakımından (Afyon güneyinden sıklet merkezi ile taarruz edeceğimiz konusunda) tam bir baskına uğramıştır.

Değerlendirme ve Sonuç:

Bu tedbirlerle düşman üstün

gözetleme yeteneğine rağmen Eskişehir bölgesinden Afyon güneyindeki sıklet merkezi bölgesine 90 bin asker kaydırduğumuzun, bu bölgede asker sayısı bakımından 6 misli, top sayısı bakımından 4 misli kuvvet yığıldığımızın farkına varamamış, zaman bakımından olduğu kadar taarruzun yeri ve kuvveti bakımından da tam bir baskına uğramıştır.

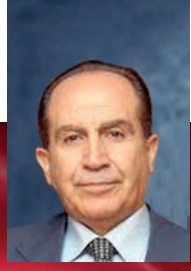
5. Süvari Kolordu-

su'nun aşılmaz sanılan Ahır Dağı'nı 25/26 Ağustos gecesi sızma yürüyüşü ile aşarak 26 Ağustos sabahı düşmanın gerisine sarkması düşman komutanlarında büyük bir şaşkınlık ve korku yaratmıştır.

Eskişehir bölgesinde talî taarruz yapan 2. Ordu'nun taarruzlarının çok şiddetli olması da asıl taarruzumuzun yeri hakkında düşmanda tereddüt yaratmış, bu nedenlerle ihtiyat kolordusunu zamanında ve yerinde kullanamamıştır.

Bu da Türk ordusuna zaferi getirmiştir. •

cihangirdumanli@butundunya.com.tr

ATATÜRK VE 30 AĞUSTOS

“Hiç şüphe etmemelidir ki yeni Türk devletinin, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin temelleri burada atıldı. Ebedî hayatı burada taçlandırıldı. Bu sahada akan Türk kanları, bu semada uçuşan şehit ruhları, devlet ve cumhuriyetimizin ebedî muhafızlarıdır.” -Mustafa Kemal Paşa

1. Dünya Savaşı'nın (1914-1918) ardından İtilaf Devletleri; İstanbul, İzmir, Adana, Urfa, Maraş, Samsun'dan başlayan şekilde Anadolu'yu işgale kalkmışlardı. İşgalden bir yıl sonra, Kurtuluş Savaşı'nın dönüm noktalarından biri

olan, tarihin en kanlı ve binlerce askerimizi şehit verdiğimiz Sakarya'da, 23 Ağustos-13 Eylül 1921 tarihleri arasında 22 gün 22 gece sürececek olan Sakarya Meydan Muharebesi başlayacaktı. Zaman zaman Ankara'nın sadece 50 km dışında »

cereyan eden savaş, kentte endişeli bir bekleyişe yol açıyordu.

Mustafa Kemal Paşa 26 Ağustos'ta tarihi emrini verdi:

“Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. O sath, bütün vatanıdır. Vatanın her karış toprağı vatandaşın kanı ile ıslanmadıkça terk olunamaz.”

Dünya kamuoyu ve işgal kuvvetleri, bu savaşa önem vermiyor ve kazanacaklarını düşünüyordular. Ancak yanılıyorlardı, çünkü Türkleri tanımıyorlardı. Türk askeri, yabancıların 4,5 ayda ancak geçilebilir denen mevzi ve işgal yerlerini satatlar içinde geçecekti. Bu büyük başarı üzerine 19 Eylül 1921 günü TBMM tarafından, Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'ya “Mareşal” rütbesi ve “Gazi” unvanı verildi.

Sakarya'da çekilen ve kaçan Yunan ordusu, Türk ordusunun iki katı asker ve teçhizat durumunu muhafaza ediyordu.

Sakarya Meydan Muharebesi'nden sonra kamuoyunda ve TBMM'de taarruz için sabırsızlıklar baş gösterdi; bir kesim, savaşa ara verilmeden derhal devam edilmesini istiyordu. Sakarya'da büyük bir başarı elde edilmesine rağmen, askeri

dengeye bakıldığı zaman gerçek kendini gösteriyordu.

Sakarya'da çekilen ve kaçan Yunan ordusu, Türk ordusunun iki katı asker ve teçhizat durumunu muhafaza ediyordu.

Yunan ordusunda 180 bin asker, 88 bin tüfek, 9 bin makinalı tüfek, 300 top varken, Türk ordusunda 92 bin asker, 48 bin tüfek, 819 makinalı tüfek ve 145 top bulunuyordu. Buna rağmen, büyük savaş kazanılmıştı ancak devam edilmesi için koşulların düzeltilmesi ve çalışılması gerekiyordu.

Bu gerçeği gören Mustafa Kemal Paşa, 6 Mart 1922'de Büyük Millet Meclisi'nin gizli bir toplantısında endişe ve huzursuzluk duyanlara *“Ordumuzun kararı, taarruzdur. Fakat bu taarruz erteliyoruz. Sebebi, hazırlığımızı*

tamamen bitirmeye biraz daha zaman lazımdır. Yarım hazırlıkla, yarım tedbirlerle yapılacak taarruz, hiç taarruz etmemekten çok daha kötüdür.” diyerek bir taraftan zi-

hinlerdeki şüpheyi gidermeye çalışırken diğer taraftan da orduya son zaferi sağlayacak bir taarruz için çalışmalara başlandı. Nihayet büyük taarruz günü geldi.

Savaş öncesi, basına Çankaya Köşkü'nde 20 Ağustos 1922 günü bir çay ziyafeti verileceği haberleri yansıdı. Herkes Mustafa Kemal Paşa'nın çay partisi vermesini beklerken, O çoktan Büyük Taarruz'u başlatmak için Ankara'dan ayrılmış,

Büyük Taarruz'a hazırlık yapan Türk topçular.

Afyonkarahisar Kocatepe'de savaş mevzilerine gitmişti ve 26 Ağustos 1922 sabahı saat 05.30'da topçu ateşiyle Büyük Taarruz başladı. Sabahın ilk ışıkları ile Tınaztepe ele geçirildi.

27 Ağustos'ta, büyük asker ve vatansız Tümen Komutanı Yarbay Reşat'ın, söz verdiği sürede tepeli alamadığı için intiharından kısa süre sonra Çiğiltepe de kurtarıldı.

28 Ağustos'ta Başkomutanlık Karargâhı Afyon'a taşındı.

29 Ağustos'ta şiddetli çarpışmalar gün boyu devam etti.

30 Ağustos 1922 günü Mustafa Kemal Paşa, Kütahya'nın Altıntaş İlçesine bağlı Zafertepe Çalköy'de, birliklerine Büyük Taarruz emrini verdi. Mustafa Kemal Paşa'nın bizzat yönettiği

ve tarihe "Başkomutanlık Meydan Muharebesi" olarak geçen savaşta; Türk ordusu ve Mehmetçik, Yunan birliklerini alt üst etti. General Trikopis, General Diyenis ve bir çok Yunan komutan ile askeri İzmir yönüne kaçarak canlarını kurtardılar.

Zaferin ardından 1 Eylül'de Mustafa Kemal seslendi "**Ordular, ilk hedefiniz Akdeniz'dir, ileri!**"

9 Eylül 1922'de İzmir, 11 Eylül

3. Kolordu'nun Bursa'ya Girişi (11 Eylül 1922)

24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Barış Antlaşması ile Türkiye bağımsızlığını tüm dünyaya kabul ettirdi.

Bursa ve 18 Eylül'de Batı Anadolu düşman işgalinden kurtarıldı. 11 Ekim 1922'de imzalanan Mudanya Ateşkes Anlaşması ile Doğu Trakya düşman işgalinden kurtarıldı. 24 Temmuz 1923'te imzalanan Lozan Barış Antlaşması ile Türkiye bağımsızlığını tüm dünyaya kabul ettirdi. Büyük Önder Atatürk'ün liderliğinde 29 Ekim 1923'te ulus iradesine, ulusal egemenliğe, demokratik, laik ilkelere bağlı Cumhuriyet ilan edildi.

İlk kez 1924 yılında Afyon'da Başkomutanlık Zaferi adıyla kutlanan 30 Ağustos günü, Türkiye'de 1926'dan itibaren Zafer Bayramı olarak kutlanmaktadır. Zafer Bayramı, 30 Ağustos 1922'de Dumlupınar'da Atatürk'ün başkanlığında zaferle sonuçlanan Büyük Taarruz'u anmak için Türkiye ve Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nde her yıl 30 Ağustos günü

kutlanan resmî ve ulusal bir bayram günüdür.

Büyük Zafer'den iki yıl sonra Mustafa Kemal Paşa, Başkomutanlık Meydan Muharebesi'ni sevk ve idare ettiği Zafertepe'de 30 Ağustos 1924 tarihinde Büyük Zafer'in önemini şu şekilde ifade etti.

“... Hiç şüphe etmemelidir ki yeni Türk devletinin, genç Türkiye Cumhuriyeti'nin temelleri burada atıldı. Ebedî hayatı burada taçlandırıldı. Bu sahada akan Türk kanları, bu semada uçuşan şehit ruhları, devlet ve cumhuriyetimizin ebedî muhafızlarıdır...” •

erdemakyuz@butundunya.com.tr

Kaynakça:

1.- Ata.msb.gov.tr / 2.- trt.haber.com / 3.- Kültür Portalı

“Milli mücadelelere şahsî hırs değil, milli ideal, milli onur sebep olmuştur.”

-Mustafa Kemal Atatürk

30 Ağustos'u Yazmak

Yazan: Prof. Dr. CENGİZ KUDAY

Yazmak; doğruları yazabilmek çok güzel; bunu yapabilmek için o oranda bilgili ve birikimli olabilmek.

Fakat her zaman doğruları yazabilmek doğru olamıyor.

Tarihte bunun örneklerini görmek mümkün: Bizans tarihinin en

görkemli döneminde imparator Justinianus ve İmparatoriçe Theodora zamanında yaşayan Prokopios hem resmi saray tarihçesi olarak hem de önemli görevlerde bulunarak Bizans'taki her olayın iç yüzüne tanıklık etti.

Ölümünden sonra »

açıklanmak üzere kaleme aldığı “Gizli Tarih” her halde gelmiş geçmiş tarih kitaplarının en ilginç olanıdır. O günün şartlarında yaşarken yazdıkları ile sonradan gizli tarih olarak yazdıkları farklıdır.

Bizim bugün yaşadıklarımızı doğru ve tarafsız olarak birileri yazabilecek mi? Umarım yazılır.

Fakat unutmayalım bir söz vardır:

“Tanrı bile tarihi değiştiremez fakat tarihçiler ve siyasetçiler değiştirebilir.”

Önümüzdeki günlerde 30 Ağustos Zafer Bayramı’nı kutlama törenleri yapılacak mı?

Yapılacak ise eski günlerde olduğu gibi stadlarda, caddelerde çoşku ile kutlama şansımız olabilecek mi?

Bizler bin yıldır Mete Hakan zamanından beri milleti olan bir devlet olarak bilinir ve öyle düşünürdük. (Eski Prusya gibi)

Bu gün durum nedir bilmiyoruz.

Gürsel ve Şahin Aldoğan’ın “Siperin Ardı Vatan” adlı kitabını bir müddet önce okuma fırsatım oldu.

Kitapta modern harp tarihinin kurucusu sayılan (Türkiye’de) Bursalı Mehmet Nihat Bey’in 1919’da basılan kitabının ön sözünde şu sözlerle yer verilmiştir.

“Genel olarak tarihin ve harp tarihinin en az kıymetinin bulunduğu memleket ve ordulardan biri de bizim memleketimiz ve ordulardan biri de bizim ordumuzdur.”

Halkımızın bir kısmı nedense bir ordumuza itibar eder saygı gösterir

ve fakat aynı oranda sevmez.

Ordumuza minnet borçluyuz: daha önce bir yazımda belirttim.

Minnet duygusu kadar tehlikeli bir duygu yoktur.

Minnet duyan kişi veya kişiler bu duygunun altında ezilebilir ve zaman içinde iyilik gördüğü kişi ve kurumlara düşman olabilir.

Bu duygu bazen çok tehlikeli olur sözlere; yazılara ve hareketlere yansır. Bu gün bu yazdıklarımın örneklerine zaman, zaman rastlıyoruz.

Çok üzülüyoruz.

Fakat; Orta Çağ’da yaşamış öğretmenler için söylenmiş bir cümle vardır: *“Eski hocalar ölmez sadece sınıflarından ayrılırlar.”*

“Eski askerler ölmezler. Sadece gözden kaybolurlar; gölgeleri hep oralardadır.”

Eski Askerlerinde emekliye ayrılırken söyledikleri bir cümle vardır:

“Eski askerler ölmezler. Sadece gözden kaybolurlar; gölgeleri hep oralardadır.”

Ümit eder ve hayal ederim ve inanırım.

Atatürk’ün öğretmenleri ve Askerleri cismen olmasalar bile ruhları ve gölgeleri ile 30 Ağustos’a Anıt-kabir’de “Ata”larının önünde olurlar. •

30 Ağustos Kurtuluşun Zaferi

“Efendiler! Afyonkarahisar-Dumlupınar Meydan Muharebesi ve onun son safhası olan 30 Ağustos Muharebesi Türk tarihinin en mühim bir dönüm noktasını teşkil eder”¹ **Atatürk**

Başkomutan Mustafa Kemal Paşa, Türk ulusunun vatan ve özgürlük tutkusuna gönülden inanarak ve güvenerek, zafere ulaştıracak yolun stratejisini belirlemiştir: »

“Umumi kaidede şudur ki, genel durumu yönetme ve yürütme sorumluluğunu üzerine alanlar, en önemli hedefe ve en yakın tehlikeye mümkün olduğu kadar yakın bulunurlar.”

“Biz, mücadelemize başlarken işgalci düşmanları kendi kuvvetimiz ve Allah’ın yardımına dayanarak kovacağımıza emin idik; bu inanç ve güvenimiz bugün de sarsılmazdır.”² diyerek mücadelesine olan inancını ifade etmiştir.

Atatürk’ün başkomutanlığında yapıldığı için Başkomutanlık Muharebesi de denilen Büyük Taarruz, Kurtuluş Savaşı’nın dönüm noktası olan halkın özgür ve bağımsız yaşama isteği ile işgal edilmek istenilen vatanını kurtarma iradesinin tezahürüdür.

Türkiye Büyük Millet Meclisi’nin 20 Temmuz 1922’deki oturumunda Mustafa Kemal Paşa’ya dördüncü kez olmak üzere Başkomutanlık yetkisi verilmiştir. Ancak bu sefer önceki Başkomutanlık yetkilerinden farklı olarak Mustafa Kemal Paşa mecliste yaptığı konuşmada, “... Bugün ordumuzun manevi kuvveti en yüksek derecededir.

Mustafa Kemal, Türk ordusunu Sakarya Nehri doğusunda tertiplenme kararı ile düşmanı kendi planlarına uydurmak stratejisini başarı ile uyguladı.

Ordumuzun maddi kuvveti de fevkalade bir önleme gerek hissettirmeksizin milli emelleri tam bir güvenle elde edecek düzeye ulaşmıştır. Bu nedenle böyle bir yetkiyi devam ettirmeye gerek kalmadığı görüşündeyim..” şeklinde ifade ederek bu sefer kendisine geniş yetkiler verilmesine gerek olmadığını söylemiştir.³

Büyük Taarruz Ağustos’un 26’sını 27’sine bağlayan

gece Afyon’da başlamış, düşman ordularının Mustafa Kemal Paşa’nın bizzat idare ettiği Dumlupınar Meydan Muharebesi’nde imha edilmesi ile Türk ordusunun zaferiyle sonuçlanmıştır.

Mustafa Kemal, savunma tertiplerini kuvvetlendirmek için Türk ordusunu Sakarya Nehri doğusunda tertiplenme kararı ile düşmanı kendi planlarına uydurmak stratejisini başarı ile uyguladı. Bütün amacı düşmanı vatanın girilmez noktasında boğmak ve yok etmektir. Başkomutanlık ve Batı Cephesi Komutanlığı karargâhı Polatlı yakınlarında Alagöz Köyü’nde idi. Lojistik destek açısından zorluklar bulunmakta. Lojistik ikmal yollarında ve özellikle DDY’da güvenliği sağlayan Türk

Başkomutan Mustafa Kemal Paşa ve Cephe Komutanı İsmet Paşa, Birinci Ordu'ya bağlı birliklerin askeri tatbikatını teftiş ederken. (İlgin, 1 Nisan 1922.)

süvarilerinin başarılı akınları sayesinde oldukça yararlı lojistik destek sağlandı.

Batı cephesinin hazırlığı umut verici bir biçimde ilerlediğinden Başkomutan Gazi Mustafa Kemal Paşa, yakın bir zamanda taarruz edileceğini ordu ileri gelenleri ile paylaşmış ve saldırı kararını 1922 yılı Haziran ayında vermiştir. Başkomutan, Temmuz sonunda Akşehir'deki Batı Cephesi Karargâhı'na giderek komutanlarla tekrar görüşmüş, Ağustos ayı içinde taarruz edileceğini bildirerek 6 Ağustos günü Ankara'ya dönmüştü. En son güne kadar Yunan ordusuna bu konuda hiçbir kuşku

verilmemesi, yapılacak eylemin tam bir baskın biçiminde olması sağlanmıştır. Bu da Türk ordusunun üstün yeteneklerinin önemli kanıtlarından biri ve savaş stratejisinin önemli bir ilkesidir.

Ulusal Kurtuluş Savaşı Mustafa Kemal Atatürk'ün stratejik bir deha olduğunun da kanıtıdır. Mustafa Kemal Paşa 27 Temmuz 1922 tarihinde cephedeki birlikler arasında bir futbol turnuvası tertip ederek, komutanlara Büyük Taarruz hakkında bilgi vermiştir. Ayrıca Ağustos ayında Ankara'daki yabancı misyona bir çay partisi vererek kamuoyunun dikkati başka konularla meşgul edilmiş, Yunanlar ve diplomatları

Büyük Taarruz'a hazırlık yapan Türk topçular.

yanılmıştır. Büyük Taarruz'un planlamasında ve yürütülmesinde büyük bir gizlilik ve titizlik gösterilmiştir. Mustafa Kemal Paşa ve yanındaki birkaç arkadaşından başka hiç kimse taarruzun zamanından bile haberdar olmamıştır.

Artık sona doğru yaklaşılmaktadır. 26 Ağustos sabahı Atatürk Kocatepe'de. Paşalara saati sorar, saat 03.00'tür, ancak o gün sis vardır. Sis bir türlü dağılmaz. Atatürk sabırsızlanır, yaveri ve yakın koruması Yzb. Muzaffer Kılıç'tan biraz uzaklaşarak, ordumuzun muzaffer olması için dua eder. Nihayet saat 05.30'da Miralay İsmet Bey'e "ateş" emrini verir. Hazırlanan saldırı plânı 26 Ağustos 1922 sabahı uygulamaya konuldu. Topçularımız durmak bilmeyen ateşiyle Yunan mevzilerini adeta cehenneme çevirmiştir. Akşam kadar Yunan ordusunun ilk ve son sağlam mevzileri ele geçirildi. Akabinde ise kahraman süvarilerimiz Yunan mevzilerini darmadağın etmiştir.

Taarruz öncesi Atatürk birlikle-
rimizi gizlice Şuhut Dağı'nın güneyinden geçirmiştir. Bu arada Yunan orduları Başkumandanı Hacıanestis, savaşı İzmir'den bir gemiden yönetmektedir. Yunan 1. Kolordu Komutanı Nikolas Trikopis (taarruz sırasında Başkomutan olmuştur) Yunan birliklerinin bir kısmını güneye doğru çekmiştir.

İngilizlerin o dönemdeki Başbakanı David Lloyd George (1863-1945) sonucu tahmin etmiş ve

şaşkınlık içine düşmüştü. Sakarya Meydan Savaşı sonunda Yunan ordusunun perişan bir şekilde Sakarya Nehri'nin batısına doğru kaçmasından sonra Lloyd George dönemin Yugoslavya Kralı Aleksandr Karacorceviç'e gizli bir şifre göndererek, Yunanlara destek amacıyla İzmir'e asker çıkarmalarını talep etmiştir. O tarihte Yugoslavya Krallığı Başbakanlığı görevini yürüten, dirayetli bir devlet adamı olan Nikola Paşiç (Paşaoğlu), kralı bu konuda uyarak, böyle bir maceraya katılmamaları gerektiğini ve Türklerin onurlu ve savaşçı bir millet olduklarını beyanla, yeğeni olan Romanya Kralı Ferdinand'a da böyle bir talebin gelebileceğini ve onu da bu konuda uyarmasını istemiştir.

Yugoslav Kralı Aleksandar Karacorceviç 3-4 Ekim 1933 tarihleri arasında kraliyete ait Dubrovnik Yatı ile Kraliçe Maria ile birlikte Dolmabahçe'de Atatürk'ü ziyaret etmiştir. Bu konuyu Atatürk'e de anlatmış, Atatürk ise verdiği cevapta krala esprili bir şekilde "*Haşmetmeap o zaman size de geçmiş olsun derdik.*" demiştir. Atatürk'e hayran kalan Kral Karacorceviç Belgrad'a döndüğünde Yugoslav basınına verdiği demeçte Atatürk'ü Orelov Pogled (Kartal Bakışlı) sözü ile tarif etmiştir.⁴

31 Ağustos'a kadar süren çok şiddetli çarpışmalar sonunda, Yunan kuvvetleri doğudan ve güneyden 2. ve 1. Ordularımızla, kuzeyden ve batıdan süvari kolordumuzla

kuşatılarak Dumlupınar kuzeyindeki Aslıhanlar bölgesinde yok edildi.

Türk ordusunun gücü: 8658 subay, 199.283 er, 100.352 tüfek, 2025 hafif ve 839 ağır makineli tüfek, 323 top, 5282 uçaktı.

Bu sırada Yunan ordusu ise: 6564 subay, 218.432 er, 90.000 tüfek, 3139 hafif ve 1280 ağır makineli tüfek, 418 top, 1300 kılıç, 50 uçağa sahipti.⁵

Şiddetli çatışmalar sonunda Türk ordusu 30 Ağustos Günü Afyon'a girmiş ve Atatürk karargâhını Afyon'a taşımıştır. Atatürk, cepheyi yarım ay şeklinde tutmuş ve Yunan ordusunu güneyden kuşatmıştır.

30 Ağustos sabahı ise başta Yakup Şevki Paşa olmak üzere bütün birliklere “çemberi kapatma” emrini vermiştir. İşte “kurt kapanı” budur. Yunan ordusunun hiç kurtulma şansı yoktur. Atatürk Büyük Taarruz sırasında beş gün beş gece hiç uyumamıştır.

Başkomutan, kendi adıyla anılan bu savaşın ertesi günü Genelkurmay Başkanı Fevzi (Çakmak), Batı Cephesi Komutanı İsmet (İnönü) ve Ordu Komutanları Yakup

“Ordular, İlk Hedefiniz Akdeniz'dir. İleri!”

Şevki (Subaşı) ve Nurettin (Sakallı) paşalarla, Yunan kuvvetlerinin yok edildiği Çal Köyü dolaylarındaki durumu inceledikten sonra gerekli önlemleri aldı ve düşmanın aman verilmeden izlenmesini, denize dökülmesini emretti. **“Ordular ilk hedefiniz Akdeniz'dir. İleri!”**

Mustafa Kemal Paşa öyle özel bir insandır ki bu durumda bile öz bakımını ihmal etmemiş her gün traş olmuş ve askerlerinin karşısında büyük bir moral ve motivasyonla dimdik ayakta durmuştur. Savaş Sanatı yazarı Sun Tzu'nun **“Savaşta en önemli silah hızdır”** dediği gibi, izleme, takip büyük bir hızla

yapılmış, batı bölgesinde bulunan ve savaşa henüz katılamayan bazı düşman kuvvetlerine toplanma imkânı verilmemiştir.

İki milletin bütün varlıkları ile karşı karşıya gelerek 22 gün geceli gündüzlü devam eden Sakarya Meydan Savaşı zaferle noktalandı. Ordularımızın öncü birlikleri 9 Eylül'de İzmir'e girdi. Sadece İzmir kurtulmamış Kurtuluş Savaşı kati olarak sona ermiş, işgalci güçlere son ve kesin darbe vurulmuş, son kurşun atılmıştı. Bir gün sonra 10 Eylül 1922'de yanında Mareşal Fevzi Paşa, Garp Cephesi Komutanı İsmet Paşa, Garp Cephesi Kurmay Başkanı Yarbay Asım Bey olmak üzere Başkomutan İzmir'e gelmişti. "Yaşa Mustafa Kemal Paşa!" sesleri arasında Hükümet Konağı'ndan

İzmirliilere Atatürk "Başarı benim değil, sizindir, milletimizindir." diyerek seslenmiştir.* (Ahmet Gürel 10 Eylül 1922 Başkomutan Mustafa Kemal Paşa İzmir'de yazısından /o günün tanığı Hatuniye Peştemalcıbaşı'nın anlatımlarından.)

Büyük Taarruz öncesinde Gazi Mustafa Kemal Paşa'ya muhalif olan mebuslar 26 Ağustos'ta başlayan taarruzun haberi Meclis'e ulaştığında ordunun başarılarını tebrik etmişlerdir. 30 Ağustos'ta zaferi Türkiye Büyük Millet Meclisi'nde, basında ve halk arasında büyük

sevinçle karşılanmış ve orduya ve ordunun Başkomutanına başarılarından dolayı tebrik telgrafları yağmıştır.

18 Eylül 1922 tarihi itibarıyla Batı Anadolu'da hiçbir Yunan askeri kalmamıştır. Türk ordusunun 26 Ağustos'ta başlayan büyük taarruzu, Yunan ordusunun yok edilmesi ile Batı Anadolu'nun tüm olarak temizlenmesi ile sonuçlanmıştı. Böyle bir zafer, dünya savaş tarihinde pek ender görülen bir olay olarak tarihte yerini aldı. "Millî irade kendi yönünde bir nehir gibi coşup taşacaktır. Zafer milletin eseridir." di-

A. H. Lybeyer:
"Yunanlar zafer ve megalos idea (Büyük Yunanistan) için dövüştiler; fakat Türkler ocaklarını ve yurtlarını korumak için savaştılar"

yen Başkomutan Mustafa Kemal Paşa'ya TBMM tarafından 21 Eylül 1921'de "Mareşallik" rütbesi ve "Gazilik" unvanı verildi.

Bu savaşta üç Mustafa vardır. Mustafa Kemal Atatürk, Mustafa Fevzi Çak-

mak ve Mustafa İsmet İnönü. Bu zaferle beraber Yunanlıların "Büyük Yunanistan" hayali de sona ermiştir. Yunanların, "Küçük Asya felaketi" dedikleri bu bozgunun sonunda sorumlu tutulan Başbakan Gunaris ve Hacıanestis olmak üzere altı yetkili Atina'da kurşuna dizilmiştir.

A. H. Lybeyer'in yazdığı gibi; "Yunanlar zafer ve megalos idea (Büyük Yunanistan) için dövüştiler; fakat Türkler ocaklarını ve yurtlarını korumak için savaştılar"⁶

Kurtuluş Savaşı'nın simgesi Ankara Ulus ve Kızılay'da yer alan anıtlarda gizlidir. 1932-33 yılları

Atatürk heykeli
(Ulus - Ankara)

arasında ABD'nin Ankara Büyükelçisi Charles. H. Sherrill, Ulus'taki anıtı bir yazısında şöyle betimledi:

"..Gazi'nin çok etkili görünüm veren atlı heykelinin kaidesi çevresinde, bir çeşit canlı nitelikte üç heykel var. Önde gözlerini uzaklara, Sakarya Savaşı'na dikmiş, ileri doğru adım atmış iki piyade askeri bulunmaktadır.(...) 22 gün 22 gece süren bu savaşın top seslerini, üzüntülü saatler yaşayan hükümet merkezi işitiyordu. Sirtında top mermisi taşımakta olan bir Anadolu köylü kadını, bu heykelin kaidesini oluşturan üçgeni tamamlamaktadır.(...) Bu vatansever savaşçı kadın, arkasını duvara dayayarak, ölüm kahmı savaşçı

veren ulusun çok güzel bir simgesidir. Kadın orada, hem Türk ulusunun yaratıcı özünü hem de erkekleriyle birlikte, onlarla omuz omuza savaşma istek ve heyecanını simgelemektedir." 7

30 Ağustos Büyük Taarruz Zaferi tarihin eşsiz sayfalarında yerini aldı. Savaşın sonucu egemen, bağımsız Türkiye Cumhuriyeti devletinin ortaya çıkmasını sağladı. Onun için de

30 Ağustos Kurtuluş Günü olarak da anılır.

1 Nisan 1926'da kabul edilen Zafer Bayramı Kanunu ile 30 Ağustos Başkumandan Muharebesi gününün Cumhuriyet ordu ve donanmasının Zafer Bayramı olarak kutlanma-

sına karar verilmiş ve 1926'dan itibaren Zafer Bayramı olarak kutlanmıştır.

Başkomutan Mustafa Kemal Atatürk ve şehitlerimizi rahmet ve minnetle anarken, sonsuz gurur ve kıvançla kutladığımız 30 Ağustos Zaferi'nin 101. yılını hep birlikte kutluyoruz. •

yahyaaksoy@butundunya.com.tr

1- Atatürkten Hatıralar K. Yusufoglu s. 83 / 2- 1921 (Atatürk'ün Söylev ve Demeçleri s.23) / 3- Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi, Cilt: XXII, Sayı: 64-65-66, Mart-Temmuz-Kasım 2006, s. 210. / 4- Doç. Em. Albay Ali Güler / 5- Prof. Dr. Ahmet Mumcu, Türk Devriminin Temel İlikeleri, İnkılap yn. s. 89 / 6- Ahmet Yavuz, Başkomutan, s. 311 / 7- Charles H. Sherrill, Gazi Mustafa Kemal, Karakaya y. st. 2017, s. 108, 109

Gençliğin Dünyası
Kaya Boztepe

Yeni Baştan

Geçtiğimiz aylarda Mustafa Kemal'in Çanakkale sonrası nasıl ve nerede paşalık rütbesine eriştiğini Bitlis, Muş, Van, Siirt, Bingöl ve Çapakçur dahil olmak üzere tüm bölgeyi Ruslardan söküp alarak düşmanı Kars'a kadar nasıl kovaladığını anlatmıştık. Rus ordusu panik halinde dağılık olarak kaçarken de Bağdat'ın düşmesi

ve Mustafa Kemal'in İstanbul'a davet edilmesiyle beraber, Osmanlı siyasetine yön veren Enver, Talat ve Cemal Paşa üçlüsünün akıllara durgunluk veren kararlarını irdeledik.

Alman komutasında Türk ordusunu Bağdat ve Kudüs'e sürerek tekrar fetih hayalleri kuran Enver Paşa'ya karşı çıkarak bunun bir intihar olacağını söyleyen tek kişi »

Mustafa Kemal Paşa'ydı.

Onu bu fikrinden Almanların döndürebileceğini düşünen Enver Paşa'nın, Mustafa Kemal'i velihaht Vahdettin ile Almanya'ya göndermesi de bu yüzdendi. Bu seyahat ile ilgili anıları anlatmıştık ancak Mustafa Kemal'in her şeye yeniden başlamasına sebep olan kısmına değinmemiştik.

Seyahat artık sona ermek üzeredir. Mustafa Kemal Paşa, Vahdettin'e olan bitenleri anlatmakta, ona nasıl davranması ve neler sorması gerektiği konusunda telkinlerde bulunmakta, Vahdettin de bu tavsiyeleri dinlemekteydi.

Gezi sırasında, Atatürk'ün hal ve hareketlerini inceleyen, Vahdettin ve heyet üzerindeki ağırlığını gören bir Alman Kolordu Komutanı oldukça meraklanır. Kimdir bu keskin bakışlı subay?

Alman Kolordu Komutanı Atatürk'e yaklaşır ve *"Siz Velihaht'ın yaveri misiniz?"* diye sorar.

"Hayır." der çakmak gözlü.

"O halde, ne münasebetle refakatte bulunuyorsunuz?"

Gayet kendinden emin bir şekilde *"Böyle bir vazife aldığım için."* der.

Alman komutan daha da meraklanmıştır, *"Askeri vaziyetlerden çok iyi anlıyorsunuz. Türkiye'de herhangi bir kuvvete kumanda ettiniz mi?"*

Atatürk'ün Türkiye'de tümen, kolordu ve ordu komutanlıklarında bulunan ve Çanakkale'nin efsane

komutanı olduğunu öğrenen Alman generali hayretler içinde kalır, utanır. *"Affedersiniz;" der, "biz şimdiye kadar size yanlış hitap ediyormuşuz. Siz Ekselans'sınız!"*

Alsas'ta Vali'nin evine yemeğe davet edilirler. Vahdettin ile Vali bir masada oturup konuşurlarken Vali, Vahdettin'e Ermeniler ile ilgili bir soru sorar. Vahdettin bazı cevaplar verdikten sonra Atatürk'ü yanına çağırarak Vali'ye *"Cephelerde bulunmuş, memleketi tanıyan bir kumandan yanımdadır; isterseniz onu da dinleyiniz!"* der.

**“Affedersiniz;
biz şimdiye kadar
size yanlış hitap
ediyormuşuz. Siz
Ekselans'sınız!”**

Vali konuşmaya başlar. Atatürk hayretler içerisindeydi çünkü Vali, düşmanla birlik olarak en başta da kendilerine katılmayan soydaşlarına zulmeden, sivilleri öldüren katliamlar yapan, vatandaşı oldukları devlete baş kaldıran ve sivilleri, çocuk çocuk demeden katleden Ermeni çeteleri övmüş, Ermenilere karşı yapılan tecavüz ve kötülüklerin anlatmaya koyulmuştur. Atatürk sinirlenir, Almanya'nın misafiri olan dost ve müttefik bir devletin yarın padişah olacak Velihaht ve heyetine bunları anlatan Vali'nin sözünü keser ve *"Türkiye'nin Velihaht'ı ile Almanya'nın önemli bir bölgesinde*

Vali Hazretleri, biz, cephelerde dolaşan bir heyetiz, buraya Ermeni meselesini konuşmak için değil, fakat müttefikimiz olan ve kendisine güvendiğimiz Alman ordusunun gerçek durumunu anlamaya geldik...

kıymetli olduğuna şüphe etmediğim bir valinin bulabildiği söyleşi konusu beni hayrete düşürdü.” der.

“Öncelikle şunu anlamak istiyorum, müttefikiniz olan ve bu birliklikte uğrunda maddi ve manevi

durumunu mahveden Türkiye’ye karşı, tarihin bilmem hangi devrinde var olduğunu iddia eden ve bu iddiayı ihya etmek için dünyayı işgale çalışan Ermeniler lehine konuşmak fikri size nereden geliyor? Vali Hazretleri, biz, cephelerde dolaşan bir heyetiz, buraya Ermeni meselesini konuşmak için değil, fakat müttefikimiz olan ve kendisine güvendiğimiz Alman ordusunun gerçek durumunu anlamaya geldik; anladık, yeteri kadar anlamış olarak ülkemize dönüyoruz.”

Vali’nin sesi kesilmiştir. Başka bir şey söylemeye de cesaret edemez, konu kapanır. Paşa Vali’ye haddini gayet diplomatik bir şekilde bildirmiştir.

Bu tatsızlığın peşinden, program dahilinde, o zamanların en meşhur fabrikası olan Krupp gezilecektir. Gezi sonrası fabrika sahibinin muhteşem şatosunda bir akşam yemeğine davet edilirler. Nihayet Berlin’e dönülür ve İmparator’un misafiri olarak Adlon Oteli’nde ağırlanırlar. Vahdettin, burada basın toplantıları düzenler. Atatürk’ün

gezi boyunca kendisine telkin ettiği fikirlerden ilham alarak konuşur. Bu, Atatürk’ü sevindirir. Bir toplantı sonunda yalnız kaldıklarında Vahdettin’e yaklaşır ve “Osmanlı tarihini bilirsiniz, bu tarihin

birtakım safhaları vardır ki, sizi korku ve endişeye sevkeder ve bunda haklısınız. Ben size bir şey söyleyeceğim, o nispette hayatımı size teşrik edeceğim (sizin hayatınızla birleştireceğim); memnun olur musunuz?”

Vahdettin'in biraz da şaşırıp *“Söyleyiniz!”* demesi üzerine devam eder.

“Henüz padişah değilsiniz, fakat Almanya’da gördünüz ki, imparator, veliaht ve prensler hep bir iş üzerinde: Neden siz bütün işlerden uzak kalasınız?”

“Ne yapabilirim?”

“İstanbul’a gider gitmez bir ordu kumandanlığı isteyiniz. Ben sizin kurmay başkanınız olurum.”

“Hangi ordunun kumandanlığını?”

“Beşinci ordunun kumandanlığını.”

“Bu kumandanlığı bana vermezler ki.”

“Siz isteyiniz.”

“İstanbul’a gittiğimiz zaman düşünürüz.”

Cesareti yoktur. Vahdettin orta okul mezundur, rüşdiye mezundur.

Son derece zayıf ve bilgisizdir, bir Osmanlı şehzadesi olmayacak niteliktedir.

Atatürk onun sormaya bile çekindiği komutanlık için,

“Ben ister, alırım ancak beni Kurmay Başkanı olarak alınız.” der ama Vahdettin’in bunu düşünmeye bile cesareti yoktur. Ayrıca herkesin bilmesi gereken önemli bir konu daha vardır.

Bu konuşmalar yapılırken Ata-

türk paşalık makamındadır. Oysa kurmay başkanlarının rütbeleri albaydır. Yani ülke için plan yapan, devamlı bir çıkış yolu arayan Atatürk’ün gözü rütbede filan değildir.

Almanya seyahati, Osmanlı

Hanedanı ile ilk yakın teması olduğu için Atatürk'ün yaşamında önemli bir yer tutar. Seyahat 1917 yılının son günleriyle 1918 Ocak ayının ilk günlerini kapsar. O günlerde artık ABD de Almanya aleyhine harbe girmiştir. Rusya'nın harpten çekilmesine rağmen Alman zaferi artık bir hayaldir. Atatürk, bunun idraki içindedir. Bağdat, Kudüs düşmüştür. İngilizler Filistin'de tarruz hazırlığındadırlar. Bu durumda Atatürk'e göre uygulanacak strateji, elde kalan kuvvetleri süratle Toroslara doğru çekerek son gücümüzle Anadolu topraklarını savunmaktır. Atatürk yol boyunca bu fikri Vehaht'a işlemeye çalışır.

Istanbul'a dönerler ancak çok hastadır. Bir türlü vakit ayırıp tedavi olamadığı böbreklerindeki ağrılar artık dayanılmaz bir hal almıştır. Doktorların ısrarı üzerine tedavi için Avusturya'ya gider. Kısa bir süre tedavi gördükten sonra da profesörün tavsiyesi üzerine Karlsbad'a geçer. Tedavi süresince de elbette rahat durmaz. Çalışır, notlar alır, dünya gazete ve dergilerini takip eder, okur ve Almanca dersi almaya devam eder.

Tedavisi devam ederken 4

Temmuz 1918 tarihinde bazı dostları onu ziyarete gelir ve Padişah'ın öldüğünü, Vahdettin'in tahta çıktığı haberini verirler ve "Allah cümleye ve yeni Padişah'a ömür versin." derler. Gerisini Mustafa Kemal Paşa'dan dinleyelim.

"Ben bu haber karşısında biraz gayritabii bir hal almış olacağım ki, misafirlerimin dikkatini çekmişim. Üzülmiş müydüm, memnun mu olmuştum, pek ayırmıyorum."

Gerçek şuydu ki, ne ölen Padişah'a acımıştım, ne de yeni Padişah'ın ömrünün uzun veya kısa olmasıyla ilgiliydim. Acaba üzüntünün sebebi bu değişiklik sırasında İstanbul'da bulunmamak mıydı? Buna dair de kesin bir fikir söyleyemem. Yalnız bir durgunluk geçirdiğimi hatırlarım."

Ahmet İzzet Paşa

Paşa, Vahdettin'e kutlama mesajı gönderir ve hemen cevap gelir. Ardından da başyaver olan İzzet Paşa, Cevat Abbas ile Paşa'ya haber gönderir:

"Derhal İstanbul'a geliniz!"

Sıkıntılı bir yolculuk sonrası, tedavisini yine yarıda bırakarak İstanbul'a dönen Sarı Paşa, Pera Palas'ta Başyaver İzzet Paşa'yla buluşur. Son seyahatte, Mustafa Kemal'in Vahdettin'e yakınlığı sebebiyle,

İzzet Paşa Mustafa Kemal'in Padişah'ı ziyaret ederek telkinlerine devam etmesinin, muhtemelen yeni bir görev almasının ülke için faydalı olacağı şeklinde görüş bildirince, Mustafa Kemal "Tamam." der. Görüşme talebine hemen cevap gelir ve Sarı Paşa huzura çıkar.

Olan biteni, yine Mustafa Kemal'den dinleyelim.

"Seyahat arkadaşım Veliiaht Vahdettin'le birkaç ay ayrıldıktan sonra, yeni Padişah Vahdettin'in salonuna Naci Paşa'yla beraber girdim. Bu andaki duygularımı şöyle izah edebilirim. Tahta oturmadan önce çok şeyleri açık görüştüğümüz ve benim bütün düşüncelerimi benimseyen, karşılıklar veren bu zat, acaba hükümdar olduktan sonra benim aynı tarzda görüşmekliğime müsaade eder ve aynı karşılıklarda bulunur mu? Bunda tereddütlüydüm. İşte Padişah Vahdettin ile bu tereddüt içinde karşı karşıya geldik."

Padişah, Paşa'ya çok yakın davranır, onu ümitlendirecek kadar iltifatlarda bulunur, sigara ikram eder hatta sigarasını yakar. Böyle olunca da Mustafa Kemal uygun bir şekilde kendisini tebrik eder ve çok kritik bir zamanda hükümdar olduğunu söyler.

"Seyahatimiz esnasında bütün fikirlerimi çok açık lisanla söylemiştim. Bu dakikada böyle görüşmekliğime müsaade buyrulur mu?"

Padişah, "Hay, hay, bekliyorum." der.

"Uzun bir değerlendirme esas nokta şu idi. Hemen Başkomutanlığı bizzat üzerinize alınız, kendinize vekil değil, bir kurmay başkanı tayin ediniz. Her şeyden önce orduya sahip ve hakim olmak lazımdır. Ancak ondan sonra düşününebilecek uygun kararlar tatbik olunabilir."

Padişah ilk görüşmelerinde olduğu gibi gözlerini kapatıp susar.

Bu sefer Paşa'nın karşısında son derece temkinli ve sadece suya sabuna dokunmadan genel konularda konuşan bir Padişah vardır. Saçma sapan, hiçbir sonuca varmayan görüşme öylece sona ermiştir.

Sonra da "Sizin gibi düşünen başka komutanlar var mıdır?" diye sorar.

"Vardır." der Mustafa Kemal.

"Düşünelim." diyerek yine suskunluğa bürünür. Bu da zaten görüşme sona erdi anlamına gelmektedir.

Aradan beş gün geçer ve Padişah Mustafa Kemal'i tekrar ancak bu sefer İzzet Paşa'yla beraber huzura çağırır. Paşa bu daveti, "Padişah herhalde aynı fikir ve görüş üzerinde ikimizi birden dinlemek arzusunda" diye düşünür ve huzura çıkılır.

Çıkılır ama bu sefer Paşa'nın karşısında son derece temkinli ve sadece suya sabuna dokunmadan genel konularda konuşan bir Padişah vardır. Saçma sapan, hiçbir sonuca varmayan görüşme öylece sona ermiştir.

Mustafa Kemal huzursuzdur, olanlara bir anlam veremez. Bu sefer yalnız olarak, kendisi bir görüşme talep eder ve Sultan ile bir kez daha buluşulur. (Bu görüşmenin tam tarihi tespit edilememiştir. Kaynakçalı Atatürk günlüğünde üç görüşme tarihi yazılıdır. Toplam dört görüşme olduğundan ve dördüncü görüşme Halep'e gitmeden yani 16 Ağustos öncesi olduğundan bu görüşmenin tarihi 10 ile 15 Ağustos arası olmalıdır.)

Paşa ilk görüşmede olduğu gibi doğrudan konuya girer ve konuşmaya başlar. Karşısında yine gözlerini kapatıp susan bir Sultan vardır. Sultan bir an Paşa'ya bakar ve *"Paşa, ben her şeyden önce İstanbul halkını doyurmak mecburiyetindeyim. Bunu temin etmedikçe alınacak her tedbir isabetsiz olur."* der.

Bunu duyunca Mustafa Kemal Paşa'nın içinde fırtınalar kopar, hatta anılarında karşısında tilki gibi bir entrikacı olduğundan şüphesi olamadığını söyler ancak sakın bir şekilde fikrini söylemekten de geri duramaz.

"Çok doğru düşünüyorsunuz, fakat İstanbul halkını doyurmak için alınması lazım gelen tedbir ve teşebbüsler, Zat'ı Şahane'nizi bütün memleketi kurtarmak için alınması lazım gelen zorunlu ve ivedi tedbirlere

başvurmaktan alıkoymaz. Tüm ülkenin selametini temin edecek mesai, ancak makinenin bütünüünün işlemeyle temin olur ve bütün işlemedikçe bu makineden bir parça verim dahi almak mümkün olamaz. Söylediklerimin doğruluğuna inanıyorum. Belki Zat'ı Şahanelerince ileri gidildiği buyrulur ancak bildirmeye mecburum ki, yeni Padişah'ın kuvvet noktası önce kuvvete sahip olmak olmalıdır. Kuvvet; devleti, milleti, ve bütün müttetikleri savunan kuvvet başkasının elinde buldukça, sizin padişahlığınız dahi sözde olmaktan kurtulamaz."

Bütün bunları söyledikten sonra Padişah'tan gelen cevap her şeyin sonu ya da aslında, her şeyin başlangıcıdır.

"Ben icabeden şeyleri Talat ve Enver Paşa Hazretleriyle görüştüm."

Paşa bu andan itibaren boş nefes tükettiğini anlamıştır. İzin isteyerek ayağa kalkarken aklından geçenleri şöyle dile getirir:

"Bunları söyleyen zat daha birkaç ay önce, Velihtlığında Talat ve Enver Paşalardan nefret ettiğini anlatan ve bu adamların, memleketi mahvolmaktan başka bir sonuca vardırması mümkün olmayan teşebbüslerini tenkit eden Vahdettin'di. Şimdi Padişah ve Halife Vahdettin bu kişilerle görüşmüş, memleketin selameti için icabeden tedbirleri almış bulunuyor."

Saray'dan ayrılıp Pera Palas'a doğru yola çıkan Sarı Paşa için artık her şey yeniden başlayacaktı!

kyaboztepe@butundunya.com.tr

Satır Arasında
Ömer Dedeoğlu

Ağustos 1923

Meclis Başkanlığına seçilmesi üzerine 13 Ağustos 1923'te TBMM'de yaptığı konuşmada Atatürk, şu tespitlerde bulunur:

“Efendiler! Mondros Mütarekenamesi'nin imzalanmasından ilk milli Meclis'imizin açılışına kadar geçen devir bir milletin şeref ve

haysiyetine vuku bulmuş en ağır tecavüzlerin feci maceralarıyla doludur. Malum olduğu üzere Osmanlı hükümetiyle müttefikler arasında imzalanmış olan bu Mütareke, imzalanmasının ertesinden itibaren galip devletler tarafından fiilen ve hükmen parçalandı. İngiliz, Fransız, »

İtalyan istila orduları vatanımızın aziz parçalarına çöktüler; İstanbul ve Boğazlar düşman kara ve deniz kuvvetlerine gezinti yeri oldu.

Yunan orduları İzmir rıhtımını kana boyadı. En güzel şehirlerimizi tahribe başladı. Kadın ve çocuklarımız, namus ve iffetimiz ve pek çok mabetlerimiz, eserlerimiz ve abidelerimiz dahil olduğu halde Türk namı altındaki her şeye tecavüz edildi. Her gün Ayasofya'ya haç asmak tehdidiyle ince hislerimiz rencide edildi. Esirler hakkında bile reva görülmeyen bir cebirle asırların şeref yükünü omuzlarında taşıyan subaylarımız, düşman subaylarına ihtiram merasimi yapmaya mecbur tutuldu. Namus timsalimiz olan sancağımız hakaret gördü.

Bu uğursuz Mütareke'nin tatbikatına nezaret etmek üzere Anadolu'nun en ücra yerlerine kadar nüfuz tesis eden yabancı subayları, istihbarat şebekeleri namı altındaki fesat ocakları, dahili düşmanlarımızın teşvikiyle halkımıza hatıra gelmeyen zulüm ve hakaretleri reva gördüler. Hükümetin nüfuzu, milletin haysiyeti bu müteceviz subayların elinde oyuncak oldu.

Kısaca, Türklüğün vicdanı müthiş bir imtihan karşısında kaldı. Bu nihayeti gelmeyen tecavüzlerin varacağı neticeyi, bu neticenin fecaatini idrak etmemek mümkün değildi. Tarihin ve anelerin sevki ile vatanın yiğitlik tahtında oturan Osmanlı padişahı ve halife ve onun hükümeti ise yalnız şahsi ve hasis menfaatlerini temin için tamamıyla

düşmanlara kendini teslim etmişti. Vatana hıyanet hususunda onların izinden gitmişti.”

Sevgili okurlar, 1. Dünya Savaşı'nda savaşılan ve Milli Mücadele ile vatan toprağından kovalanan sömürgeci tecavüzcü emperyalistler ve onların maşaları ile yersiz korkular ve yönetilebilecek krizlerin aşılabilmesi yüzünden, aziz Atatürk'ün ölümünden çok kısa süre sonra anlaşma yoluna gidilecekti. Bu yakınlaşma süreci NATO üyeliği ile ulusu önce askerî, sonra ekonomik, daha sonra da siyasî bağımlılığa götürecekti. Cumhuriyet'in bağımsızlık ve barış hedefli tarafsızlık ilkeleri göz ardı edilecek, Türkiye kapitalist ve komünist emperyalizmin ajanları tarafından kosa sürüklenecek, kardeş kardeşi katledecek ardından bu iki dış akımın ürünleri olan bölücü ve cemaatçi terör ile yıllarını kaybedecekti.

Arap ülkelerinin iç işlerine müdahil olunarak ateşin üzerine benzin dökülecek, iç savaşlar ve karışıklıklar yüzünden ortaya çıkan ve tarihsel, kültürel, dini hiçbir ortak noktamızın bulunmadığı derin bir sığınmacı sorunu ile Anadolu'nun sosyo-demografik yapısı tehlikeye atılacaktı. Bu ihanetin mimarlarının bir kısmı ise Cumburiyet'in yüzüncü yılındaki seçimlerde Atatürk'ün kurduğu partinin listelerinden TBMM'ye milletvekili olarak gireceklerdi.

Aynı TBMM konuşmasında Ulu Önder ayrıca şunları söyler:

“Efendiler! Anadolu’da yeniden milli bir devletin kurulması milletimizin anlayışının olgunluğunu gösteren takdire değer bir uyanış eseri idi. Fakat düşmanlarla beraber padişah ve halife olan zat, bundan memnun olmadı. Paris’te imza ettikleri Sevr Antlaşması’nı cebren millete kabul ettirmek için müşterek tedbirler aldılar. Anadolu’nun milli heyecanlarını bastırmak için müra-caat olunmadık şeytanlık bırakma-dılar.

**“Efendiler!
Anadolu’da
yeniden milli
bir devletin
kurulması
milletimizin
anlayışının**

**olgunluğunu gösteren
takdire değer bir
uyanış eseri idi. Fakat
düşmanlarla beraber
padişah ve halife olan zat,
bundan memnun olmadı.”**

Bir taraftan dini siyasete alet ederek Anadolu mücahitlerini idama mahkûm ettiler; ahaliyi bilinen fetvalarla boğazlaşmaya teşvik eylediler; bir taraftan da bazı pespa-yelerin ceplerini doldurarak Kuvayi İnzibatiye veya Hilafet Ordusu namıyla üzerimize saldırdılar. Saf ve

*masum halkı birçok düzmecele-
le aldatarak dahilde yer yer isyan
ateşleri yaktırdılar.”*

Atatürk içerideki hainlerle mücadelenin, dış düşmanlarla mücadeleden çok daha zor ve yıpratıcı olduğunu birinci elden tecrübe ederek anlamıştı. O yüzden sürekli iç cephenin sağlamlığının önemine vurgu yapmış, ulusun birlik ve beraberliği için gerekli adımları hızlı ve kararlı bir şekilde atmaya çalış-

mıştı. Bizzat saltanatın ihaneti ise, ulusun çıkarlarını savunan nesiller yetiştirmenin ve bu doğrultuda gerekirse iktidar ile mücadelenin öneminin en büyük kanıtıydı. Ayrıca dinciler tarafından, dinin siyasete alet edilerek temiz Anadolu insanının duygularının sömürüldüğünü görmüş, bunun bir daha yaşanmaması için de elinden geleni yapmıştı. Gelin görün ki ulusa iha-

net ve din sömürüsü Atatürk’ün ölümünden sonra katlanarak artacak ve günümüze kadar örgütlenerek yurdun her köşesine (sözde muhalefet dahil) yayılacaktı.

Yine aynı konuşmasında Gazi şöyle devam eder:

“Efendiler, doğuda Trabzon’u,

İşgalden, kapitülasyonlardan, iç tehditlerden kesin bir zafer ile kurtuluş gerçekleşmişti ama bu Türk ulusu

için sadece bir başlangıçtı. Esas mücadele şimdi aydınlanma ve insanlaşma için başlayacaktı.

güneyde Adana'yı ihtiva edecek büyük Ermenistan'dan eser kalmamıştır. Ermeniler, tabii olan sınırları dahilinde bırakılmıştır. 1877 seferinde Türk vatanından cebren ayrılan Üç Vilayet (Kars, Ardahan, Batum) tekrar sancağımız altına alınmıştır. Kuzeyde Karadeniz'in en güzel ve en zengin sahilleri üzerinde tesis edilmek istenilen Pontus hükümeti taraftarları ile beraber tamamen bertaraf edilmiştir. Güneyde nüfuz muntıkaları unvanı altında memleketimizi parçalamak ümitleri kamilen kırılmış ve milletin azim ve kahramanlığı karşısında Türkiye'yi parçalamanın tam bir hayal olduğu kabul ettirilmiştir. Türkiye'ye, her medeni memleketin istifade ettiği haklar tanıtılmıştır. Yine güneyde servet ve kabiliyeti itibariyle vatanımızın en parlak bir ümidi olan Adana ve onun gibi birçok güzel şehirlerimiz, mustarip oldukları istiladan kurtarılmıştır.

Batıda en mamur yerlerimiz,

İzmir ve Bursa gibi şehirlerimizle Paşaeli ve tarihi Edirne'miz ve dünyanın arzusunun çeken güzel İstanbul'umuz esaret ve işgal boyunduruğundan kurtarılmıştır. Bundan başka bizi diğer medeni milletler sırasından geri bıraktıran adli, siyasi, iktisadi ve mali zincirler kırılmıştır, parçalanmıştır.

Efendiler! Bugüne kadar kazandığımız muvaffakiyet, bize ancak ilerleme ve medeniyete doğru bir yol açmıştır. Yoksa ilerleme ve medeniyete henüz ulaştırmış değildir. Bize ve torunlarımıza düşen vazife bu yol üzerinde tereddütsüz ilerlemektir."

Millî Mücadele sonucunda başarılan işler ve yapılan fedakârlıklar çok büyüktü. İşgalden, kapitülasyonlardan, iç tehditlerden kesin bir zafer ile kurtuluş gerçekleşmişti ama bu Türk ulusu için sadece bir başlangıçtı. Esas mücadele şimdi aydınlanma ve insanlaşma

için başlayacaktı. Anadolu insanı yılların ezilmişliğini ve cehaletini tertemiz bir sayfa açarak üzerinden atacak, uygarlık yolunda sağlam adımlarla ilerlemeye başlayacaktı. Gerçekten de 1938'e kadar bu ülkü sayısız zorluk ve sıkıntıya rağmen kararlı bir şekilde hayata geçirilecekti. Ardından gelen nesillerin bir kısmının devrimleri terk etmesi ve çoğunluğunun cumhuriyet kazanımlarına yeterli kadar sahip çıkamaması ile pusuda bekleyen karanlık tekrar hortlayacak ve Türkler bir kez daha dışa bağımlı hale geleceklerdi.

14 Ağustos'ta Heyeti İlmîye şerefine verilen çay ziyafetinde sohbet esnasında, çevresindekilerle imamlığın bir meslek olup olmadığını tartışan Atatürk, şu soruyu sorar:

“Mesela burada hepimiz Müslümanız. Şimdi namaz kılmak icap etse, birimiz, imamlık eder miyiz, edemez miyiz?”

Etrafindakilerden “Evet” cevabını alınca da “*O halde imamlık meslek değildir*” tepitinde bulunur.

Sevgili okurlar Atatürk İslam dinini çok iyi biliyordu, dolayısıyla bu dinde ruhban sınıfı olmadığını ve yaratan ile kul arasında herhangi bir örgütlenmenin, özellikle de ibadet Türkçe olmazsa, Osmanlı'nın son zamanlarında olduğu gibi sömürüye açık olacağını farkındaydı. Bu konuda da ne kadar haklı olduğu yıllar içinde tekrar tekrar, bir türlü ders çıkaramadığımız kötü tecrübelerle ortaya çıkacaktı...

omerdedeoglu@butundunya.com.tr

Atatürk ve Milletlerin Mutluluğu

Atatürk, dünya milletlerini bir bütün olarak gördü. 17 Mart 1937'de Ankara Palas'ta Romanya Dışişleri Bakanı Antonescu'ya bu görüşünü şöyle belirtmişti:

“Şimdiye kadar açıkladığım hususlar ayrı ayrı toplumlara aittir. Fakat bugün bütün dünya milletleri aşağı yukarı akraba olmuşlardır ve olmakla meşgullerdir. Bu itibarla insan, mensup olduğu milletin varlığını ve saadetini düşündüğü kadar, bütün dünya milletlerinin huzur ve refahını düşünmeli ve kendi milletinin saadetine ne kadar değer veriyorsa bütün dünya milletlerinin saadeti için de elinden geldiği kadar çalışmalıdır. Bütün akıllı adamlar takdir ederler ki, bu alanda çalışmakla hiçbir şey kaybedilmez. Çünkü dünya milletlerinin saadetine çalışmak, diğer bir yoldan kendi huzur ve saadetini temine çalışmak demektir. Dünyada ve dünya milletleri arasında barış olmazsa, bir millet kendisi için ne yaparsa yapsın huzurdan yoksundur. Onun için ben sevdiğime şunu öneririm:

Milletleri yöneten kişiler, doğal olarak öncelikle kendi milletinin varlığını ve mutluluğunu sağlamayı isterler. Fakat aynı zamanda bütün milletler için aynı şeyi istemek lazımdır. Bütün dünya olayları bize bunu açıkça kanıtlar. En uzakta zannettiğimiz bir olayın bizi bir gün etkilemeyeceğini bilemeyiz. Bütün insanlık âlemi bir vücut ve bir milleti de bu vücutun organı kabul etmek gerekir. Bir vücutun parmağının ucundaki acıdan diğer organlar etkilenir.

Mehmet Ali Ağakay; Atatürk'ten 20 Anı, Türk Dil Kurumu, Ankara, 1972.

Yakın Tarihimiz

Yaşar Öztürk

Yüzüncü Yılında LOZAN Barış Antlaşması

“(Lozan) Türk milleti aleyhine asırlardan beri hazırlanmış ve Sevr Antlaşması’yla tamamlandığı zannedilmiş büyük bir suikastın yıkılışını ifade eder bir vesikadır. Osmanlı devrine ait tarihte emsali görülmemiş bir siyasi zafer eseridir.”

Alanlarda silahlarla sürdürülen mücadele, akan kan yerini masa başında, kalem kağıt, telgraf ile yürütülen diplomatik savaşa, dökülen ecel terine bıraktı. Kurtuluş Savaşı... “Mudanya” kazanımı ileri taşınmalıydı.

Kavga etmek, parçalamak, ayırıştırmak, kalpleri kırmak, savaşmak, kan dökmek, can almak kolaycılığına kapılan dünyada barışmak, birleştirmek, yaşamak ve yaşatmak zordu. Barış savaşçısıydı Gazi. Kamuoyunun gözü, kulağı ve sesi

olan gazetecilere İstanbul'un kurtarılmasının pek yakın olduğunu ve Lozan'da toplanacak olan Barış Konferansı'nda TBMM hükümetini bir hafta önce Yusuf Kemal Tengirşek'in yerine Dışişleri Bakanı olan İsmet İnönü'nün temsil edeceğini açıkladı. "Ben askerim" diyerek izin istedi, İsmet İnönü. Bütün Dünya Dergisi'nin en çok okunan öykülerinden olan "Garcia'ya Mektup"taki görev insanı olduğunu bilen Gazi'yi kırmadı 39 yaşındaki İsmet İnönü. Lozan Heyeti'nin¹ başına geçti.

Barış görüşmelerinin işgal ettikleri topraklarda yapılmasına yanaşmayan güçler, ikilik yaratmak için kukla İstanbul Hükümeti'ni de davet etti. Saltanatı kaldıran TBMM ülkenin tek temsilcisinin kendisi olduğunu bütün dünyaya duyurdu:

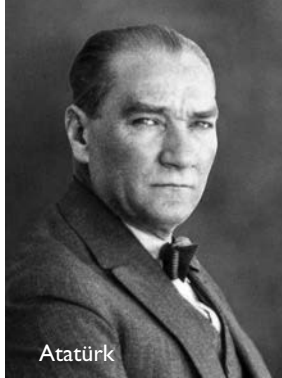
"Bizim dünya nazarında en büyük kudret ve kuvvetimiz yeni şekil ve mahiyetimizdir. Yani hilafet makamı esaret altında olabilir. Halife namını taşıyan, İngilizle-

re iltica edebilir ve onlarla beraber kaçabilir. Her şeyi yapabilir. Fakat TBMM'nin idare tarzını, siyasetini, kudretini katıyen sarsamaz. (...)Telaş edecek, bütün İslam alemi olması lazım gelir. (...) Onlar da bizimle beraber çalışsınlar ki, hilafet makamını kurtaralım ve serbest olarak bütün

dünyayı kapsayan bir halifeyi ortaya oturtalım.(...) Biz delegelerimizi dünya nazarında barış için Lozan'a göndermişiz ve barış talep ediyoruz ve barışın olacağına da ümitvar bulunuyoruz."

Lozan'da önce karşılarında görüşme yapacakları muhatapları bulmayan; daha sonra açılıştaki söz hakkı verilmek istenmeyen İsmet İnönü bu haksızlıklara en güzel yanıtı verdi. Gündem dışı söz alarak konuştu. "Eşitlik, adalet ve özgürlük" istedi. (...)

12 Aralık'ta Mustafa Kemal, İsmet İnönü'ye yazdı: *"Nerede durmak lazım geleceğini parlak zekânız ve isabetli muhakemeniz kestirebilir. Hararet ve muhabbetle gözlerinizden öperim sevgili kardeşim"*

Atatürk

Grace Ellison

22 Aralık'ta gazeteci Grace Ellison'un sorularını yanıtlarken dünyaya seslendi: *"Lozan'daki delegeler gibi biz de, tek bir Müttefik kuvvetin uhdesinde özgürlük değil, gerçek bir özgürlük istiyoruz(...)* Lozan Konferansı mesaisinde şahit olunan gecikmelerin hiçbirinden hükümetimize

mesuliyet yüklenemez ve kabahat atfedilemez(...) Medeniyet aleminin unutmaması lazım gelen bir mühim nokta daha vardır: TBMM tarafından idare edilmekte olan yeni Türkiye, Babıali'nin idaresi altındaki eski Osmanlı İmparatorluğu değildir. Yeni Türkiye, şeref ve haysiyetini, kudret ve kuvvetini idrak etmiş ve hukukunu muhafaza için mevcudiyetini tehlikeye atmaya da hazır ve amadedir." (...)

İki gün sonra gittiği Eskişehir'de açıklamalarda bulundu Gazi:

"Lozan Konferansı basit bir meseleyi hal ile iştiğal etmiyor. Yeni Türkiye devletinin ve

TBMM'nin üç buçuk senelik meselesini hal ile iştiğal etmiyor. Lozan Konferansı başlangıcı pek eski olan bir mücadelenin derin safhalarını tahlil ederek, bunu neticeye bağlamaya çalışıyor. (...) Düşmanlarımız yalnız bize ait hesapları sormak gibi iyi, adil, insani bir zihniyete sahip olsalardı mesele iki günde biterdi. Fakat öyle işe başladılar ki, asırların birikmiş meselelerini bizden soruyorlar." (...)

Görüşmeler başlayalı iki ay olmuştu. Gazi kamuoyunu aydınlattı: "Düşmanlarımız, Sevr Antlaşması'nın muhteviyatında beliren, bizi imha etmek maksadını, başka bir kisve ile takip ediyorlar(...) konferans üç şubeye ayrıldı. Biri Curzon'un başkanlığı altında arazi

ve Boğazlar meselesiyle iştiğal ediyor. Diğeri Barrére'in başkanlığında kapitülasyonlarla, üçüncüsü Garroni'nin başkanlığı altında azınlıklar meselesiyle iştiğal ediyor(...) Bugün Lozan Konferansı'nda ve cihanda yeni Türkiye'nin bir kredisi varsa o da eski şekli kaldırmaktan, imhadan ileri gelmektedir. (...)

"Düşmanlarımız, Sevr Antlaşması'nın muhteviyatında beliren, bizi imha etmek maksadını, başka bir kisve ile takip ediyorlar"

Biz hakiki bir inkılap yaptık ve inkılabımızda devam ediyoruz. Biliyorsunuz ki, memleketin birçok yerleri bilerek veya bilmeyerek isyan etti. Asileri bastırmaya mecbur olduk. Şimdiye kadar yaptıklarımız ancak ondan sonra teessüs edebilmiştir ve biliyorsunuz ki, Fransa Büyük İnkılabı hemen yüz sene devam etmiştir. Üç senede esaslı bir inkılabın son bulacağını kabul etmek hata olur. (...) Fakat hocaları memnun edeyim, İslam alemini memnun edeyim, hepsini memnun edeyim dersek mümkündür; hepsi memnun olur ama biz maksadımızdan uzak kalmış oluruz. İdarei maslahatçılar esaslı inkılap yapamaz. Bugünkü sefalet ve rezalet içinde esasen kimseyi memnun etmenin imkanı yoktur. Memleket mamur, millet zengin olduğu zaman herkes

memnun ve sevinçli olur.” (...)

28 Ocak'ta Rauf Orbay'a gelinen noktayı bildirdi:

“Barış yapmak istememeleri ve meseleleri son malum olan zemine girdikten sonra darılarak belirsiz bir zaman için (...) mevcut vaziyete alışmamızı temin etmek olduğu anlaşılıyor (...) İsmet Paşa'nın dönmesi halinde verilecek tek bir karar vardır; o da askeri faaliyete geçmektir.”

Fransız delegelerin tavrını Poincare'ye 29 Ocak 1923 günü çektiği telgrafla eleştirdi: “Türkiye'nin barışı geciktirmekten hiç faydası yoktur. Türkiye ehemmiyetli olmayan sebeplerden ve vesilelerden dolayı barışı askıya alacak ve erteleyecek kadar gaflette değildir. Ancak olumlu bir neticeye ulaşabilmek için katlanılabilecek fedakarlıkların yalnız Türkiye'ye yüklenmesini hedefleyen görüş ve zihniyeti...”

Görüşmeler çıkmaza girmişti. (...) Gazi, 1 Şubat'ta Rauf Orbay aracılığıyla Lozan'dakilerin yurda dönüşlerini istedi. Kendisini görmeye gelen Bulgaristan Başkonsolosu Matrov'a, Gazi, “Türkiye'ye yüklenilmek istenilen ekonomik yükümlülüklerin kabul edilemez olması sebebiyle işlerin iyi gitmediğini ve bir barışın yapılmasının zorlaştığını” söyledi.

Rauf Orbay

İzmir'de halka bu-luşan Gazi:

“Bizi, milleti daima aldatanlar büyük tanıdığımız ve fakat çok küçük olan heriflerdir. Ben onlara şu cevabı vermiştim: Orta yerde namustan, şereften, bağımsızlıktan ve hakimiyetten yüz çevirmeyi gerektiren bir miskinlik vardır, bir alçaklık var-

dır. Fakat bu miskinlik ve bu alçaklık, bu asil ve ulvi milletin kalbinde değil, senin kalbinde ve senin hain beynindedir... Dolayısıyla benim anladığıma, gördüğüme ve katiyen hükmettiğime göre bu millet karar vermiştir. Ya namusuyla yaşayacaktır veyahut bütün memleket yansın, yıkılsın, harap edilsin, yine bu devam edecektir. (...) on sene sonra, yirmi sene sonra, elli sene sonra ölmektense, ve yine şimdiye kadar olduğu gibi sefil ve aşağılık bir derekeye indirildikten sonra ölmektense, hiç korkmayınız, kalp ve vicdanınız açık olarak bugün ölelim ve tarih bizi böyle yazsın.”

Askeri zincirleri kıran Türkiye'nin mali ve siyasi tutsaklıktan da kurtulacağını belirten Gazi, 17 Şubat'ta İzmir İktisat Kongresi'nde, 20 Şubat 1923'te Tan gazetesine açıklamaların özeti tam bağımsızlık vurgusuyla:

“Bağımsızlığımız için yaptığımız mücadelenin müşkül zamanlarında yeni Türkiye'nin, her ne şekil ve nam altında olursa olsun

kapitülasyonların devamını asla kabul etmeyeceğini daima söyledim..”

(...) Ankara’da bulunan tek İngiliz gazeteci G. Ward Price 4 Mart’ta Gazi’ye veda ziyaretine gitti.

“Türkler; Lozan Barış Antlaşması’nda ayaklarının altına tuzaklar kuruldu, buna cid-

den inanıyorlar (...) Tarih, geçmişte Türk devlet adamlarının ne kadar sıklıkla kurnaz yabancı hükümetler tarafından akıl yoluyla alt edildiğini kaydediyor” diyen Price’a Gazi:

Gazi Mustafa Kemal:
“Eski Osmanlı İmparatorluğu hükümeti sürekli, kaynaklarından fazla borçlanarak mahvedici hatasını yaptı ve böylece yabancıların Türkiye üzerinde, memleketi bu kadar mahveden, o mali tahakkümlerini kurlmalarına fırsat verdi.

“Burada barış arzu etmeyen herhangi bir kimseye tesadüf ettiniz mi? Müşkülât, Batı devletlerinin, eski Osmanlı İmparatorluğu’yla müzakerede olduklarını sanmakta ısrar etmelerinden kaynaklanıyor. (...)

Bize aşağı seviyede bir devlet muamelesi yapmak, behude vakit

G. Ward Price

kaybetmekten daha berterdir. Türkiye Avrupa devletlerinin kendileri için hak saydıkları ölçüde bağımsızlıktan daha fazlasını istemiyor. Bunu elde etmek için de, son ferdini feda etmeye hazırdır(...) Eski Osmanlı İmparatorluğu hükümeti sürekli, kaynaklarından fazla borçlanarak mahvedici hatasını yaptı ve

böylece yabancıların Türkiye üzerinde, memleketi bu kadar mahveden, o mali tahakkümlerini kurlmalarına fırsat verdi. Türkiye’nin mali bağımsızlığını bu kadar derinden ihlal eden bir müessesenin. ‘Düyunu Umumiye-i Osmaniye’ nin ortaya çıkmasına yol açtı. Gelecekte bu gibi mali prangalardan kaçınmakta kararlıyız. (...)

World News gazetesinde 7 Mayıs’ta Gazi barış isteğini yineledi: *“Türkiye’nin en belli başlı felaket sebeplerinden biri Türkiye’de iktisa-*

di hürriyetin yokluğu olmuştur (...) Harpçi değilim. Harp, ancak hayati şeyler için yapılmalıdır. (...) Milletinin hayati, mevcudiyeti tehlikede bulunmadıkça harbe girişmek bir cinayettir.”

Görüşmeler yeniden başladı. 24 Mayıs’ta Gazi’ye, bu kez eşi

Mevhibe İnönü'yü de yanına alarak Lozan'a giden İsmet İnönü'den telgraf geldi:

"Hükümetçe tercih buyurulan bu şeklin 93 Seferi'nin saraydan idaresinden farkı yoktur. Bize karşı itimat-sızlık ve kifayetsizliğimiz hakkında devamlı olarak gösterilen kanaat devam ettikçe, bizim vasıtamızla barış imzalanması ihtimal haricindedir. (...)"

4 Temmuz'da İsmet İnönü'ye yazdı: *"Biz bu hareketin icrasını ve neticelerin elde edilmesini memleketimizin yüksek menfaatları için çoktan uygun görmekteyiz. Zatıali biraderlerinin izzetinefsini ve mümtaz şahsiyetinizin millet ve ordu nez-dindeki itibarını hatırlatarak, ona göre hareketinizin tespit ve muhatap-larınıza gösterilmesini ricaya lüzum gördüm. (Milletvekili) Seçim vaziyeti yüzde yüz lehimize neticelenmek üzeredir. Ordumuz bildiğiniz gibi kuvvetli ve azimlidir. Hatta sabırsızdır.(...) Dolayısıyla çok iyi takdir buyurulacağı gibi zatı-alinizden kahramanca bir hareket ve onun kuvvetle muhtemel olan neticesini beklerim."*

Durum umutsuzdu. 15 Temmuz'da Yunus Nadi, Gazi'ye bir mektup yazdı: *"Lozan'ın son*

safhasında vaziyeti cidden acınacak kadar müşkül olan bir zat vardır ki, o da İsmet İnönü'dür. (...)İsmet İnönü'nün düşürüldüğü utanç, haysiyet sahihi herhangi bir adamı öldürecek kadar ağırdır. Hiçbir antlaşma ebediyete ulaşacak teyit kudreti ile vücut bulmaz ve her antlaşma nihayet bir paçavradır: Bağımsızlığımızı bir antlaşma ile mi kurtardık ve antlaşma ile mi idare edeceğiz. (...) şu Lozan'a nihayet vermeliğiniz lüzumuna şiddetle kaniim. Genel vaziyetimizden aldığım intibaa göre hükümeti Lozan'ın halline ve neticelendirilmesine sevk etmekle memleketi birincisi kadar ehemmiyetli ikinci bir hususi hizmeti yapmış olacaksınız."

"Gazi Mustafa Kemal, her dar zamanımda Hızır gibi yetişirsin. Dört beş gündür çektiğim azabı tasavvur et. Büyük işler yapmış

ve yaptırmış adamsın. Sana bağlılığım bir kat daha artmıştır. Gözlerinden öperim pek sevgili kardeşim, aziz Şefim."

18 Temmuz'da, Gazi kısa bir yanıt verdi: *"Barış olmuştur. 24' te imza olunacaktır, tebrik ederim."*

19 Temmuz'da da İsmet İnönü'ye yazdı: *"Hiç kimsede tereddüt yoktur. Kazandığınız muvaffakiyeti*

en sıcak ve samimi hissiyatımızla tebrik etmek için, usulen imzalandığının bildirilmesini bekliyoruz, kardeşim.”

20 Temmuz’da İnönü’den gelen telgraf çok anlamlıydı: “Gazi Mustafa Kemal, her dar zamanımda Hızır gibi yetişirsin. Dört beş gündür çektiğim azabı tasavvur et. Büyük işler yapmış ve yaptırmış adamsın. Sana bağlılığım bir kat daha artmıştır. Gözlerinden öperim pek sevgili kardeşim, aziz Şefim.”

24 Temmuz’da da şu telgrafı çekti Gazi:

“Millet ve hükümetin zati alilerine tevcih etmiş olduğu yeni vazifeyi muvaffakiyetle tamamladınız. Memlekete bir dizi faydalı hizmetlerden ibaret olan ömrünüzü bu defa da tarihi bir muvaffakiyetle taçlandırdınız. (...) mesainizde size yardım eden bütün delege heyeti üyelerini müteşekkiranane tebrik ederim.”

Üç gündür Lozan’da Barış Antlaşması’na imza atmayan ABD ile anlaşmayı bekleyen heyeten dönmelerini istedi. Üç yıl sonra 1927’de büyük söylevinde ayrıntılarıyla Lozan’ı, perde arkasındaki yaşanan sıkıntılarını anlattı:

“Lozan Barış Antlaşması’nın ihtiva ettiği esasları, diğer barış teklifleriyle daha fazla mukayeseye mahal olmadığı fikrindeyim. Bu antlaşma, Türk milleti aleyhine asırlardan beri hazırlanmış ve Sevr Antlaşması’yla tamamlandığı zannedilmiş büyük bir suikastın yıkılışını ifade eder bir vesikadır. Osmanlı devrine ait tarihte

emsali görülmemiş bir siyasi zafer eseridir!”

1936 yılı 19/20 Temmuz gecesi lise öğrencisi Mustafa Kemal Gürer’e sevincini yazdırdı:

“Bugün bayram günüdür. Sevinç günüdür. Niçin, bilir misiniz ey sevgili yurttaşlar? Çünkü Lozan Montrö’de taçlandırılmıştır. Lozan tamdır ve tamamini daima tarihte okutacaktır (...). Türk çocukları! Yürüdünüz, yürüyorsunuz, yürüyünüz! Yaptığınız hamleler sizi yüksek ülkeye ulaştırmak üzeredir. Durmayın, yürüyün... Saadet, refah, sevinç ve hepsinden sonra dünyaya karşı yüksek bir gurur seni bekliyor. Türk çocukları! Son sözümlün son kelimesine dikkat!... Gurur, azamet, sende zaten vardır. Bunu gösterme! Onu kendi yüksek enerjinin harimine sakla!... Lazım geldikçe büyük tevazunu göster. Fakat yine icap ettikçe göster ezici yumruğunu! İşte bu vasıflarınla ispat edebilirsin ne olduğunu!.. Benim bugünkü ve yarınki Türk çocukluğundan beklediğim haslet bu suretle tecelli etmelidir.” •

yasarozturk@butundunya.com.tr

Prof. Dr. Seha L. Meray’ın hazırladığı 8 ciltlik “Lozan Barış Konferansı (Tutanaklar-Belgeler); Bilal N. Şimşir’in “Lozan Günlüğü” ile anlattığı Lozan bir diplomatik zaferdir.

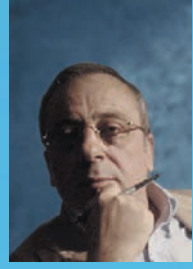
(1) Lozan Heyeti: “Delegeler: İsmet İnönü, Rıza Nur, Hasan Saka. Danışmanlar: Veli Saltuk, Zülfü Tigrel, Zekai Apaydın, Celal Bayar, Münir Erteğün, Muhtar Çilli, Şefik Başman, Seniüddin Başak, Şevket Doruker, Tevfik Bıyıklıoğlu, Tahir Taner, Nusret Metya, Yusuf Hikmet Bayur, Zühtü Şahan, Fuat Ağralı, Mustafa Şeref Özkan, Şükri Kaya, Hamit Hasançan, Cavit Bey, Haim Naum, Baha Bey, Ruşen Eşref Ünaydın, Yahya Kemal Beyatlı, Reşit Safvet Atabinen. Yazıcılar: Ali Türkgeldi, Mehmet Ali Nalin, Cevat Açıkalin, Celal Hazım Arar, S. Safvet Şar, Süleyman Saip Kıran, Dr. Nihat Reşat Belger, Rıfat Bey, Ahmet Ferit, Hüseyin Ragıp Baydur”

1928
Yavuz-Havuz
Davası ve
Kumpas İddiaları

17

Otopsi

Cengiz Özakıncı

‘Mavi Vatan’ Cumhuriyet Donanması ve İsmet İnönü

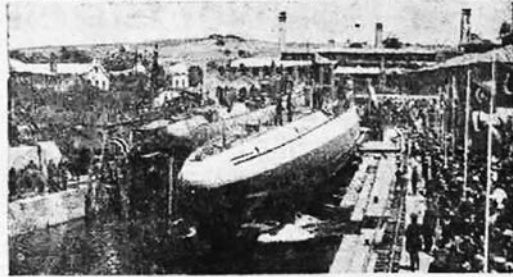
Denize indirilen
Saldıray Denizaltı
gemimiz
(06.06.1939)

Cumhuriyet Donanmasının temeli 1923’te -Cumhuriyetin ila-
nından bir-iki ay ve Bahriye Vekaleti’nin kurulmasından 15
ay kadar önce- Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak’ın Başku-
mandan Gazi Mareşal Mustafa Kemal, Başbakan İsmet (İnönü)
ve Milli Savunma Bakanı Kazım (Özalp) paşaların katılımıyla
oluşturduğu “Bahriye Siyaseti Programı” ile atılmıştır. »

Yavuz'un tamiri, * 2 kt' a filo, * 2 kt' a 700 tonluk tahtelbahir (denizaltı) * 6 kt' a 400 tonluk torpido muhribi, * 4 kt' a torpido, * 2000 adet torpil malzemesi ve * sefaini mevcudenin (varolan gemilerin) tamiri ve * Anadolu' da bir tersane.. maddelerini içeren bu program, TBMM' de Bahriye Bütçesinin görüşüldüğü 25.03.1924 tarihli gizli oturumda Milli Savunma Bakanı Kazım (Özalp) Paşa tarafından açıklanmış ve ek bütçe ayrılmıştır.² Bahriye Vekaleti ise bundan 9 ay sonra kurulmuş ve Cebelibereket milletvekili İhsan Bey (Eryavuz) Atatürk tarafından bakan olarak atanmıştır.³ Bir hafta sonra 6 Ocak 1925 günü Donanma Dairesi, Fevzi Paşa'nın düzenlediği Bahriye Siyaseti Programı'nın uygulanması için 5 yıla yayılacak 14.145.000 (on dört milyon yüz kırk beş bin) lira "olağanüstü bahriye bütçesi" isteminde bulunmuş; Bahriye Vekili bu istemi bir yasa tasarısı olarak Bakanlar Kurulu'na sunmuş; Bakanlar Kurulu 8 Ocak 1925 günlü toplantısında bu olağanüstü bütçe yasa tasarısını görüşüp TBMM'ne sunmaya karar vermiş; 14 Ocak 1925 günü TBMM'ne sunulan bu yasa tasarısı önce Bütçe (Muvazenei Maliye) Encümenince

incelenmiş; encümen bir kaç küçük düzeltiyle ödeneği 15.145.000 (on beş milyon yüz kırk beş bin) liraya çıkartarak bu kararını 1 Şubat 1925 günlü yazısıyla TBMM'ne göndermiştir. Encümen kararında: "Ülkenin savunma işlerine ilişkin olarak Genelkurmay'ca (Fevzi Çakmak ta-

"Atılay,, Denizaltı Gemimiz

Valde kızığında kendi zekâ ve emeğimize ilk defa olarak inşa ettğimiz «Atılay» denizaltı gemimizin dün denize indirildiğini yazmıştık. Geminin bundan sonra makine aksanı tamamlanacaktır. Yukarıki resimler, «Atılay» ın kızıkta iken ve denize indirildikten sonraki vaziyetini gösteriyor.

Atılay Denizaltısı, Son Telgraf (20.05.1939)

rafından) düzenlenen 5 yıllık Bahriye Programının uygulanması için istenen ödenek, kurulumuzca çok görülmemekle birlikte mali durumumuzun izin verdiği ölçüde artırılması da istenmeye değer görülmüş ve yasa tasarısının genelinde kimi düzeltmelerle kabul edilerek onaylandıktan

sonra yüksek kurula sunulmuştur." derken; istenen olağanüstü bütçenin, Genelkurmay Başkanı Mareşal Fevzi (Çakmak) Paşa'nın 1923'te (Bahriye Vekaleti kurulmadan çok önce) hazırladığı "Bahriye Siyaseti Programı"nın uygulanması için verildiğini belirtiyor; ve böylece Bahriye Vekaleti'nin, Fevzi Paşa'nın düzenlediği

15.145.000 lira ayıran 5 Nisan 1925 günlü Olağanüstü Bütçe yasası iptal edilerek, bunun yerine 10 yılda kullanılmak üzere 25.000.000 liralık bütçe istemiyle yasa tasarısı sunmaya karar verdi.

İsmet Paşa, TBMM'ne sunduğu 4 Nisan 1928 günlü yazıda şöyle diyordu:

- "Türkiye Cumhuriyeti, Başbakanlık Muamele Müdüriyeti, Mükarrerat Şubesi, Adet: 6/1520

Büyük Millet Meclisi Yüce Başkanlığına.

Donanma gemileri ve askeri tesisler yapımı için gerekli görülen tahsisata ilişkin Maliye Bakanlığınca düzenlenen ve Bakanlar Kurulu'nun 1 Nisan

Alman tersanelerinde yapılan ve son günlerde denize indirilen Batray denizaltı gemimiz

Batray Denizaltısı, Uyanış (04.05.1939)

Bahriye Siyaseti Programı'nı gerçekleştirmek dışında, kendine özgü başkaca bir programının bulunmadığını ortaya koyuyordu. Olağanüstü Bahriye Bütçesi, 5 Nisan 1925 günü oylanarak kabul edildi.⁴

Bahriye Vekaleti'nin 1 Kasım 1927 günü fiilen kapanmasından sonra, Bakanlar Kurulu 1 Nisan 1928 günü Başbakan İsmet Paşa başkanlığında yaptığı toplantıda, Cumhuriyet Donanması'nın kuruluşu için beş yılda kullanılmak üzere

1928 günlü toplantısında görüşülerek Yüce Meclis'e sunulması uygun bulunan yasa tasarısı ile gerekece tutanağının onaylı örneği ekte sunulmuştur. Gereğinin yapılmasını ve sonucunun yazılı olarak bildirilmesine olur verilmesini rica ederim efendim. 4 Nisan 1928

Başbakan, İsmet.

Yasa Gerekeçesi: Kıyı sınırlarımızın korunması ve ülkenin Yüksek Deniz Savunmasının gerektirdiği ve maliyemizin gücüyle orantılı

“Saldıray,, a Merasimle Sancak Çekildi”

Filomuz İttihak eden "Saldıray,, denizaltı gemisi ve dün, Haliç'te deniz kumandanlığı önünde, merasimle silâli, dördüncü sayfamızda, merasime ait diğer resit zaltımızda bayrağımız dalgalanırken görüyoruz. T

Saldıray Denizaltısı, Tan, (06.06.1939)

ve fakat güçlü bir Deniz Ordusu vücuda getirmek amacıyla **Genelkurmay Başkanlığınca gerekli görülen "İnşaat-ı Bahriye Programı"**mızın (Donanma Kurma Programı' mızın: "Bahriye Siyaseti Programı'nın-cö) uygulamaya konması ile şu andaki donanmamıza yeni savaş gemileri eklenmesi için **yirmi beş milyon liralık** tahsisata gerek görüldüğünden, bunun sağlanması için **en çok 10 yılda kullanılmak** ve her yıl kullanılması gereken miktar dört milyon lirayı aşmamak koşuluyla **on yıl** Milli Savunma bütçesine konulmak üzere **her tür gemi, fabrika, atölye, askeri tesis ve havuzlar yapımı ve Yavuz'un onarımı** ve her türlü silahlar ve cephane satın alımı için **yirmi beş milyon liraya** kadar taahhüdat yapmaya ve o miktar bono çıkarmaya izin alınması zorunlu görülmüş ve ekteki yasa tasarısı bu

ilkeye göre düzenlenmiş ve sunulmuştur."

Hükümetin 4 Nisan 1928'de Meclis'e sunduğu yasa tasarısında; donanma için 5 yılda kullanılmak üzere 15.145.000 lira ayıran yasa kaldırılıyor (m.3);

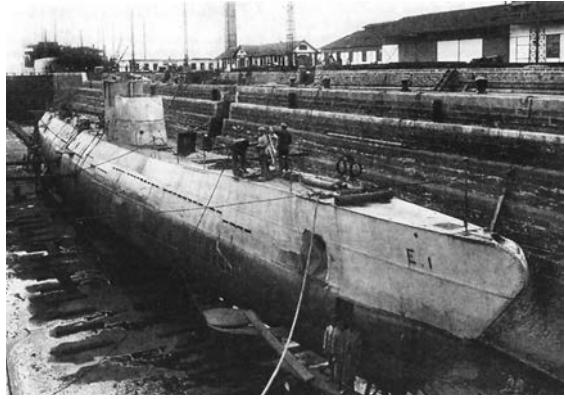
ve bunun yerine "En çok 10 yılda kullanılmak ve her yıl kullanılması gereken miktar dört milyon lirayı aşmamak koşuluyla o yıla ait Milli Savunma Bütçesi' ne konulmak üzere her türlü gemiler, fabrika, atölye ve askeri tesisler ve havuzlar yapımı ve Yavuz'un onarımı ve her türlü silahlar ve cephane satın alımı için 25.000.000 (yirmi beş milyon) liraya dek siparişler ve taahhütler verme yetkisi" isteniyordu. (m.1)

Başbakan İsmet Paşa, Bahriye Vekaleti'nin kapanmasından sonra bu yasa tasarısıyla donanma bütçesini 10 yıl süreyle 25.000.000 liraya yükseltmiş ve güçlü bir donanma kurmak üzere tüm olanakları seferber etmişti.

İsmet Paşa'nın sunduğu bu yasa tasarısı, ilgili encümenlerce incelenip kimi düzeltiler yapıldıktan sonra 12 Mayıs 1928'de TBMM'nde

oylanmış, kabul edilmiş ve 16 Mayıs 1928 gün ve 890 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanarak 1 Haziran 1928 günü yürürlüğe girmişti.

İsmet Paşa’nın donanma bütçesinin süresini 5 yıldan 10 yıla uzatıp miktarını 15 milyondan 25 milyona yükseltmesi, Türk donanmasının güçlenmesini istemeyen Yunanistan ve İngiltere’nin gözünden kaçmamış, gelişmeleri yakından izlemeye başlamışlardı. İngiliz gazetesi The Times İngiliz donanmasının 13 Ekim 1929 günü İstanbul’a uğraması dolayısıyla 14 Ekim 1929’da

Gür denizaltısı.

yayımladığı yazıda, İsmet Paşa’nın iki katına çıkardığı donanma bütçesine değinerek şöyle diyordu:

“1929 bütçe kestirimleri Donanma için yalnızca 6.000.000 Türk Lirası (600.000 Sterlin) içeriyordu; ancak 1928’de yeni gemi yapımları ve elde-

ki gemilerin onarımı için 25.000.000 Türk lirası (2.500.000 Sterlin) yetki verildi. Bu tutarın kullanılması 10 yıla yayılacak. (...) Son zamanlarda İzmit yakınlarındaki yüzer havuzda yenilenen ve yeniden yüzer duruma getirilen eski adı Goeben olan

Birinci İnönü denizaltısı.

İkinci İnönü denizaltısı.

NAVAL VISIT TO TURKEY

FIRST SINCE THE ARMISTICE

(FROM OUR OWN CORRESPONDENT)

CONSTANTINOPLE, Oct. 13

A British naval squadron, under the command of Admiral Sir Frederick Laurence Field, Commander-in-Chief of the Mediterranean Fleet, and consisting of the battleship Queen Elizabeth, the aircraft carrier Courageous, the yacht Bryony, and the destroyers Veteran, Wanderer, and Wild Swan, arrived at Constantinople from Gallipoli at 9 o'clock yesterday morning.

After the customary exchange of salutes the Queen Elizabeth and the Bryony and one destroyer anchored off the coast.

For the first time since the Armistice years, no warships flying the White Ensign have visited Turkish waters.

During the eight days that the British men-of-war will stay in Constantinople every opportunity will be given to Turkish officials, as well as to the general public, to visit the various units. A special display of flying will take place from the Courageous, which carries upwards of 30 aircraft. A programme of festivities has been arranged for the officers and men and the Turkish naval, military and civil authorities will entertain the Admiral.

The Times, (14.10.1929)

Yavuz Sultan Selim, Türk Donanmasının açık ara en önemli ögesi. (...) Uzmanlar, Yavuz kruvazörünün onarım sonrası hızının, ilk hızına denk 25 deniz miline çıkabileceğine inanıyor. Önümüzdeki Ocak ayına kadar hazır olması beklenen Yavuz, komşu ülkelerin savaş gemilerinin hepsinden daha güçlü ve daha yüksek bir hıza sahip olacak. 1928'de Hollanda'da inşa edilen her biri 450 tonluk iki küçük denizaltıdan

THE NAVY OF TO-DAY

The Republican Government of Turkey has not spent much money on the Navy, as its chief preoccupation has been to reorganize and re-equip the Army. For administrative purposes the Navy comes under the Ministry of National Defence, in which there is an Under-Secretary for the Navy, but the Naval Staff is subordinated to the General Staff. The 1929 Budget estimates only included £16,000,000 (£500,000) for the Navy, but in 1928 £25,000,000 (£2,500,000) was authorized for new construction and repairs to existing craft. The expenditure of this sum is to be spread over 10 years. The personnel of the Turkish Navy consists of 800 officers and 4,000 men. Only one Admiral, Yassif Pasha, who is President of the Straits Commission, is on the Active List.

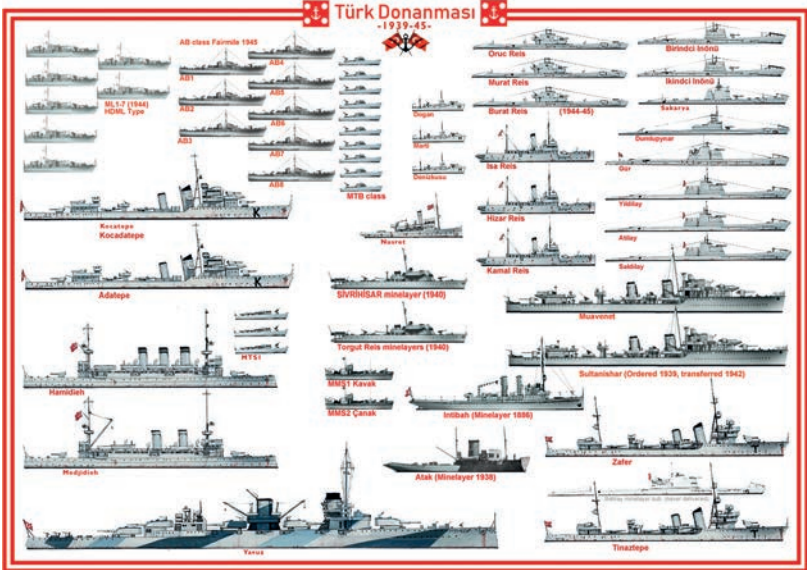
The Yavuz Sultan Selim, formerly the Goeben, which has lately undergone a refit in the floating dock near Ismid, and is again afloat, is by far the most important unit in the Turkish Navy. She is a battle-cruiser dating from 1911, and is, therefore, obsolete in comparison with foreign vessels of the same size. Nevertheless, the Turkish Government has decided to reconstruct her.

The remainder of the Turkish fleet consists of a number of old, and almost obsolete, vessels. The Hamidieh and Mejidieh are both 25-year-old light cruisers, and the five small torpedo-boats and the nine gunboats are all in poor condition and of little fighting value. Turkey has, however, recently placed an order with Italy for two destroyers of 1,600 tons each, to be capable of steaming 38 knots, one mine-laying submarine of 800 tons, one submarine of 600 tons, and three fast motor-boats which are designed as submarine chasers. These craft are to be delivered by the end of 1931, and it is understood that on account of Government assistance the Italians have agreed to very easy terms of payment. The order was secured in the teeth of keen British and French competition, and the easy payment facilities were probably responsible for the Italian success.

NAVAL TRAINING

The Turkish Government is planning to build a new naval base on the southern

başka (...) Türkiye, geçtiğimiz günlerde İtalya'ya her biri 1.600 tonluk, 38 deniz mili hız yapabilen iki muhrip, 800 tonluk bir mayın döşeme denizaltısı, 600 tonluk bir denizaltı ve denizaltı avcısı olarak tasarlanmış üç hızlı motorbot

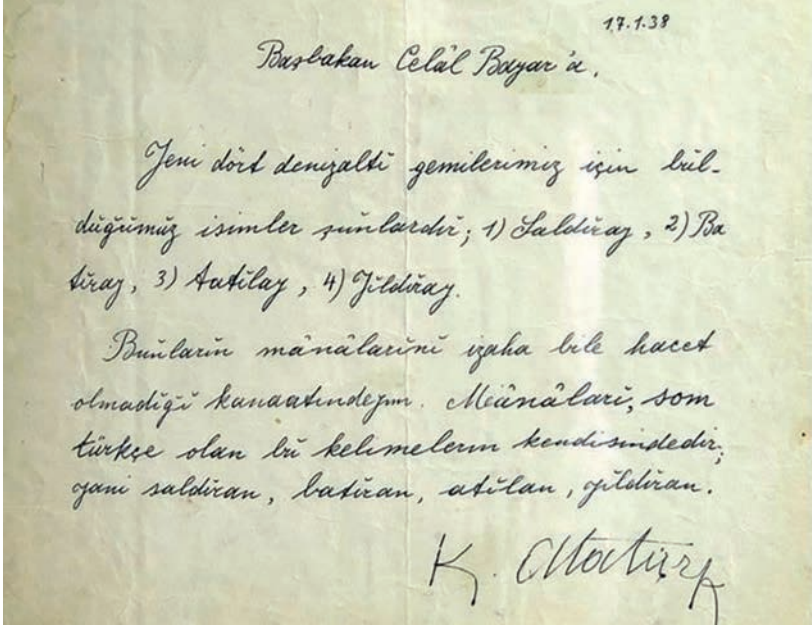

İsmet İnönü Dönemi Türk Donanması (1939-1945).

siparişi verdi. Bu gemiler 1931' in sonuna kadar teslim edilecek (...) Sipariş, keskin İngiliz ve Fransız rekabetinin dışları arasında güvence altına alındı. (...) Türk Hükümeti, İzmit Körfezi'nin güney kıyılarındayeni bir deniz üssü inşa etmeyi planlıyor; (...) Koramiral (emekli) Gagern komutasındaki bir Alman Deniz Misyonu, 1926' dan beri Türkiye'de bulunuyor."

Cumhuriyet Donanması'nın temelini atanlar, Atatürk, Fevzi Çakmak, İsmet İnönü ve Kazım Özalp'tir. Birincil kaynaklardan özgün belgeler ışığında gerçek bu iken "Mavi Vatan Doktrini" olarak nitelenen yayınlarda, Fevzi Çakmak ve İsmet İnönü, Cumhuriyet

Donanması'na engel olmakla suçlanıyor ve özetle deniyor ki: Atatürk, güçlü bir Cumhuriyet Donanması oluşturmak amacıyla Bahriye Vekaleti'ni kurdu; en güvendiği arkadaşlarından İhsan Bey'i (Eryavuz) Bahriye Vekili olarak atadı; ancak, denizcilğe düşman olan ve Türkiye'nin güçlü bir donanmaya sahip olmasını istemeyen Genelkurmay Başkanı Fevzi Çakmak ile Başbakan İsmet İnönü, Cumhuriyet donanmasının güçlenmesini önlemek amacıyla, Atatürk'ün atamış olduğu Bahriye Vekili İhsan Bey'e iftira atıp onu Yüce Divan'da "Yavuz-Havuz Davası"nda hapis cezasına çarptırarak, Atatürk'ün kurmuş olduğu Bahriye Vekaleti'ni kapattılar. Atatürk buna engel olamadı. Cumhuriyet tarihinde, Deniz Kuvvetlerine,

Atatürk'ün Başbakan Celal Bayar'a yeni yapılan denizaltılara Saldıray, Batıray, Atılay, Yıldırıy adlarını verdiği 17.01.1938 tarihli yazısı. (Deniz Müzesi)

donanmaya karşı Balyoz vs. davalardan önceki ilk kumpas, Fevzi ve İsmet Paşalarca kurulmuştur, vs. vs.. Tüm bu gerçeğe aykırı yarğular, Emekli Tümamiral Afif Büyüktuğrul'un (ö.14.05.1985) Deniz Harp Tarihi kitaplarına serpiştirmiş olduğu anıları ile Bahriye Vekili İhsan Eryavuz'un oğlu Asım Bülent Eryavuz'un anılarının yöntem-bilimsel akılcı eleştiri süzgecinden geçirilmeksizin gerçek sayılmasıyla kaynaklanmaktadır. 17'inci bölümünü okuduğunuz bu yazı dizimizde birincil kaynaklardan onlarca özgün belge yayınlayarak, Fevzi ve İsmet Paşalara yöneltilen denizciliğe ve donanmaya karşılık suçlamasının gerçeğe aykırı olduğunu,

her ikisinin de Atatürk'le birlikte Cumhuriyet donanmasını kurmak, geliştirmek ve güçlendirmek için çalıştıklarını göstermiş bulunuyoruz. Fevzi Çakmak ve İsmet İnönü'ye yöneltilen donanma karşıtlığı suçlamasının, bir özeleştirme yayımlanarak terkedilmesi dileğimizi yine liyoruz. •

cengizozakinci@butundunya.com.tr

[1] <https://naval-encyclopedia.com/wp-content/uploads/2019/04/Turkish-Navy-WW2.jpg>

[2] TBMM Gizli Celse Zabıtları 25.03.1924. Ayrıca bkz: Bütün Dünya, Haziran 2022, Cengiz Özakıncı, "98 Yıl Sonra İlk Kez Yayınlanan Resmî Belgelerle Marsal Fevzi Çakmak'ın Bahriye Siyaseti Programı".

[3] TBMM Zabıt Ceridesi, 30.12.1924.

[4] TBMM Zabıt Ceridesi, 4 Nisan 1925, 5 Nisan 1925.

[5] TBMM Zabıt Ceridesi 10.05.1928.

[6] TBMM Zabıt Ceridesi, 12.05.1928.

[7] The Times, 14.10.1929.

Mustafa Kemal Atatürk'ten

NUTUK

(15-20 Ekim 1927)

53

Heyet-i Temsiliye Gücünü Gösteriyor

Efendiler!

Cemal Paşa bu notada, Aydın Cephesi'nin söz konusu edilmediğine işaret etmekle bilmem ne demek istiyor.

Kuşku yok ki, söz konusu olan Aydın Cephesi'dir, ona yardım işidir ve Kuvay-ı Milliye'dir.

Ancak, Cemal Paşa'nın bu dokundurmasıyla, işleri bu duruma sokanın Heyet-i Temsiliye olduğunu anlatmak istediği anlaşılmaktadır.

Cemal Paşa'ya, bu telgrafına yanıt olarak yazdığım telgrafla, şu talimatı verdim:

“22 Ocak 1920

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretleri'ne,

Görevden çekilerek İngilizlerin isteğine uymanız öyle ağır bir durum yaratır ki, sizin çekilmemekle ortaya çıkacağını düşündüğünüz durumdan

Ahmet Cemal Paşa

daha ağır olur. Bundan başka Heyet-i Temsiliye'nin bir delegesi olan sizin, Heyet-i Temsiliye'nin haberi olmaksızın ve dahası, onun görüşüne karşın çekilmeniz kabul edilemez.

Biz, İngilizlerin sizi zor kullanarak, görevden ayırabileceklerini hesaba kattık ve acilen önlemler aldık.

Bu duruma göre, önce notayı, olduğu gibi bildirmenizi, sonra da olup bitenlerden bilgi vererek kararımızı beklemenizi ve sarsılmaksızın görevinizde kalmanızı kesin olarak istiyoruz.

Heyet-i Temsiliye adına Mustafa Kemal”

Sadrazam Ali Rıza Paşa'ya da şu telgrafi yazdım:

“Ankara, 22 Ocak 1920

Yüksek Sadrazam Hazretleri'ne,

İngilizlerin, Harbiye Nazırı'nın ve Genelkurmay Başkanı'nın değiştirilmesini istemeleri, devletin siyasal bağımsızlığına kesin bir saldırıdır. Bu saldırı, bir süreden beri ülkemizin bölüşülmesi ve siyasal varlığımızın ortadan kaldırılması yolunda dünya kamuoyunda sürüp giden tartışmaların kesin bir karara bağlanmış olması sonucu mudur, yoksa siyasal

varlığımızı ortadan kaldırma yolunda yapılacak girişimlerin ne sonuç vereceğini anlamak için yapılmış bir deneme midir? Ya da, İtilâf Devletleri'nin alıştıkları gibi, birbirlerinin izin ve kararını gereklik görmeksizin, bir başına gücünü yürütme yolunda herhangi bir davranış mıdır?

“...siyasal bağımsızlığımıza yöneltilen bu açık saldırıyı devletçe kabul eder, ulusça da susarsak siyasal varlığımıza karşı en kötü kararlara ve işlere kendimiz yol vermiş olacağımıza kuşkumuz yoktur.”

Bunları ayırt edebilmek için elimizde bilgi yok. Böyle bir bilgiyi edinemeyiz de.

Yine Yunanlıların Salihli Cephesi'nde başlayan saldırılarının bu girişimlerle ne ölçüde ilgisi olduğunu da kestiremeyiz. Fakat siyasal

bağımsızlığımıza yöneltilen bu açık saldırıyı devletçe kabul eder, ulusça da susarsak siyasi varlığımıza karşı en kötü kararlara ve işlere kendimiz yol vermiş olacağımıza kuşkumuz yoktur.

Öyle ise, İngilizlerin İstanbul'da yapabilecekleri saldırılar ne biçim ve ölçüde olursa olsun, içte-kiler ve dıştakilerce Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'ne dayandığı bilinen hükümetin, bu öneriyi kabul etmeyeceğini sert bir dille bildirmesi ve Harbiye Nazırı ile Genelkurmay Başkanı'nı ne yapıp, ne edip yerinde tutması kesin isteğimizdir.

Bunun dışında uysalca bir davranış, yalnız ulusun bağımsızlığına ve varlığına aykırı olmaz, aksine hükümeti de, ulusa karşı vermiş olduğu sözden dönmüş ve bağımsızlık uğrunda ulusal mücadelemizi geciktirmiş ve güçleştirmiş duruma sokar. Dolayısıyla, hükümet kabul etse bile biz; hükümetin, kurulu-muza karşı olan yükümlülüklerinden sapmakla, ulustan aldığı gücü büsbütün yitirmiş olduğunu, bağımsızlığı zedeleyici tutum ve davranışından dolayı hükümeti sorumlu saydığımızı duyurmak zorunda kalırız.

Hükümetin direnmesi üzerine İngilizler Harbiye Nazırı'nı zor kullananarak görevinden atmak ve bütün hükümeti düşürmek yoluna bile gitseler, bu durum gerek dışa gerekse içe karşı, onların buyruğuyla nazırı gözden çıkarmak durumundan daha elverişlidir.

Durumun gelişme aşamaları üzerine ve en kısa süre içinde bilgi vermenizi yüksek katınızdan rica ederiz.

İstanbul ile haberleşmeyi İngilizler yasak ederler ya da bir şekilde engellemeye çalışırlarsa, bağımsızlığımızı uğruna ulusal savaş ilan etme yolunda ilerleyeceğiz.

Anadolu ve Rumeli Müdafaa i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Temsiliyesi adına Mustafa Kemal”

Hükümet Panik İçinde!

Efendiler!

Durum önemli boyutlara ulaşıyordu ve ciddiyetini de koruyordu. Gelişmeler üzerine o gün Cemal Paşa'ya da şu telgrafı yazdım:

“Kişiyi özel ve çok ivedidir.

22 Ocak 1920

Harbiye Nazırı Cemal Paşa Hazretleri'ne,

İngilizlerin buyruğu üzerine Harbiye Nazırlığı'nı bıraktığınız anlaşılıyor.

Devletimizin ve ulusumuzun bağımsızlığını bozan bu çekilmeyi, ne olursa olsun, kabul etmemek sizin ve bizim görevimiz gereğidir.

Biz görevimizi sonuna değin yapmak için her türlü önlemi alıyoruz. Sizi de, yerinize oturup nazırlığınızı sürdürerek görevinizi yapmaya çağırıyoruz.

Eğer kişisel ya da inancaşal herhangi bir nedenle görevde kalmak istemiyorsanız, İngilizlerin notası üzerine değil, bağımsız bir ulusun nazırına yaraşır biçimde ayrılırsınız.

Sorunu, kişisel bir açıdan değil, bu müdahalenin, yurdumuz için akla gelebilecek ağır yıkımların başlangıcı olabileceği açısından incelemenizi rica ederiz.

Nazırlıktan böyle çekilmeniz, İngilizlerin iç işlerimize müdahalesini ve bağımsızlığımızın zedelenmesini kolaylaştıracaktır.

Eğer görev başına gelmemekte direnirseniz, İngilizlerin ulusal bağımsızlığımızı bozduğunu ilan ederken Harbiye Nazırı'nın da yurt görevini yapmamaktan sorumlu olduğunu ağır bir dille eklemek zorundayız.

Notada yazılanları, bir gün sonra bildirmeniz ve şimdiye dek Kurulumuzla ilişki kuramayacak biçimde yerinizden uzaklaşmanız, durumu ağırlaştırılmaktadır.

Yanıt vermenizi diler ve rica ederiz.

Heyet-i Temsiliye adına Mustafa Kemal.”

Sadrazam ile de telgraf makinesi başında şu görüşme oldu:

“Babiâli, 22 Ocak 1920

Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti Heyet-i Temsiliyesi'ne,

Harbiye Nazırı Cemal Paşa'nın hükümetten çekilmesi ve Genelkurmay Başkanı Cevat Paşa'nın da

değiştirilmesi, yalnız İngilizlerce istenmemiştir. İngiltere, İtalya ve Fransa temsilcileri, hükümete ortak bir ultimatom vererek ve gerekçe bildirerek kırk sekiz saat içinde bu isteğin yerine getirilmesini istemişlerdir.

Bu ağır öneri karşısında, hükümetçe durum enine boyuna görüşüldükten sonra toptan çekilmeye karar verildi.

Meclis-i Mebusan toplanmış bulunsaydı hükümetçe başka türlü davranılabilirdi. Önerilerini geri aldirmek için, üç devlet temsilcileri katında, ileri sürdükleri gerekçe çürütülerek, gerekli girişimde bulunuldu.

Temsilciler önerilerinde direndiler. Hükümetin çekilmesi kesinleşmişken Cemal Paşa, Meclis-i Mebusan'ın daha görüşmelere başlayamadığı bir zamanda hükümetin çekilmesinin yurdun yüksek yararına aykırı olduğunu söyleyerek ve böyle bunalımlı bir zamanda hükümetin çekilmesinin İstanbul'u Anado-

lu'dan ayırmaya dek varıp çok ağır sonuçlar doğuracağını ileri sürerek, kendisinin çekilmesiyle sorunun çözüme bağlanmasını tercih etti.

İşin gelişme aşamaları bunlardır.

Meclis-i Mebusan'ın, en çok bir iki güne dek çoğunluğu sağlayarak

toplanması kesin olarak beklendiğinden, hükümet her türlü sorunu Meclisin gözleri önüne serecektir.

Sizin bu konuda hiçbir girişimde bulunmamanız gerekir. Çünkü söz Meclis-i Mebusan'ındır.

Hükümet üyeleri durumun ağırlığını iyice anladıklarından, işlerinin ve davranışlarının doğruluğuna inandıklarından, en elverişli kötü durumu seçmişlerdir.

Müdahalelere son verileceği, cumartesi sabahına değin bildirilmezse hükümetin çekileceği ve bundan doğacak olayların sorumluluğunun kendisinin olmayacağı bildirilir.

Sadrızam Ali Rıza.” •

cengizonal@butundunya.com.tr

*Gelecek Ay: **Hükümet Heyet-i Temsiliye İle İlişkilerinde Samimi Değil!***

İZMİR YOLUNDA

(...) Türkiye'nin bugünkü seviyeye ulaşmasını sağlayan Atatürk'e karşı, Türk insanının ödemekle bitmeyecek bir vefa borcu vardır. O borç, Atatürkçü düşünce sistemini Türk ulusunun ve tüm insanlığın yararı için geleceğe taşımaktır. Çünkü, bu düşünce sistemi insanlığa akıl, bilim, sevgi, barış, ahlâk gibi vazgeçilemeyecek değerleri sunmaktadır (...) Bizlere düşen görev, bir vefa borcudur. (...) Aşağıdaki anekdot, Türk insanının, kendisine hizmet edenlere olan sevgisini ve vefasını yansıtan anlamlı bir örnektir:

İzmir yolunda ilerliyorduk. Köylüler askerlerimizin girişini seyrediyorlar, onlara kırık testilerle su taşıyorlar, yürekte minnetlerini anlatmak ihtiyacıyla çırpınıyorlardı. (...) Tam yanlarına vardığımız sırada, bir nakliye konvoyu geçmemize engel oldu. Otomobil durdu. Atatürk istediği bir sigarayı yakmak üzere gözlüklerini kaldırdı. O sırada otomobilin yakınına sokulan sakallı bir ihtiyar, koynundan muşamba rengini almış buruşuk bir kâğıt çıkardı. Önce kâğıdı, sonra dikkatle Atatürk'ü süzdü. Yine kâğıda yine Atatürk'e baktı. Bu hareketi üçüncü defa tekrarladıktan sonra, şimdi hatırladıkça tüylerimi ürperten bir sesle: "Bu sensin!" dedi.

Ve arkasını dönerek, köylülere Allah'ı yerde görmüş gibi bir mümin heyecanıyla bağırırdı.

"Mustafa Kemal!" dedi... "Mustafa Kemal!..".

Bu feryadı duyanların nasıl birbirine karıştığını tasavvur edemezsiniz. Biz bütün gayretimize rağmen onların birbirini çiğneyerek otomobile dolmalarına engel olamadık. Çünkü onlar, şuurun dışında taşmış bir sevgiden kuvvet alıyorlardı. Atatürk'ün yüzünü, ellerini öpüyorlar, çizmesinin tozlarını sürme gibi gözlerine çekiyorlardı. •

Atatürkçülük; Gnkur. ATASE Başkanlığı Yayınları, Ankara, 1983. Atatürkçülük (1. Kitap); s. 83-85.

Bakimiyeti Milliye

Çocuk Sağlığı

İngiliz Sağlık Bakanlığı, sağlık müdürlüklerine gönderdiği bir genelgede, 5 -15 yaşlarındaki okul çocuklarından hastalıklı olanların tedavisi için hükümet tarafından

her yıl yapılan birkaç milyon Sterilink masrafın kabarmasına meydan verilmemesi amacıyla, yaşları beşten aşağı olan çocukların sağlıklarına çok özen gösterilmesini ve çocuklarını, sağlık kurallarına uygun şekilde yetiştirmeyen anne-babaların mahkemeye verilmesini duyurmuştur.

İngiliz hükümetinin bu önemi, devletle çocuk arasındaki ilişkinin yeni bir anlayışını ifade etmesi itibarıyla son derece dikkate değerdir. Yeni devlet kavramı çocuğun sağlık ve terbiyesini, doğrudan doğruya genel ve ulusal bir konu olarak öngörmektedir. İlk önce Bolşevik Rusya'da kabul edilen ve uygulanan bu esas, önemi itibarıyla, diğer

ülkelerde de dikkate alınmaya başlanmıştır. Çünkü çocuğun gerek maddi ve gerekse manevi yönden, ulusal bütünlüğün temelini oluşturduğu gerçeği her tarafta tamamen an-

laşılmıştır. Anne-babanın çocuklarına karşı olan görevleri, sadece özel olarak ailenin işi değildir. Bu görevler hiç kuşkusuz genel ve ulusal bir niteliğe haizdir.

Milletin doğrudan doğruya bünyesine ve geleceğine yönelik konularda, devletin kayıtsız kalması düşünülemez ve de uygun bulunamaz.

Milletin doğrudan doğruya bünyesine ve geleceğine yönelik konularda, devletin kayıtsız kalması düşünülemez ve de uygun bulunamaz.

Çocuk, toplum yaşamının son anlayış ve gereklerine göre, aileden daha çok devletindir. Devletin sosyal siyasetinin ilk ilkesi, beden ve ruhen sağlam vatandaşlar yetiştirmektir. Devletin bu görevinde aileye düşen sorumluluk payı, ciddiyetle dikkate alınmadığı takdirde, anne-babanın uyarma ve sonuçta da cezaya çarptırılması gereksiz bir hareket değildir.

Ailenin ve devletin ihmal ettiği çocuklar, ileride devlet yaşamında düzen ve gelişme değil, aksine parçalanma ve gerileme etkenleri olurlar.

Bir taraftan bugünkü yaşamın maddi zorlukları, diğer taraftan ise aile oluşumundaki manevi bağların çeşitli nedenlerle gevşemesi, devletin çocuk siyasetine daha büyük bir önem vermesini gerektirmektedir.

Düzenli bir toplum içinde çocuğun gerek sağlık ve gerekse terbiye

yönüyle bakılmamış kalmasına, ilgisiz bırakılmış olmasına tahammül etmenin imkânı yoktur. Ailenin ve devletin ihmal ettiği çocuklar, ileride devlet yaşamında düzen ve gelişme değil, aksine parçalanma ve gerileme etkenleri olurlar.

Milletin gelişme ve geleceğine Mait büyük sorumluluğunun bilincinde olan herhangi bir devlet ise, bu çeşit etkenlerin artmasına daha başlangıcından engel olmaya çalışır.

Büyük bir yaşam savaşıyla yüz yüze olan bugünkü devlet bünyesi, gelişigüzel yaşayıp, güçlenemez. Onun yaşam ve enerji kaynaklarını, daha ilk görünüşte dikkat ve özen ile güçlendirmeye

çalışmak gerekir.

Çocuk ulusal yaşamın ilk ve en önemli hücrelidir. Bir milletin geleceğini, büyük bir ölçekte, çocuklarına karşı almış olduğu durumun şekliyle belirlemek, hiç de hatalı bir görüş sayılmaz. •

Hâkimiyeti Milliye Gazetesi
11 Aralık 1929

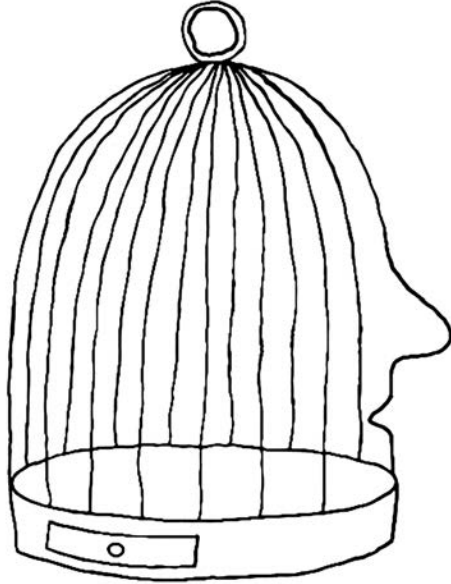
“Gözlerimizi kapayıp tek başımıza yaşadığımızı düşünemeyiz. Memleketimizi bir çember içine alıp dünya ile alakasız yaşayamayız... Aksine yükselmiş, ilerlemiş, medeni bir millet olarak medeniyet düzeyinin üzerinde yaşayacağız. Bu hayat ancak ilim ve fen ile olur. İlim ve fen nerede ise oradan olacağız ve her millet ferdinin kafasına koyacağız. İlim ve fen için kayıt ve şart yoktur.” (1922)

Mustafa Kemal Atatürk

Gözün Sözü

Cemal Tahsin

METE AKYOL'DAN YAZILAR

(Bir Başkadır Benim Mesleğim adlı kitabından)

Anadolu'da Değişen Aileler Değişmeyen Terbiyeler

Yerköy'e 60 km. kalmıştı arabamız bozulduğunda... Yoldan çevirdiğimiz taksinin şoförü Müslim'le birlikte eğildik motorun üstüne, sonra birlikte çektik başımızı, motorun kapağını birlikte kapattık.

"Bu araba gecenin bu saatinde burada bırakılmaz." dedi Müslim. "Takalım halatı, Yerköy'ün girişindeki benzinciye dek çekeлим. Sabah bir tamirci buluruz; alır getirir; tamirini yaptırırız."

Başka çaremiz yoktu. Çıkardık halatı, bizim bozuk arabayı

Müslim'in taksisine bağladık ve anayoldan Yerköy'e ayrılan dört kilometrelik yolun başındaki benzin istasyonunun önüne dek çektik arabamızı...

"İsterseniz yemeğinizi burada yiyin;" dedi Müslim. "gecenin bu saatinde Yerköy'de açık bir yer de bulunmaz, yiyecek bir şeyler de bulunmaz."

Gece yarısına doğru benzin istasyonunun lokantasında akşam yemeğimizi de yedikten sonra arabamızı benzinlikte bıraktık, Müslim'in taksisiyle

Yerköy'e geldik.

"Şu karşıdaki otele bir baksaydık."

Müslim, boş yere otel aramamamızı söyledi.

"Yarın çarşamba... Buranın pazarıdır." dedi. *"Salı akşamları burada hiçbir otelde yer bulunmaz... Hele bu saatte..."*

Bizi evine götürebileceğini söyledi Müslim. Israr ettik, zahmet olacağını ileri sürdük, kabul ettiremedik.

"İsterseniz bir-iki otele bakın da, ondan sonra verin kararınızı" dedi. *"Mümkün değildir burada salı geceleri bu saatte bir otelde yer bulmak..."*

Gerçekten Konak Otel'de de, Çiçek Otel'de de yer yoktu.

"Ötekilerde zaten hiç kalınmaz ya... Kalmak isterseniz bile onlarda da yer yoktur."

Dışarıda kalacak değildik... Müslim'e uyduk, evlerine gittik.

Müslim'lerin evi, kentin biraz kenarındaydı. Düz damlı, kerpiç yapılı, geniş avlulu bir evdi.

Müslim arabayı evin avlusuna kadar çekti. Aşağı indi.

"Siz burada bekleyin." dedi. *"Ben şimdi gelirim."*

Biz iki arkadaş arabada onbeş dakika kadar bekledikten sonra Müslim geldi, bizi içeri davet etti:

"Buyurun fakirhaneme." dedi.

"Büyük kentlerimizin evlerine benzemez; ama burası da bir evdir."

Çamurlu ayakkabılarımızı kapının önünde çıkardık, orada bıraktık. İçeri girdiğimizde karşımıza üç kapı çıktı. Müslim, soldaki kapıyı gösterdi ve *"Buraya buyurun, abiler."* dedi.

Soldaki odaya girdik.

Güçsüz bir ampul, soldaki kapının açıldığı odayı aydınlatıyordu. Odada, dört yatak hazırlanmıştı.

Duvar dibinde pirinç başlıklı, yüksek bir karyola vardı. Karyolanın duvara yakın olan bölümünde, on yaşlarında bir çocuk kıvrılmış uyuyordu. Karşı duvarın bitişiğinde ise, üzerine döşek serilmiş sedir

vardı. Odanın, karyola ile sedir arasındaki bölümünde yerde, iki yer yatağı hazırlanmıştı.

“Buyurun... *Kusura bakmayın...*” dedi Müslim.

Hepimiz birbirimize baktık.
“*Kim, nerede yatacak?*”

Müslim, sözcüklendirilmeyen bu sorumuzu anladı.

“*Ben, bebenin yanında yatarım, karyolada.*” dedi. “*Ağabeyler, siz de buyurun artık, kusura bakmazsanız.*”

**Yatağa girdim,
Müslim’in ışığı
söndürmesini bekledim.
Sonra da, cebimdeki para
tomarını yorganın altında
cebimden çıkardım,
döşeğin altında bir yere
sokuşturdum.**

Namık, yerdeki yataklardan birinin üstüne attı kendini. Öteki yatak da bana kaldı.

“*Müslim, kusura bakmazsan, kazak ve pantolonumla yatacağım ben.*” dedim.

“*Ne oldu abi?.. Üşümen geçmedi mi?.. Yorgan yetmezse, içeriden bir battaniye getireyim istersen...*”

“*Yok ondan değil... Değil soyunmak, kolumu kaldıracak halim yok... Hemen sızacağına şuraya.*”

Yatağa girdim, Müslim’in ışığı

söndürmesini bekledim. Sonra da, cebimdeki para tomarını yorganın altında cebimden çıkardım, döşeğin altında bir yere sokuşturdum.

Yorgunluktan olacak galiba, düş bile görmeden uyudum o gece. Gözlerimi açtığımda sabah olmuştu. Müslim de, Namık da benim yatağın ayak ucunda duruyorlar, bana bakıyorlardı.

“*Amma da ağır uykun varmış.*” dedi Namık. “*Deminden beri ‘Haydi kalk’ diyoruz, bana mısın demiyorsun.*”

Saate baktım. Sekiz olmuş.

“*Oooo... İyi uyumuşuz*” dedim.

Müslim, ev sahibi nezaketiyile bizi, kahvaltıya davet etti. “*İçeri odaya buyurlum*” dedi. “*Birlikte kahvaltı edelim.*”

Aklım, döşeğin altına sokuşturduğum para tomarındaydı. Bunlar böyle karşımda dururlarken, ben nasıl

alabilecektim o tomarı, karanlıkta el yordamıyla soktuğum yatağın altından!

“*Tamam, tamam... Siz gidin, ben geliyorum.*”

“*Yok yok, olmaz*” dedi Müslim.

“*Hep birlikte... Haydi bekliyoruz.*” Doğrudum... Yatağın, paralarını sokuşturduğum kenarında oturdum, mahmurluğumun geçmesini bekliyordum gibi yaptım.

“*Hadi abi, uyan... Hâlâ uyuyorsun...*”

Eğilme, kıvrınma, yuvarlanma gibi hareketlerle doğrular gibi yaptım, onların kendi aralarındaki konuşmalarından yararlanarak elimi bir çırpıda döşeğin altına soktum. Oh! Elim para tomarımı hemen buldu. Avuçladığım gibi bir çırpıda cebime attım paralarımı... Sonra kalktım, yattığımız odadan çıktık, karşıdaki odaya geçtik.

Pencere önünde bir sedir, onun önünde de tahta bir masa vardı. Üstü, göz nuruyla işlenmiş bir örtüyle kaplıydı masanın. Dört de bakır sahan dizilmişti. Sahanlardan birinde parçalara bölünmüş iki adet haşlanmış yumurta, birinde zeytin, ötekinde de kızartılmış patates vardı.

Bizim arkamızdan üç çocuk girdi içeri. Birinin elinde bir ibrik, ötekinin elinde bir leğen, üçüncüsünün elinde ise iki tane peşkir gördüm.

Müslim, bizi odanın bir köşesine davet etti:

“Buyurun, yüzlerinizi yıkayın...”

Çocuklardan biri ellerime ibrikten su dökerken, öteki leğeni tutuyordu. Yüzümü yıkadım. Bir başka el, öteki çocuğun eli, peşkiri uzattı. Bir güzel kuruladım yüzümü.

Odanın kapısının dışından bir kadın, fısıltılı bir sesle *“Müslim, Müslim”* dedi. Müslim kapıdan çıktı, biraz sonra elinde bir tasla içeri girdi.

“Buyurun... Afiyet olsun...”

Müslim’in elindeki tasta sıcak süt vardı. Önümüzdeki çay bardaklarına boşalttı sütü.

“Sütten sonra çaylarınızı getireceğim. Demleniyor...”

“Kaç çocuğun var, Müslim?”

Müslim güldü:

“Bunlar benim değil abi.” dedi.

“Akraban mı?”

Yine güldü Müslim.

“Hem öyle hem değil.” dedi.

“Nasıl yani?”

“Abi, bu gördüğün evde tam yirmibir çocuk vardır.” dedi.

“Ne?.. Yirmibir çocuk mu?”

Parça parça anlatmanın bir işe yaramayacağını ve benim de bu konuda sorularımın sonunun gelmeyeceğini anlayınca, Müslim her şeyi bir çırpıda anlatıverdi.

"Bu bebelerin babaları Almanya'dadır, abi." dedi. "Biri kardeşim, ikisi de komşumuz olan üç aile babası, Almanya'ya çalışmaya gittiler. Eşlerini ve çocuklarını bu evde topladılar. Şimdi bu gördüğün evde, bizden ayrı üç kadın vardır. Çocukların sayısı da tam tamına yirmibirdir."

"Fakat, Müslim... Kim bakıyor bu kadar kişiye?"

"Hepsinin babaları Almanya'dan belli para gönderir. Paraları bana gönderirler. Eh, ben de çalıtıyorum şu bizim takside. Eve, bu suretle dört yoldan para giriyor. Biz de bu parayla, hepimiz bir aileymişiz gibi geçinip gidiyoruz işte."

"Paraları sana mı yolluyorlar, çocukların babaları?"

"Evet. Ne de olsa başlarında erkek olarak bir ben varım. Kadın kısmı parayı kullanmayı beceremez. Hem tüm yengeler ve bebeler bana emanettir."

"Hiç duymamıştım böyle bir dayanışmayı, Müslim."

"Anadolu'da yeni moda ailedir bu biçim aileler, abi." dedi Müslim. "Bir evde iki-üç kadın, hatta dört kadının birarada yaşadıkları olur. Bebeleri de birlikte... Bebeler, birbirleriyle kardeşmişler gibi birarada büyürler. Evde bir kazan kaynar. Yenilir, içilir böylece, abi. Fukaralık işte... Gözü kör olsun..."

Çıkarken kapı önünde baktık, ayakkabılarımız tertemiz olmuş. Bir gece öncenin çamurlarının izi bile yok ayakkabılarımızda...

Müslim'in, evin önünde duran taksisine doğru yürüdük.

Evin kapısının arkasından bir kadın yine fısıltılı bir sesle çağırdı Müslim'i.

"Müslim, Müslim..."

Müslim geri döndü, eve girdi.

Biraz sonra çıktı, arabaya geldi.

"Yatağı toplarken yerde bulmuşlar" dedi. "Herhalde sizden düşmüş olacak."

Uzattığı elinde yüz liralık bir banknot vardı. •

Edebiyat Dünyasından

"Dikkat; çünkü ben korkusuzum ve bu yüzden güçlüyüm."

-Mary Shelley

"Can sıkıntısının tedavisi meraktır. Merakın tedavisi yoktur."

-Dorothy Parker

"En iyi aşklar, hiç sahip olmadıklarımızdır."

-Norman Lindsay

"Seni daha az sevseydim, bunun hakkında daha çok konuşabilirdim."

-Jane Austen

"Yazacak bir şey yok. Tek yaptığın daktilonun başına oturup kanamak."

-Ernest Hemingway

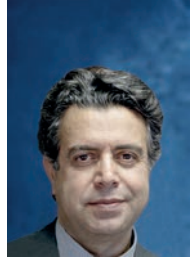
Küçük bir cezvenin öyküsü:

“Ah Güzel İstanbul”

Yüksek Çözünürlük

Ali Tekin Çam

Sinemanın; “seyirci garantili” tek eğlence kaynağı olduğu 1960’lı yıllarda; “ne yapsak seyrediliyor” şımarıklığıyla çekilen, “saçma” ve özensiz birçok filmle mukayese edildiğinde, Ah Güzel İstanbul; Yeşilçam sinemasının ismi gibi güzel, yüz akı, ender filmlerden biridir. Sinema tutkusu yüzünden ilkokulu yedi yılda bitirmiş biri olarak, nasıl başardıysam, 1966 yapımı bu güzel film dikkatimden kaçmış ve vizyonda olduğu dönem sinemada seyredememiştim. Çok sonra, yani ülkemizde televizyon yayınının başladığı ilk yıllarda ekranda görmüş ve çok beğenmiştim.

Yeşilçam’ın birkaç sebebe dayalı çok önemli bir bellek sorunu vardır:

İlki; 1959 yılı, 19 Temmuz’u 20 Temmuz’a bağlayan gece, Kasımpaşa’daki İstanbul Belediyesi’ne ait film deposunda çıkan yangının sonunda yüzlerce yerli ve yabancı filmin yok olmasıdır. Bir diğeri ise, 1960’larda yaşandı...

Yeşilçam’da film şirketi demek

10-20 metrekairelik bir mekânda bir masa, iki koltuk, bir de telefon demekti. Depoları olmadığı için yapılan filmlerin negatif ve kopyaları da burada saklanıyordu. Sonuçta film sayısının artması da haliyle yer sıkıntısına sebep oluyordu. Bunun yanında; üretilen filmlerin birkaç kopyası İstanbul sinemalarında oynatıldıktan sonra Anadolu'da vizyona giriyor, gösterim esnasında projeksiyon makinesinin ısınan ark lambası bu filmlere yer yer hasar veriyordu. Bu yüzden de 90 dakikalık bir film, İstanbul'a, 50 - 55 dakikalık "kuşa çevrilmiş" kopyalar olarak dönüyordu.

Yapımcıların başını ağrıtan bu sorunun çözümlü için başvurulmuş genel uygulama ise, filmlerin üzerindeki gümüş kristalini ayırıştırıp paraya çevirmek üzere hurdaya verilmesi yönündeydi. Kısacası filmler yok ediliyordu. Bu durum da; sinemamızın hafızasına vurulmuş hasar verici bir darbe anlamına geliyordu. Bu nedenle de o döneme ait pek çok filme ulaşamıyoruz ne yazık ki. Bugün bu filmlerin varlığını ancak Türker İnanoğlu'nun büyük bir fedakârlıkla derleyip, bastıracağı Yeşilçam Afişleri kitaplarından öğrenebiliyoruz.

SANREMO "Bodrig Hera" güldürü filmleri şenliğinde, Gümüş

1966 yılı yapımı, başrollerini Sadri Alışık ve Ayla Algan'ın paylaştığı Ah, Güzel İstanbul filmi dijital ortamda restore edilerek yenilendi.

Ağaç Plakası Özel Ödülü'nü alan, Ah Güzel İstanbul işte bu şartlara ve zamana direnebilen şanslı filmlerden biridir. Film, son yıllarda bir başka şanslı daha yakaladı ve Arkas Holding'in desteğiyle, Prof. Sami Şekeroğlu'nun yönetiminde dijital ortamda restore edilerek yenilendi. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Prof. Sami Şekeroğlu Sinema-TV Merkezi'nde öğretim üyeleri ve öğrencileri tarafından yapılan restorasyon işlemleri, ileri teknoloji ve el emeğine dayanan özenli bir çalışmayla gerçekleştirildi.

Yüksek çözünürlükte taranarak 152.610 resme ayrılan Ah Güzel İstanbul filminin, her bir karesi üzerinde tek tek çalışılarak zamanın neden olduğu hasarlar ve filmin çekildiği dönemdeki teknik koşullardan kaynaklanan hatalar da dahil olmak üzere tüm bozukluklar orijinale sadık kalınarak düzeltildi; yoğunluk düzenlemesi yapıldı ve ses kuşağı da dijital ortama aktarılarak restore edildi. 20 Kasım 2018'de Sinema-TV Merkezi salonlarında düzenlenen özel bir gösteride, filmin yenilenmiş halini seyrederken, bize de güzelliğini bir defa daha takdir etmek düştü.

Atıf Yılmaz'ın; Safa Önal ve Ayşe Şasa'nın senaryosundan sinemaya aktardığı, Gani Turanlı'nın da, görüntü yönetmenliğini yaptığı bu filmde, yer verilen pek çok

Haşmet, Alaminüt fotoğraf makinesiyle

“gözlem ve tespitin” günümüz Türkiye’si için de geçerli olduğunu söylemek mümkündür. Ülkemizdeki yozlaşmayla ilgili öngörülerini insana parmak ısırtır. Ayla Algan’ın sokak fotoğrafçısının taburesindeki şamdan pozlarını, kendisinden elli yıl sonra meşhur olmaya çalışan kızlarımızın kameralar karşısında yaptığı hareketleri izlemeden vermiş olması şaşılacak şeydir.

Aynı zamanda; iki karakter üze-

rinden Türkiye’de müziğin yozlaşmasının başlangıcına da işaret eder.

Sadri Alışık’ın oynadığı karakter; Klasik Türk Müziği’ne aşina, eserlerin olduğu gibi icra edilmesinden yana bir

Filminden bir sahne

Ayşe Şamdan pozları verirken

bestekârdır... Adı Haşmet'tir. Çökmüş bir dönemin haşmetinden geriye kalan ne varsa üstlenmiş gibidir. Babasından kalan yalıtı satmış, onun bahçesinde, içinde piyano olan gecekonduşunda yaşamakta ve geçimini Sultanahmet'te sokak fotoğrafçılığı yaparak sürdürmektedir.

Film; meşhur olabileme adına sürekli yanlış adımlar atan Ayşe ile ona yardımcı olmaya çalışırken gitgide ona bağlanan ve bu yüzden de onun yaptığı yanlışlıkları düzeltmeye çabalayan Haşmet'in mücadelesiyle sürer. Haşmet

Şöhreti yakalayan Ayşe, Haşmet'i ziyarete gelir.

onu önce bir fuhuş tuzağından kurtarır ve kalacak yeri olmadığı için Ayşe'ye evini açar. İlerle-yen sahnelerde, içindeki meşhur olma hevesini bir türlü bastıramayan Ayşe'yi kıramaz ve "Şehnaz Longa"ya ihanet ederek, sahnede söylemesi için piyasa şarkıları besteler.. Bu bestelerle meşhur olan Ayşe, uğradığı şöhret zehirlenmesiyle başarısının önünde engel olarak gör-

düğü Haşmet'i terkeder. Sonra; karlı bir Sultanahmet manzarasında kucağında köpeğiyle, kürkleri içinde, Ayşe lüks bir arabadan iner. Haşmet'i ziyarete gelmiştir, başardığını göstererek, hava atmaktır niyeti. Haşmet; arabasına binip giden Ayşe'nin arkasından acıyarak bakar!... Destekle kazanılmış şöhretin kaybedilmesi uzun sürmez. Ayşe acı gerçekle bir defa daha yüzleşir ve intihara

kalkışır. Finalde ise; Ayşe, Haşmet'e geri dönerek özür diler, sevgililer kavuşur ve mücadele ile geçen film mutlu bir şekilde sona erer.

Buraya kadar seyircinin gördüğü!... Biraz magazinsel kaçsa da, film; anlattığı hikayenin ötesinde ba-

rındırdığı çok ilginç anekdotları da bilmemiz gerekliliğini hak ediyor:

Bilindiği üzere; 1960'lı yılların sonunda "Hippi" adı verilen, otobüslerle Hindistan ve Nepal'e giden gençlerin gidiş ve dönüşteki birkaç günlük molası, Sultanahmet'te turizmin başlangıcıdır. Özgür yaşam biçimleri, uzun saçları, alışılmışın dışındaki giysileriyle bütün dünyada muhafazakâr kesimler tarafından tepki gören bu gençler, bizde "bitli turist" olarak adlandırıldı. Film çekildiği dönemde, Sultanahmet'in hippilerle tanışmasına ramak kalmıştı..

Atıf Yılmaz; filmin çekiminden sonra, filmin senaristi Ayşe Şasa ile altı yıl süren bir evliliğe imza attı.

Film; Güzel Sanatlar Akademisi ile dolaylı pek çok detaya sahip!. Filmin yönetmeni Atıf Yılmaz Batıbeki; Güzel Sanatlar Akademisi'nin Resim Bölümü mezunudur. Başrol oyuncusu Sadri Alışık da yolu akademiden geçenlerden biridir.

Bu filmle ilk başrolünü oynayan Ayla Algan'ın da Akademi'yle bağlantısının kurulması gerekirse; annesi ressam, stilist ve heykeltıraş Nevzat Kasman; Güzel Sanatlar Akademisi'nde İbrahim Çallı'nın öğrencisiydi.

Filmin bir başka başrolü de Sadri Alışık'ın kullandığı fotoğraf makinesidir: Fotoğrafçı cep telefonuyla çekerek hayata başlayan yeni kuşaklar için pek bir şey ifade etmese de, yaşları 50'yi aşkın olanların "alaminüt" / dakikalık /şipşak denilen bu fotoğraf makinesiyle mutlaka bir şekilde tanışmışlıkları vardır. Eski Yeşilçam filmlerinde rastlayabileceğiniz, sokak fotoğrafçılarının kullandığı "İstanbul Hatırası" temalı bu makinalar, 1980'lere kadar ülkemizin 60 yıllık fotoğraf tarihine damgasını vuracak bir öneme sahiptir. Bu makinaların en büyük özelliği; karanlık odaya ihtiyaç duymadan, film yerine kimyasal fotoğraf baskı kâğıdının negatif-pozitif olarak kullanıldığı bir teknikle çok kısa sürede sonuç sağlamalarıydı.

Eski İstanbul'da bir Alamürit fotoğrafçı (1955)

Osmanlı'da; halkın Müslüman ve Musevi kesimi dini gerekçelerle fotoğrafla pek ilgilenmedikleri için bu alan, Ermeni ve Rum tebaaya kalmış ve ilk fotoğraf stüdyoları gayrimüslim halkın yoğun olarak yaşadığı Pera'da açılmıştır. Bu ülkenin gerçek anlamda fotoğrafla tanışması ve fotoğraf konusunun yaygınlaşması ise 1923 Cumhuriyet'in ilanı ile başlar. Çünkü resmi

işlemler için artık; "vesikalık" fotoğraf kullanma zorunluluğu getirilmiştir. Akademi profesörlerinden Önder Küçükerman'ın da dedesi olan; Trabzonlu gazeteci, yayıncı, fotoğrafçı ve girişimci Kitabî Hamdi (Başman) Efendi; işte bu makineleri geliştiren ve ülke geneline üreten kişidir. Kitabî Hamdi Efendi aynı zamanda da Güzel Sanatlar Akademisi'ne 6 kuşak sanatçı (Sabri Urallı, Yüksek Mimar Avni Başman, Ressam Orhan Peker, Prof. Önder Küçükerman, Yavuz ve Serdar Tanyeli) gönderen bir aileye mensuptur.

Can Kurtaran'daki; bir zamanlar yılda 12 bine yakın hayat kadını ağırlayan ve kamuoyunda 'Can Can' olarak bilinen Zührevi Hastalıklar Hastanesi'nin de bu filmde rolü var: 1852 yılında, ipeklilik kumaş ve halı üretimi yapmak için kurulan Fabrika-i Hümayun binası, 1913 -14 yıllarında dikimevi olarak

Kitabî Hamdi Başman (1920)

Kitabî Hamdi Başman mağazası (1920)

kullanıldı. Cumhuriyetin ilk yıllarından 2009'a kadar Zührevi Hastalıklar Hastanesi olarak kullanılan, Ahırkapı Feneri'nin yanı başındaki binalar, bugün artık bir vakıf üniversitesinin Moda ve Grafik Tasarım Yüksekokulu olarak hizmet vermektedir.

Tabii filmin kendisinden daha meşhur, "Ben bir küçük cezveyim!" sözleriyle başlayan bir de şarkısı var: Bu şarkının söz ve müziği, bizim Mirkelam olarak tanıdığımız müzik insanı Fergan Mirkelam (oğlu)'ın amcası, bestekar politikacılarımızdan Necip Mirkelamoğlu'na aittir...

Filmi bir de bu bilgiler ışığında seyretmek, Ah Güzel İstanbul'u daha da güzel yapmaz mı?

*Ben bir küçük cezveyim
Beste-Güfte: Necip Mirkelamoğlu*

*Ben bir küçük cezveyim
Elden ele gezmeyim
Verin benim yarimi
Boynu bükük gezmeyim
Güle naz, güle naz ağlayan çok
gülen az*

*Güle naz, güle naz ağlayan çok
gülen az*

*Ben aşık sevme beni
Dertlere salma beni
Götür sarrafa göster
Kötüysem alma beni
Güle naz, güle naz ağlayan çok
gülen az*

*Güle naz, güle naz ağlayan çok
gülen az. •*

alitekincaam@butundunya.com.tr

Satılık Köpek Yavruları

Küçük çocuk vitrininde "Satılık Köpek Yavruları" yazan dükkana girdi ve dükkan sahibine "Yavruların filatı ne kadar?" diye sordu.

Mağaza sahibi, "30 ila 50 dolar arasında değişiyor." yanıtını verdi.

Küçük çocuk cebinden bozuk paralarını çıkardı. "2,5 dolarım var" dedi. "Onlara bakabilir miyim lütfen?" Dükkan sahibi gülümseyerek dükkanın arkasından beş minik yavruyla geldi. Bir yavru geride kalıyordu. Çocuk topallayan köpek yavrusunu seçti ve "Bu küçüğün nesi var?" diye sordu. Dükkan sahibi, "Veterinerimiz onu muayene etti ve köpeğin hayatının sonuna kadar topal kalacağını söyledi." dedi.

Küçük çocuk heyecanla "Onu satın almak istiyorum!" dedi. Dükkan sahibi, "Onu satın almana gerek yok çocuğum," dedi "istersen onu sana bedava veririm."

Küçük çocuk sinirlenmişti. Dükkan sahibinin gözlerinin içine bakarak

"Onu bana vermenizi istemiyorum. O da diğer köpekler kadar değerli ve bedelini tam olarak ödeyeceğim. Size şimdi 2,5 dolar ve tam parasını ödeyene kadar ayda 50 sent vereceğim."

Küçük çocuğun uzanıp pantolonunun paçasını yukarı kıvrıdı. Bir metal askıyla desteklenen sakat bacağını gösterdi. "Ben de o kadar iyi koşmıyorum ve bu küçük yavrunun kendini anlayacak birine ihtiyacı var!"

İlk Dersimiz: Türkçe

Bu ay köşemizi dilimizde yer etmiş yabancı sözcüklerin karşılıklarına ayırdık. Bilginizi sınavın.

1 Ampirizm (Fr.)

- a-Deneycilik
- b-Atış alanı
- c-Boğumlama
- d-Bitki varlığı

2 Masaj (Fr.)

- a-Ön kesinti
- b-Süzek
- c-Ovma,
ovuşturma
- d-Nitelik

3 Baz (Fr.)

- a-Temel, taban
- b-Eş zamanlı
- c-Dünden bugüne
- d-Gösterge

4 Ekoloji (Fr.)

- a-Biçimleme
- b-Çevre bilimi
- c-İç gösterir
- d-Yer fiziği

5 Randıman (Fr.)

- a-Verim
- b-Koşmalık
- c-Kesin uyarı
- d-Kısa koşu

6 Titr (Fr.)

- a-Egemen
- b-Esnek
- c-Çizim, tasarım
- d-Şan, ünvan

7 Ultrason (Fr.)

- a-Yansınım
- b-Açık göz
- c-Kuşatma
- d-Mekanik kuvvet

8 Dejenere (Fr.)

- a-Uygurlaşmamış
- b-Yozlaşmış
- c-Üslup, tarz
- d-Gösteri

9 Web (İng.)

- a-Süzgeç
- b-Karşı akım
- c-Ağ
- d-Kırık çizgi

10 Rölanti (Fr.)

- a-Karşı akım
- b-Yaşlı erkek
- c-Yönelteç
- d-Yavaşlatılmış

11 Septik (Fr.)

- a-Korkunç
- b-Elek, kalbur
- c-Kuşkucu, şüpheli
- d-Nefes, soluk

12 Arbitraj (Fr.)

- a-Öğreti
- b-Ara kazanç
- c-Alet, üreteç
- d-Çözümleme

13 İtalik (Fr.)

- a-Nota işareti
- b-İnce ayırım
- c-Eğik, yatık
- d-Etkisiz

14 Seminer (Fr.)

- a-Yerleşke
- b-Özseverlik
- c-Ocak siperi
- d-Toplu çalışma

15 Konsensus (İng.)

- a-İki ölçü, çift
- b-Uzlaşma,
mutabakat
- c-Bölüntü, hizip
- d-Coşku hali

İleri Düşmek

Yazan: OBEN AYBARS KUDAY

Amerikalı ünlü aktör Denzel Washington'a göre kaybetmek hayatımızın bir parçası. Yaptığımız her şeyde; bir sınav, bir iş başvurusu, bir seçim, bir teklif; hepsinde kaybetme duygusunu yaşama ihtimali önümüzde duracak, bu kesin.

Kaybetme ihtimalinin varlığını kabul etmek ve denemeye devam etmek başarıya ulaşmak için atacağınız ilk ve belki de en önemli adım. Burada kritik olan nokta şu, başarısız olup düşüğünüzde geriye değil, ileriye düşmelisiniz.

“Başarısız iş görüşmelerinden

üniversitedeki zor zamanlarıma benim de başarısız olduğum pek çok şey oldu. Çok önemli bir projeden ret cevabı aldığım zaman buradan benim bu projeye layık olmadığımı değil onların hayal ettikleri profile uygun kişi olmadığım sonucunu çıkartmam gerektiğini öğrendim.”

Denzel Washington

“Kariyerimin başlarında, bir Broadway müzikalinde rol almak için seçmelere katıldım. Benim için mükemmel bir rol, diye düşündüm-sarkı söyleyememem gerçeği dışında. İş alamadım Ama olay şu: işin peşini bırakmadım. Asla geriye doğru düşmedim Bir sonraki seçmelere, bir sonraki seçmelere ve bir sonraki seçmelere hazırlanmak için kendimi motive ettim. Sürekli dua ettim, uğurlar denedim ama başarısız olmaya devam ettim. Eğer bir berber dükkânında yeterince uzun süre takılırsan er ya da geç bir şekilde saçını kestirmeyi başaracaksın.

Önemli olan asla bırakmamak ve her başarısızlıkta bulunduğu noktadan daha ileri düşmek.”

“Eğer amacınız ilerlemek ise düşüşünüz de aynı doğrultuda olmalıdır.

Thomas Edison ampülü icat edene kadar 1000 tane başarısız deney yaptı ve 1001’incide başarılı oldu.”

Washington, 30 yıl önce reddedildiği aynı tiyatrodaki 2010 senesinde ABD’deki en prestijli tiyatro ödülü olan Tony ödülünü kazandı.

Başarısızlık hayatın kaçınılmaz bir parçası ve başarısızlık ihtimali hep önümüzde olacak. Ama başarısız olacaksak ilk önce denemeye cesaret etmeli ve başarısız olduysak da en azından denememiz sonrasında ileri düşmeliyiz.

Geçtiğimiz günlerde Milletler Ligi’nde bütün rakiplerini yenerek Dünya Şampiyonu olan A Milli

Kadın Voleybol Takımımız bu başarıya ulaşırken sizce hep güllük güllüştük mü yollardan mı geçti?

Türkiye Voleybol Federasyonu Başkanı Sayın Mehmet Akif Üstündağ’ın bir röportajında en üzüldüğü anlardan biri olarak 2019 senesinde ev sahipliği yaptığımız Avrupa Şampiyonası’nın finalinde Sırbistan’a kaybettığımız final maçından bahsediyor.

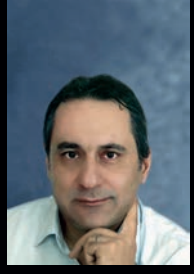

Mehmet Akif
Üstündağ

“Finalde ev sahibiyiz; binlerce seyirci tribünde, TV’de milyonlar ekran basında. 9-6 öndeyken ‘tie-break’te maçı kaybetmiştik.”

İşte önemli olan böyle dramatik bir kayıpta bile düşerken ileri doğru düşmek. Maçı kaybetmek ama bu kayıptan daha güçlü olarak çıkmak, vazgeçmemek, disiplinle hedef odaklı bir şekilde çalışmaya ve denemeye devam etmek. Bundan sonra başarının gelmesi zaten kaçınılmaz.

Bu büyük başarıda kaybettikten sonra da asla vazgeçmeyen ve düşse de ileri doğru düşen milli takımımızın bütün paydaşlarına ve emeği geçen herkesin tekrar ellerine sağlık. •

Özel Ordunun Putin'i Devirme Planının Arkası

Geçtiğimiz 23 Haziran'da dünya kamuoyu, "Paramiliter grup Wagner'in lideri Yevgeny Prigozhine, 25 bin adamıyla "Rus halkını özgürleştirmek" için "ölmeye hazır" olduğunu söyleyerek, Rus Genelkurmayı'nı devirmek amacıyla, birlikleriyle Rusya'ya girdi" haberinin

şokunu yaşadı.

Ukrayna'daki savaşı, bir türlü istediği gibi sonlandıramayan Rusya Devlet Başkanı Vladimir Putin'in, birçok ülkede kullandığı lejyoner ordusu kontrol dışına çıkarak, Başkent Moskova'nın 150 km yakınına ulaşınca, devrilme tehlikesiyle karşı

karşıya kalmıştı.

Yaklaşık 36 saat süren bu kriz, Putin'in iktidara geldiği ve Ukrayna savaşının başladığı gündən beri görüldüğü en büyük meydan okumaydı.

Aleksandr
Lukaşenko

Kriz, Rusya'nın iç güvenlik çatlaklarını daha doğrusu zafiyetini ortaya koymasını bakımından da önemliydi.

Putin bu kötü durumdan Belarus Cumhurbaşkanı Aleksandr Lukaşenko sayesinde kurtuldu.

Lukaşenko, Putin ile Prigojin'in anlaşmasını duyurdu. Prigojin

Prigojine Ukrayna'da savaşmaları karşılığında serbest bırakılan binlerce Rus tutuklu askere aldı

de daha fazla Rus kanı dökülmesini önlemek için 4 maddelik bir anlaşmayı kabul ettiğini bildirdi.

En önemlisi ise Wagner'in ağır silahlarını Rus ordusuna teslim etmesi ve varlığını sonlandırma konusunda anlaşmaya varılmasıydı.

Bu yazı yayımlanana kadar geçecek sürede konuya ilişkin birçok gelişme ve değişim yaşanacaktır.

Onları da zamanı gelince değerlendiririz, ancak şimdiki olayın perde arkasına ve Prigojin'in kim olduğuna bakalım.

Paralı askerlerden oluşan Wagner adlı Rus özel güvenlik şirketinin sahibi Yevgeny Prigojine, 23 Haziran'da yaşananların sinyalini geçtiğimiz Mayıs ayından itibaren hatta daha öncesinden vermeye başlamıştı.

Yıllardır Suriye, Libya, Afrika ve Latin Amerika ülkelerindeki çoğu kez gizli faaliyetlerinden bildi-

ğimiz Wagner grubunun bu bölgelerdeki varlığı, Rusya'nın dünyadaki çatışma noktalarında söz sahibi olmak istediğinin kanıtıydı.

Wagner'in dolar milyarderleri sahibi 62

Yevgeny Prigojine, Bahmut'un ele geçirilmesiyle artık Rusya'nın önde gelen siyasi aktörlerinden biri olduğunu kanıtladı.

yaşındaki Prigojine, Rusya'nın, Ukrayna savaşında zorlanmaya başlamasına kadar çok fazla kamuoyu önüne çıkmıyor, Putin'in isteğiyle geri planda kalıyordu.

Prigojine'nin, kendisine her koşulda sadık bir ordu oluşturmak için Rus hükümetine önerdiği affın çıkmasıyla, Ukrayna'da savaşmaları karşılığında serbest kalan binlerce tehlikeli tutukluyu askere alması ise Wagner'in kontrol dışına çıkacağı'nın bir başka göstergesiydi.

Uzun süren zorlu çatışmaların ardından Doğu Ukrayna'daki Bahmut kentinin Rus ordusu tarafından ele geçirilmesinde büyük rol oynayan Wagner paralı askerlerinin başarısı, Prigojine'nin durduğu arka plandan öne çıkmasını sağladı. Başka bir deyişle Yevgeny Prigojine, Bahmut'un ele geçirilmesiyle artık Rusya'nın önde gelen siyasi aktörlerinden biri olduğunu kanıtladı.

Ancak Wagner'in, Rusya Genelkurmay Başkanlığı ile olan çelişkileri de Ukrayna savaşının seyri ve özellikle Bahmut'u ele geçirme sürecinde tavan yaptı.

Prigojine, Rus Genelkurmayı'na ilk olarak Wagner'e cephane verme suçlamasını yöneltti.

Wagner'in sahibi, işi daha da ileriye götürerek, Rus ordusunun önde gelen generallerine hakaret ettiği videolar yayınladı. Cahil olarak değerlendirdiği bu generalleri, on binlerce Rus askerin ölümüne yol açmakla suçladı.

Ayrıca Şubat ayında Ukrayna Devlet Başkanı Volodomir Zelenski'ye, Bahmut'un kaderine karar vermesi gerektiği, aksi takdirde Kiev'e bile yürüyeceklerini söylediği videosu ile dünya kamuoyunda adından daha çok bahsettirmeye başladı.

Prigojine, Rusya için çalışsa da özellikle Afrika ve Latin Amerika

ülkelerinde yabancı istihbarat servisleriyle, içli dışlı olduğu da bilinen bir gerçektir.

Rus istihbaratı, Amerikan ve İngiliz istihbaratıyla gizli görüşmelerini tespit ettiği Prigojine hakkındaki dosyayı, kendisi de bir istihbaratçı olan Putin'e yaklaşık 1 yıl önce vermişti.

Ancak, Putin Ukrayna'daki kötü gidişi durdurmak için Wagner'e ihtiyacı olduğundan Prigojine'e yönelik herhangi bir hamle yapmadı.

Ama Bahmut'un uzun süren çatışmaların ardından ele geçirilmesiyle birlikte düğmeye basan Putin, Savunma Bakanı Şoygu'nun 'Acil' kodlu önerisiyle Wagner'e verilen silahların sınırlandırılmasına yeşil ışık yaktı.

İşte bu adım, Prigojine'in yavaş yavaş kontrolden çıkmasını başlatan sürecin önünü açan nedenlerden biri oldu.

Peki 2014 yılında kurulan Paramilitar grubun lideri Yevgeny Prigojine kimdir?

Wagner mensubu paralı askerleri, "Bu adamlar kahramandır. Suriye halkını, Libya halkını, yoksul Afrikalıları ve Latin Amerikalıları savunarak, Rusya'nın temsilcisi oldular." sözleriyle tarif eden Prigojine'in kariyerini iyi anlamak için Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin (SSCB) çöküş yıllarına

gitmek lazım.

Aslen Saint Petersburg'lu olan Yevgeny Prigojine'in, SSCB döneminde, adı suçlardan dolayı 9 yılını hapisshanede geçirmiş eski bir mahkûm olduğunu hatırlatmakta yarar var.

SSCB çökerken 1990'lı yıllarda iş hayatına başlayan Prigojine, sosisli sandviç sattığı lokantalarıyla Saint Petersburg'da büyük başarı kazandı.

Daha sonra da Saint Petersburg'un en tanınmış restoranlarından biri haline gelen lüks restoranını açarak, yemek sektöründe söz sahibi oldu.

Kurduğu yemek şirketinin kamu işlerinin neredeyse tamamını almasıyla **dolar milyarderi olan Prigojine'nin, aynı zamanda Kremlin'in yemeklerini sağlaması da dikkati çeken bir gelişmeydi.**

Kaderinin gerçek anlamda değişmesi ise Vladimir Putin'in 2000 yılında Rusya Devlet Başkanı seçilmesiyle başladı.

Kurduğu yemek şirketinin kamu işlerinin neredeyse tamamını almasıyla dolar milyarderi olan Prigojine'nin, aynı zamanda Kremlin'in yemeklerini sağlaması da dikkati çeken bir gelişmeydi.

Kremlin'deki işi ona "Putin'in

Kremlin'deki işi Prigojine'ye "Putin'in aşçısı" unvanını kazandırdı.

aşçısı" unvanını da kazandırdı.

Prigojine, kendisi gibi Saint Petersburg'lu olan Putin'e bu dönemde daha da yakınlaştı.

Kazandığı paraları, özel hizmetler verecek bir ordu olarak tasarlanan Wagner'i kurmak için kullandı.

Wagner başlangıçta Rus ordusunun gazilerinin işe alındığı bir özel ordu iken, zamanla Putin'in de onayıyla, dünyanın birçok noktasında Rusya'nın çıkarları için kullanılan bir yapıya dönüştü.

Öyle ki Wagner için "Putin'in özel ordusu" tanımlaması da yapıldı ve bu aslında doğru bir ifadeydi.

Birçok karanlık işe karışan Wagner'in, zengin elmas madenlerine sahip eski Fransız sömürgesi Orta

yan Wagner'in faaliyetleri, İsrail ve Fransız istihbarat servislerinin yakın takibine alındı.

Orta Afrika Cumhuriyeti ve değerli taş zengini komşu Kongo Demokratik Cumhuriyeti'nde, taraflar arasındaki gizli istihbarat savaşlarında birçok kişi öldürüldü.

Öyle ki Fransız ordusuna mensup lejyoner birlikleriyle Wagner birlikleri birçok kez karşı karşıya geldi.

Çıkan çatışmalar çoğu kez kamuoyundan gizlendi ve Fransa ile Rusya, bu konunun kendi aralarında kalmasını tercih etti.

Wagner'in Orta Afrika Cumhuriyeti'ndeki faaliyetlerini, İsrail ve Fransızların yönlendirmesiyle

Afrika Cumhuriyeti'ndeki faaliyetleri, Fransa ve değerli taşların borsası durumdaki Belçika'yı rahatsız etti.

Yahudi asıllı Belçikalıların elinde bulunan elmas ve pırlanta ticaretinde söz sahibi olmaya başla-

**Wagner için
"Putin'in
özel ordusu"
tanımlaması da
yapıldı ve bu
aslında doğru
bir ifadeydi.**

araştırdığı iddia edilen 3 Rus gazetecinin, Prigojine'nin emriyle öldürüldüğünün ileri sürüldüğü olay ise bu özel orduyu dünya kamuoyunda daha dikkati çeker hale getirdi.

Ukrayna savaşı uzadıkça Rus ordusunun ve ekonomisinin tükenme noktasına gitmesi, nihayetinde de Putin'in görevden uzaklaştırılması için ABD ve İngiltere'nin yaptığı, kısmen Fransa'nın da katıldığı planın yeni bir ayağının yürürlüğe girdiğine şahit olduk.

Buna göre, Prigojine ile uzunca bir süredir yürütülen gizli ilişkiler sonucunda varılan anlaşma kapsamında Wagner, Rusya yönetimine karşı harekete geçecek ve Ruslar arasındaki bir iç savaşın öni açılacaktı.

Yaklaşık 25 bin iyi savaşan

askeri olduğu iddia edilen güçlü Wagner ile baş etmekte zorlanacak Rusya ise Ukrayna'dan çekilmeye başlayacaktı.

Savaşın yorulmuş Rus askerler de Wagner'e katılacak ya da ona karşı direnemeyecekti. Bu da Putin'in sonunu hazırlayacaktı.

Prigojine ve Londra'da sürgünde bulunan Rus muhalifi ve iş adamı Mihail Hodorkovski de Batılıların Rusya'da Putin sonrası için düşündüğü yönetimde söz sahibi olacaklardı. Putin'in bu kadar hafife alındığı bir ABD-İngiltere-Fransa planının tutması, Rusya devlet geleceğinin bilinmemesi anlamına gelir.

Nitekim Batı'nın Prigojine hesabı da çok kısa sürede bozuldu.

Bu konunun devamını yazacağım. •

gurbuzevren@butundunya.com.tr

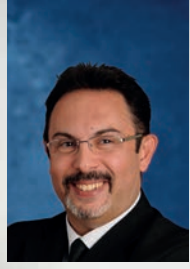
BİR GRUP KURBAĞA

Bir grup kurbağa ormanda gezinirken içlerinden ikisi derin bir çukura düştü. Diğer kurbağalar çukurun etrafına toplanıp ne kadar derin olduğunu görünce iki kurbağaya durumlarının umutsuz olduğunu söylediler. Ancak, iki kurbağa can havliyle çukurdan dışarı çıkmak için zıplamaya başladılar. Kurbağa grubu çabalayan arkadaşlarına pes etmelerini asla başaramayacaklarını söylemeye devam ettiler. Sonunda kurbağalardan biri diğerlerinin söylediklerini dinledi ve pes edip düşerek öldü. Diğer kurbağa var gücüyle zıplamaya devam etti. Kurbağa kalabalığı mücadeleden vazgeçerek kendini ölüme bırakması için ona tekrar bağırdılar: Çukurdaki kurbağa bütün gücüyle en iyi zıplayışını yaptı ve sonunda çukurdan çıkmayı başardı. Dışarı çıktığında diğer kurbağalar "Bizi duymadın mı?" diye sordular: Kurbağa işaret diliyle arkadaşlarına sağır olduğunu açıkladı. Mücadeleyi bırakmayan kurbağa arkadaşlarının onu cesaretlendirdiklerini düşünmüştü.

(Sözleriniz, diğerlerinin yaşamları üzerinde büyük bir etkiye sahip olabilir. Ağzınızdan çıkmadan önce ne söylediğinizin farkında olun.)

Anka
Berk
Yüksel

Sonsuz Döngü

Üşüyorum... Üşüyorum...

Hem de çok... Neredeyim, ne bu rüzgâr. Gözlerimi açamıyorum. Rüzgâr suratımı kesiyor adeta. Nedir bu içimdeki boşluk hissi? Sanki kalbim benimde atıyor. Neredeyim ben?

Çok üşüyorum...

Yüzüme ıslak, çiy gibi bir şeyler çarpıyor. Karanlık hem de çok karanlık. Peki, gözlerim, onları neden açamıyorum? Bir daha deneyeceğim...

Açamıyorum. Yoksa bir rüyada mıyım?

Bir dakika gözlerimi aralamayı başardım, aman Tanrım; ben düşünüyorum!

Ellerim, parmaklarım bu ben olan ben miyim? Neredeyim?

Bulutların içinden hızla süzülerek aşağı doğru iniyorum. Peki, ben kimim, ismimi bile hatırlamıyorum.

Sırtımda yanan da ne; tüy mü onlar! Canım acıyor hem de çok.

Ağlamak istiyorum. Gözyaşımı akıtamıyorum.

Hep yükselmek bütünleşmek istemişim de tam tersi ayrılıyorum gibi hissediyorum.

İçime inanılmaz bir yük biniyor. Nefes alamayacak gibi hissediyorum.

Varlığımı aşağı doğru çekiyor. Kalbimi avucunda sıkıyor...

Alçaklara doğru düşükçe duyumsuz bir açıklık bedenimi, benliğimi kaplıyor.

Bir şey çekiyor beni. Küçültüyor beni, gücümü elimden alıyor sanki.

İyi ama ben kimim? Kendimle ilgili hayal meyal birçok şey hatırlıyorum ama aklımdaki fotoğraflar hep farklı kişiler.

Giderek hızlanıyorum, sırtım adeta alev aldı, aman Tanrım bulutların altındayım, düşünüyorum.

Sonum geldi, toprak mı o? İyi de toprak neden ışıldasın ki...

Kafamda sorular ile sona doğru gidiyorum kim olduğumu hatırlayamadan.

Elveda sonsuzluk, elveda her kim isem... Bir dakika ben, "ben, benim ben"...

Işığa çarpacağım az sonra ancak hatıralarım gözümün önünden akıyor ne kadar uzun yaşamışım ben, bir dakika bütün bunlar yoksa...

Işığın görüyorum, evet ışığı bir şeyler söylemek istiyorum ama mümkün değil. Neredeyim ben?

Işığa doğru çekiliyorum karanlıktan; ama huzurdan huzursuzluğa doğru bir yolculuk sanki; kopuyorum yavaş yavaş çok daha büyük bir güçten.

Canım acıyor, hem de çok. Bağırarak istiyorum sesim boğazımda boğuluyor. Gözlerim yine kapalı. Şu kapıdan geçince acımı haykırmak istiyorum. Ruhumun baskılandığını hissediyorum. Evet, kapıdan sü-tunların arasından geçtim, sanki bir film yine başlıyor gibi hissediyorum, peki nedir bu üzüntü ve acı?

Ağlamak istiyorum... Bir çılgılık duyuyorum: "İnga..." diye.

Aman Tanrım bu ben miyim; ellerim ne kadar küçük, neler oluyor.

Bunlar da kim, herkes bana bakıyor. Hatırlamak istiyorum ama her geçen an sanki her şeyi unutuyorum. Bildiklerim, düşüncelerim, tüm geçmiş yolum sanki bir güc tarafından emiliyor benden.

Kalanları kurtarmak istiyorum. İsmimi anımsıyorum sanki ama bu adam kulağıma eğilip başka bir isim söylüyor.

Beni bende bırakın demek istiyorum anlamsız sesler çıkarıyorum. Düşündüklerimi, söylemek istediklerimi söyleyemiyorum.

Aman Tanrım yoksa ben yine, yeniden en baştan mı? •

berkyuksel@butundunya.com.tr

Adalı olmak üzerine...

Taş Evin Prensesi

*Bana Adalı olmayı hediye eden
dedem A. Zübeyir Şeyhun'a
minnetle*

Yazan: MELİS ŞEYHUN ÇALIŞLAR

Babamın dedesi Şamlı Selim Bey 1920'lerde yerleşmiş Büyükada'ya. Demir parmaklıklı giriş kapısında, büyük olasılıkla bahçesindeki çam ağaçlarından ismini alan "The Firs" yazan evi satın almakla işe başlamış. Dedemin, kardeşlerinin, babam, amcam ve halamın aksine ben o evde büyümedim. Ben doğduğumda dedem bugün de halen oturmakta olduğumuz evi yaptırılı dört

Rahmetli Zübeyir Dedem “taş evin prensesi” derdi bana küçükken.

yıl geçmişti. Annemin -belki de bir hafıza oyunu ile- anlattıklarından kendime romantik bir hikâye çıkardım:

Annem bana adada hamile kalmıştı ve yatak odasının hemen önündeki ağaçtan esinlenmişti ismini seçerken. İlk tohumun atılışını buraya yerleştireyim o halde, zamanla nasıl filizlendiğine gelmeden önce.

Evin bir kısmı taşı. Zamanın ünlü bir Türk mimarı tasarlamış

ama Adalar’da, özellikle bir döneme damgasını vurmuş “eskimeyen modernleri” gibi bu ev de gerçekte Rum ustaların, kalfaların elinden çıkmıştı. Rahmetli Zübeyir Dedem “taş evin prensesi” derdi bana küçükken. Ben dokuz yaşındayken aramızdan ayrılan ve gerçek bir ada aşığı olan dedeme dair hafızamda kalan en değerli anılardan biriydi bu kuşkusuz.

Korkak ve temkinli bir çocuktum; ağaca tırmanmaktan,

Yazarımızı tanıyalım: 1973 İstanbul doğumlu Melis Şeyhun Çalışlar Robert Kolej / Duke University Sosyoloji ve İslam Bilimleri Fakültelerinden (double-major) çift lisans ile mezun oldu. Duke University Siyasal Bilimler Bölümünden Yüksek Lisans alan yazarımız Cenevre Üniversitesi'nde müzecilik / sosyoloji konularında doktorası bulunuyor. Yazar, editör, çevirmen olan yazarımızın yayımlanmış 100'den fazla kitabı

bulunuyor. Melis Şeyhun Çalışlar evli, 1 çocuk, 3 köpek 4 kedi annesi. Adalar Vakfı Y.K. Başkan Yardımcısı, Adalı Dergisi editörü, Ada Gönüllüleri Derneği Başkanı, Adalar Gelişim Derneği üyesi. Adalar barınağı gönüllüsü. Ada delisi...

tırmalarlar diye kedileri mıncıklamaktan, aynı evde birlikte büyüdüğüm kuzenlerimin aksine denizanelarını tersten elime alıp fırlatmaktan ödüm kopardı. Hayvan sevgisini dedemde, halamda gördüm büyürken.

Şehirde oturduğumuz daireye evcil hayvan alma iznim yoktu; bu arzumu bahçeden hiç eksik olmayan köpeklerimizle tatmin edebildim adadaki nice yazlar boyunca.

İlk gençlik aşkımla adada tanıştım, ilk defa diskoteğe adada gittim, ilk midye tavayı adada tattım, yılını ilk kez adada gördüm, çam kozalaklarından parmaklarım kapkara oluncaya kadar fıstık toplamayı, kurumuş çam iğnelere, koparmadan dalından düşmüş yaseminleri takıp buket yapmayı, papatyalardan taç örmeyi, yüzmeyi, bisiklete binmeyi, balık tutmayı, gecenin karanlığında göğe bakıp yıldız kümelerini saymayı, toprakla haşır-neşir olmayı, çocuklukta kurulan koşulsuz dostlukları elli yıla yayabilmeyi adada öğrendim.

...bisiklete binmeyi, balık tutmayı, gecenin karanlığında göğe bakıp yıldız kümelerini saymayı, toprakla haşır-neşir olmayı, çocuklukta kurulan koşulsuz dostlukları elli yıla yayabilmeyi adada öğrendim.

Çocukluğumun ve ilk gençliğimin adası şehirdeki ürkek apartman çocuğunun korkularından zamanla sıyrıldığı özgürlük alanıydı.

Ben büyüdükçe adaya olan sevgim ve düşkünlüğüm de büyüdü, farklı anlamlar kazandı. Zamanla nedense Adalar'a hiç yakıştıramadığım ve bir türlü söylemeye dilimin varmadığı "yazlıkçı" tanımından sıyrıldım kendimi. Adada evlendim, kızım ilk defa adada ayakta durmayı öğrendi, Covid salgınının tamamını adada geçirdim, yaşam

yarı-normalleşmeye başladığında bile ben bir türlü adadan dönemedim, dönmek istemedim. Memleket neresi? diye soranlara Büyükaada der oldum zamanla. Resmi ikametim de uzun yıllardır ada; oyumu adada veriyorum, bir gün veda vakti geldiğinde burada gömülürüm diye umuyorum bana da yer kalırsa. Rahmetli babaannem, “Ölmekten korkmuyorum, Nizam Koyu’ndaki günbatımına nazır içkimi yudumlayamayacağım diye üzüliyorum” derdi, haklıymış...

Resim bu kadar romantik değil elbette; burada yaşadıkça adanın geneline yayılan dengelere, dinamiklere, kutuplaşmalara daha çok vâkıf oluyor insan. Hafızasında yaşadığı ve kendine bir “konfor alanı” olarak bellediği yörenin gerçeklerini daha yakından görüyor, daha çok içine sızıyor, suya-sabuna dokunmadan “taş evin prensesi” gibi yaşamak değil, dirseklerine kadar içine dalıp gönüllüsü, emekçisi, koruyucusu olmak istiyor. Geçmiş muhafaza

ederken geleceği de güçlendirmek, çoluğuna-çocuğuna, eşine-dostuna deniziyle, yeşiliyle, kültürel değerleriyle, dostluklarıyla, hayvan sevgisiyle, mis gibi havasıyla, birbirini ötekileştirmeyi değil kucaklamayı öğrenecek insanlarıyla, bulduğundan daha güzel bir ada bırakmak istiyor.

Sabahları Büyük Tur koşarken ilk defa görüymüşçasına solukumu kesen her manzarada, ciğerlerime çaktığım her ihlamur, çam,

mimoza, yasemin kokusunda, gözüme ilişkin her kedide, köpekte, umarsızca sağa-sola fırlatılmış her pet şişede, plastik torbada, sigara izmaritinde, yanımdan son sürat geçen her akülü araçta, koşu bitiminde soluklanıp çift kaşarlı tost-çayla keyif yapmak üzere kayıkhaneye inip de

yüreğimi parçalayan her deniz salyası birikintisini gördüğümde bunları düşünüyorum; bir yandan da muazzam bir keşmekeşin ortasında hâlâ (korunması mümkün) bir vahada yaşayacak kadar talihli olduğuma şükrederek.

Benim adam bu işte. Hafızamdaki anıları bugünün gerçekleriyle somutlaştırdığım, tohumdan kök saldığım, zamanı geldiğinde de top-rağına, suyuna geri dönmek istediğim yer. •

Batılılar

Doğulular

Yazan: TAYFUN YILMAZ

Olağanüstü durumlarda, insanın kısa sürede uyum sağlayacak düzenlemeler yapması, davranış şekilleri geliştirmesi hep ilginç gelmiştir bana. Bu duruma, Doğu toplumlarında daha fazla rastlıyoruz. Batılı, kazanılmış haklarını ve sahip olduğu standartlarını kolay kolay kaybetmek istemez ve direnir. En azından, olağandışılık ortadan kalktığına, eski normallerinin peşine düşer. Doğulu ise, biraz söylenir, şikayet eder, ama en hızlı şekilde yeni duruma uyum sağlayacak düzenlemeleri devreye sokar. Bunun sebebi, yaşadığı coğrafyada, hayatta kalma oyununa yeterince aşına olması, içinde yaşadığı devlet düzeninden çok fazla şey beklememesi gerektiğini öğrenmiş olması, Batılıya göre daha kadercil ve tevekkül sahibi olması olabilir. Bu özellikler, hızlı bir adaptasyon sağlarken, toplumda büyük kaoslar da yaratmaktadır.

Ama şurası çok açık ki, Doğu insanı hemen önlemini alıp, uydur kaydır da olsa, yeni duruma kendince adapte olma becerisine sahiptir. Bedeli ve sonuçları üzerinde düşünmez, kendi göbeğini kesmeye alışkıdır. Karmaşa da yaratan bu pratik bakış, problemi geçici olarak çözer, ya da öyle

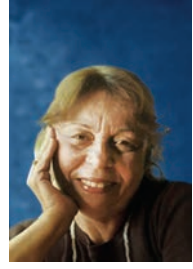
görünür. Ortaya bazen bir ucube çıkar, ama hayat devam eder bir şekilde. Kabul gören önlem ve uygulamalar çığ gibi yayılır, hatta bunlarla ilgili resmi düzenlemeler bile yapılır.

İlginçtir Doğu insanı. Gözü çok yüksekte olmadığından, gelenek olarak kadercil olduğundan, derme çatma yaşamayı ve çözüm üretmeyi reva görür kendisine. Belki de bu yüzden, estetiktan çok işlevselliğe, toplumsal faydadan çok bireysel faydaya odaklıdır. Kurallarla arası pek iyi değildir. Kaostan beslendiği için, sürekli yorucu bir mücadelenin içindedir. Orta ve uzun vade planlarını pek sevmez. Pratik bir biçimde, günü kurtarabilmektir asıl derdi. Bunun sebebi, politik beklentilerinde yaşadığı hayal kırıklıkları olabilir, çünkü kandırılmaya açık, güvencesiz bir yaşamı aynı kadercilikle kabullenmiştir. Güvenmeyi beceremediğinden, aldatılmaya izin verir ve kurnazlığın prim yaptığı, akıllı değil ama uyanık olmanın değerli olduğu, rasyonel değil ama kısa yolların itibar gördüğü bir yaşamı tercih eder.

Süreç de, sonuçlar da oldukça tatsız olmasına rağmen, Doğu'da yüzyıllardır bir değişiklik olmaz. •

Organik Düşünceler

Necef Uğurlu

DİZİLER İZLEDİĞİMİZ KADARIYLA MI SINIRLI; ASIL DERTLERİ NELER?

Şimdi dünya dizi literatüründen örnekler vererek dizilerin asıl derdi neymiş ne anlatıyorlarmış örnek-
lere gidelim. Bizim yerli dizilerin yıllardır ne dertleri vardı ne anlattı-

lar onun derinine girmiyorum, bilmediğimden değil istenmedikçe boşuna çaba olur ayrıca geniş spektrumlu bir kriminal dosyadır,

özel birimler gerektirir benim biriki-
mim dramatik maksatlarla ilgilidir;
elbette önemli ve değerlidir ama
yetmez.

Görünürde bir aile dizisi, aşk,
kasaba hikayesi, polisiye ya da
bilim kurgu olabilir ama aslında ne
anlatmak istiyorlar, zihinleri nereye
yönlendiriyorlar soru budur.

İyi bir televizyon dizisi izle-
yiciye istediğini verir. Bunda bir
sakınca yok ancak asıl iş istediğini
bilmediği neyi verir?

İzleyicinin hesap etmediği, bek-
lemediği mesaj, bazen bir komedi
dizisinde gülerken göz yaşına dönen
bir davranışla kendini gösterir. Kimi

zaman da “prime time soap”
denilen aile içi binbir ent-
rikanın döndüğü, gizemler,
sırlar, gayrimeşru ilişkiler,
sapkınlıklar ilgiyi zirveye
taşıırken subliminal mesajlar
da yerlerine ulaşır.

Diziler izlenenlerden,
anlatılanlardan ibaret değildir.

Mesela; son yılların

ABD’de favori dizisi “Yel-

low Stone” şapkaları, giyim tarzla-
rıyla günümüz kovboyalarını anlatan
“prime time soap opera” tarzı bir
dizi olsa da aslında çok önemli
toplumsal mesajlara, sorunlara ve
gerçeklere dikkat çekiyor.

*Dizilerle
ilişkilendirilmiş
hayatlarla
geçinenlerin
yazdıklarında
kamusal yarar,
düşünce ve gerçek
hele tarafsız fikir
aramak nafi değildir.*

Yani kısacası dizi sanki sosyal meseleler ve kültürel çatışmaların ele alındığı toplantı odası gibi.

İş öncelikle yazan kişi yani hikayeci ve senaristle başlıyor...

Taylor Sheridan cesaret isteyen işlere imza atmış bir senarist, yönetmen.

Taylor Sheridan

2015 yapımı Sicario, Meksika uyuşturucu karteline meydan okuyan bir FBI ajanını anlatırken türler ürperten sahnelerden çekinmez. Bu arada FBI ajanı kahraman kadındır. Film ve dizilerin son yıllarda kadın haklarına en belirgin desteği “kadın kahramanlar”.

Sheridan ekonomik çöküşlerin insanları nerelere sürüklediğini anlatmaktan çekinmiyor. Nitekim Hell or High Water filminde de çiftliklerini kaybetmekle karşı karşıya kalan ve bir banka soymaya karar veren iki kardeşin hikayesi var. Film, ekonomik krizde batmak üzere olan bir ailenin yaşamını anlatıyor. Çiftliğini korumak için elinden geleni yapmaya çalışan ama borç

batağında debelenen yatağa düşmüş bir anne, yoksulluğun pençesine düşmemek için çocuklarını kurtarmak isteyen genç bir baba ve kanun dışı işlere karışmış kardeşi aileyi kurtarmak, borçlarını ödemek için banka soyuyorlar.

Emekliliği gelmiş bir kanun adamı ise bu işin peşine düşer. Bu arada soygun paralarını kumarhanelerde aklayan kardeşler soydukları bankada bir fon oluştururlar. Hikaye sistemi ciddi sorgular. Filmin sonunu söylemeyeyim ama çiftlikte petrol çıkar ve kanun adamı sonunda artık zengin olan sağ kalan kardeş ile hesaplaşmaya gelir. Hukuken yapacak bir şey kalmamıştır. Sadece iki adam, bir suçlu ve çaresiz bir kanun adamı karşılıklı silah çek-

Sicario filmi afişi

Wind River filmi aışı

meden hesaplaşırlar.

Velhasıl anlatmak istediğim film ve dizilerde boş yoktur, olursa bizim halimize döner toplumlar. Beş para etmez diziler bön bön seyredilir ve birileri haybeden para kazanır!

Son's of Anarchy dizisinde ise yazar, isyankarlığın merkezi olduğu düşünülen motosikletliler dünyasına dalar.

Wind River filminde ise kendini vahşi yaşamı korumaya adanmış orman görevlisi ormana atılmış bir genç kadın cesedi bulur. Kadınların taciz, tecavüz sonrası öldürüldüğü ve ne yazık ki Kızılderili kadınların başlarına gelen benzeri olayların kayıtlara bile geçmediği bir ortamda yine FBI ajanının olay yerine gelmesiyle soruşturma başlar.

FBI ajanı ve cesedi bulan orman görevlisi birlikte çalışmaya başlarlar. Basit gibi görünen tecavüz, öldürme olayının arkasındaki sosyal gerçekler ortaya çıkar.

İşte son yılların en “hit” dizisini yapan Sheridan böyle bir yetenek. Bu işler yetenek, cesaret, donanım ve vatan sevgisi olmadan olmaz.

Her zaman izleyici toplayan Dallas gibi kovboyu, kovboy şapkalı bir ortamda bu sefer Sheridan bir çiftçi ailesi etrafında Amerika’yı anlatırken yine cesaretle sosyal meselelerin üzerine gitmiş.

Kevin Costner’in modern zaman kovboyu, aile reisi babayı oynadığı dizi izlenme rekorları kırarken, endüstriyel genişlemenin sonucu gizli pazarlıklar, kaypak zemin mutabakatları, gizli anlaşmalar, türlü ahlâksızlığın kol gezdiği günümüz dönemini anlatıyor.

Hikaye öylesine tuttu ki, bu diziden şimdiden iki “spin-offs” daha yolda. Yani, dizi kendi içinden iki yeni dizi daha doğurmuş. Büyük başarı!

Mind Hunter dizisinde katillerin peşindeki görevliler anlatılıyor. Ama asıl maksat katili bulmaktan ibaret değil.

Canileri yakalama peşinde görevlilerin donanımı ve kullandıkları teknikler anlatılıyor.

Mind Hunter dizisi canileri yakalama peşinde görevlilerin donanım ve kullandıkları teknikleri anlatıyor.

Önemli çünkü “yapanın yanında kalmaz, yakalarız, bu işte eğitimliyiz” mesajı veriyor ve görevlileri onurlandırıyor.

Outlander fantastik ve olağanüstü bir aşk hikayesinde zamanda yolculuk yaparken tarihin tekrerrüü bağlamında bol hareketli ve olmuş olaylarla tarihle yüzleşen iki aşık var: Claire ve Jamie. Günümüzden 18. Yüzyıl'a politik devrimlerin ardına geldiği dönemlere yolculukları ve ölümsüz aşklarıyla büyük bir hayran kitlesini ciddi bilinçlendiren bir dizi.

Sopranos sadece ganster dünya-

sını mı anlatıyor? Kafayı üşütmüş, psikolojik tedavi gören bir gangsterin iyileşme çabalarından anlıyoruz ki film kahramını kendiden hiç

memnun değil. Gangsterimiz depresyonda... Asıl çarpıcı olan bu!

Ve tüm zamanların en çarpıcı dizisi, bir baş yapıt Person of Interest.

Öyküde

işlenecek suçları

“science-fiction” bölgesinin ürkütücü ortamında önlemeye çalışan feleğin çemberinden geçmiş eski bir CIA ajanı ve teknoloji trilyoneri bir dahi var. Bu ikisi suçları önlemek için kanunsuz bir ortaklık kurarlar. Bu kez kahramanlar iyilik için çalışan kanunsuzlardır. İnsanları kurtarmak için yapmadıkları kanunsuz iş yoktur. Elleri gözetleme sistemi, algoritmaları, sonsuz imkânlar ve becerileri vardır. Velhasıl iki kişi

önleyebildikleri kadar suçu önlerler.

Bu dizi 2011-2015 arası ortalığı kasıp kavurdu ve büyük izleyici kitlesine rağmen hiçbir geçerli gerekçesi olmadan saçma sapan sebeplerden yok oldu.

Aslında ürkütücü olan, suçların ancak

bol para, teknoloji yardımı ve suç işleyebilen gözü kara ajan-insanlarla önlenebileceği mesajıydı. Sakıncaları yok değil mesajın!

Dünyayı kameralarla gözetlemenin böyle bir bedeli var.

Velhasıl uzun lafın kısası diziler izlediğimizizin, istediğimizizin ötesinde verdikleriyle çok önemlidir. Basit bir iş değildir. Çok ciddi bir iştir. Yapan zengin, ünlü olsun, “tweet” attığında lafı dirlensin, ağzına, ak-

lına geleni konuşsun diye yapılmaz. Burada kazansın yurtdışında zengin hayat sürsün diye yapılma maksadı yoktur.

Ya da oynayan şöhret olsun bilmediği konularda ders versin diye hiç yapılmaz.

Gözümüzün bebeği Cumhuriyetimiz, sabahtan akşama filantropi ayaklarına milleti sadaka bağımlısı yapan, kadını hiçe sayan program ve bönleşti-ren diziler üreten şüursuzlardan

elbette kendini koruyacaktır .

Cumhuriyetimize, Mustafa Kemal Atatürk ve silah arkadaşlarına sadakat ve borcumuz ne icap ettiriyorsa onu uygulayacak donanımlı insanlarımız elbette vardır. Eksik olan, damarlarındaki asil kanda bulunan, kullanmadıkları, olana dur diyecekleri cesaret... •

Saygıyla efendim.

necefugurlu@butundunya.com.tr

Diziler yapan zengin, ünlü olsun, “tweet” attığında lafı dirlensin, ağzına, aklına geleni konuşsun diye yapılmaz.

Hayat Sloganları

“Önemli olan hayatınızdaki yıllar değil, sizin yıllarınızdaki yaşamınızdır.”

- Abraham Lincoln

“En zor şey harekete geçme karandır. Gerisi sadece azimdir.”

- Amelia Earhart

“Başlamanın yolu, konuşmayı bırakıp yapmaya başlamaktır.”

- Walt Disney

“Başarılı değil, değerli bir adam olmaya çalışın.” **- Albert Einstein**

Kültür ve Sanat Dünyasından

Dr. Tekin Özertem

Büyük Mavi

Şimdilerde çocukların dünyasında bilyelerin yeri ne kadar bilmiyorum; ama bir zamanlar çocukluk günlerinin vazgeçilmezlerindendi camdan yapılmış kimi yörelerde “misket”, kimi yörelerde “meşe” denilen bilyeler...

İzmir’de “meşe” denirdi camdan yapılmış alıcalı renklerle bezeli bilyelere. Küçüklerin tanesi beş kuruşa, üç misli büyük olanları da bir paket Birinci sigarası fiyatına, 15 kuruşa satılırdı bakkallarda. Diringa denilen kilden yapılan soluk renkli bilyelerin tanesi de 1 kuruştı. Geride kalan çocukluk günlerinin renkli düşleriydi minik torbalarda saklanan, gözümüz gibi sakınılan o rengârenk bilyeler.

Şimdilerde büyük-küçük tüm insanların değerini bilmediği, bilemedikleri için de gözleri gibi sakınmayıp; üzerinde yuvarlanıp gittikleri bir bilye, “Büyük Mavi Bilye” söz konusu yaşamımızda. Büyük Mavi Bilye /Big Blue Marble, Public Broadcasting Service’in yapımını 1974 yılında çocuklar için gerçekleştirdiği, yayını 1983 yılına kadar süren bir belgesel televizyon dizisinin adı. »

Bilye

Gezegenimizin
sakinlerinin çok
büyük bir kısmı,
bir insan ömrü
kadar kısa bir süre
sonra gezegenimizin
yaşamayacak bir
yer olacağını ne
yazık ki henüz
farkında değil.

PBS de ABD'deki bir televizyon kanalı. Her ne kadar devletten mali destek alsa da bağımsız; tarafsız haber yayınları ve kaliteli belgeselleriyle ünlü.

Uzaydan bakıldığında büyük mavi bir bilye gibi görünen dünyamızın uzayda yüzen bir gemiye benzetildiği, çocukları çevre konusunda bilinçlendirmeyi ve doğa sevgisini aşılamayı amaçlayan bir belgeseldi Büyük Mavi Bilye belgeseli. Dünyamızın bir gemiye benzetilmesinin nedeni de çocuklara, gemilerinin kirlenmesine asla göz yummayan gemiciler gibi davranmalarını; uzayda yol alan ve Büyük Mavi Bilye'ye benzeyen gezegenimizi aynı özenle temiz tutup korumamız gerektiğini anlatmaktı. Fakat dünyamız o yıllardan bu yana daha da

önemli sonuçlara yol açan bilimdeki hızlı gelişimin sonucu olan Sanayi Devrimi, insan yaşamına olumlu katkıların yanı sıra kimi olumsuz sonuçları da beraberinde getirdi. Avrupada 18. ve 19. yüzyıllarda yeni buluşların üretime olan etkisi sonucunda buhar gücüyle çalışan makinelerle gelişen endüstrinin giderek artan kömür ve peşi sıra petrol kullanımı ile başladı dünyamızın kirlenmesi. Doğanın fiziksel, kimyasal ve biyolojik bileşenleri arasındaki etkileşimi inceleyen ve sonuçlarını değerlendiren Çevre Bilimi'nin ortaya koyduğu veriler bunu söylüyor. İkinci Dünya Savaşı sonrasında bilim ve teknoloji alanında sağlanan ilerlemelerin neden olduğu çevre sorunları gözle görülür, elle tutulurcasına insan-

ların yaşamını etkilemeye başlayınca da ancak 1960'lı yıllarda oluşmaya başladı çevre bilinci. Fakat yeterince kavranamadı. Çünkü gezegenimizin bir insan ömrü kadar kısa bir süre sonra tahmin edilemeyecek kadar olumsuz değişimler sonucunda yaşanamayacak bir yer olacağının ne yazık ki gezegenimizin sakinlerinin çok büyük bir kısmı henüz farkında değil. Bu yüzden küresel ısınma almış başını

Dünyamız, 18. ve 19. yüzyıllarda başlayan Sanayi Devrimi ile artan kömür ve peşi sıra petrol kullanımı ile kirlenmeye başladı.

kirli ve kirlenmeye devam ediyor.

Toplumsal ve ekonomik alanda

gidiyor. Nedeni de sera gazı etkisi. Çevre Bilimi böyle diyor.

Sera gazı atmosferde kızıl ötesi ışınları soğuran, emen karbondioksit, metan, su buharı, ozon, azot oksit gibi gazların bileşimlerinden oluşan bir gaz bileşimi. Bu bileşime sera gazı ya da sera gazları denmesinin nedeni de atmosferdeki ısıyı, oluşturduğu örtü ile tüm

canlılar için yaşanabilir ölçüde tutup hapsedmesi. Bilim insanları, sera gazı örtüsünün var olmaması halinde gezegenimizin ısısının -18 derece olacağını söylemekte. Alışılmadık iklim değişikliklerin bir nedeni sera gazı bileşenlerinden karbondioksitin oranının aşırı fosil yakıt kullanımından kaynaklanan önlenemeyen artışı. Bir diğer nedeni de ormansızlaşma: Amazon Yağmur Ormanları ile Arjantin'deki Büyük Chaco ve Yungas ormanları başta olmak üzere gezegenimizde her saat bir futbol sahası büyüklüğünde orman alanının yok ediliyor olması. Ormanların yanı sıra canlı türlerinin – hayvan, böcek ve bitkilerin- yok oluşu da ekolojik dengenin bozulmasını olumsuz yönde tetikleyen bir diğer etken. Ormanların katledilmesi ülkemizde de kasten çıkarılan yangınlar ve açılan maden ocakları

Ülkemizdeki ormanların katliamının en güncel örneklerinden biri de Kaz Dağları'ndaki altın arama sevdasıyla süren ağaç katliamı.

ile çevre bilincinden yoksun kamuoyunun gözleri önünde yıllardır sürüp gidiyor. En güncel örnek de Kaz Dağları'ndaki altın arama sevdasıyla süren ağaç katliamı.

Yurdumuzun dört bir yanında şuursuzca sürdürülen maden arama çalışmaları, ardı ardına ve gelişi güzel açılan taş ocakları, yer altı sularının bilinçsiz kullanılması, akarsularımızın, göllerimizin önlenemeyen kirletilişi, güneş enerjisinden yararlanmak varken akarsularımız üzerinde kurulan hidroelektrik santralleri de hem ülkemiz hem de gezegenimizin geleceği açısından önemsenmesi gereken sorunların başında geliyor. 1996 yılında Bergama'da altın çıkarmak için binlerce ağacın kesilmesi üzerine ön saflarda köylü kadınların yer aldığı ilk karşı duruş başarı ile sonuç-

Üzerinde çöp adaları oluşan okyanuslara her yıl 8 milyon ton plastik atık atılıyor.

landı. Kaz Dağları'nda yine altın uğruna gerçekleştirilen kıyım karşı binlerce kişinin katılımı ile sürdürülen direniş böylesi girişimlere karşı ülkemizde giderek öne çıkan çevre bilincinin bir göstergesi.

Çevreyle ilgili karşı karşıya olduğumuz bir büyük tehlike de %70'i sularla kaplı gezegenimizde iklimi düzenleyen okyanusların da kirlilik nedeniyle ölüyor olması. Kirliliğe yol açan şeylerin başında da plastik atıklar geliyor. Üzerinde çöp adaları oluşan okyanuslara her yıl 8 milyon ton plastik atık atılıyor. Bu da önlem alınmazsa dünyadaki oksijenin %70'ini üreten; aynı zamanda sera gazının işlevine olumlu katkısı olan okyanusların canlıların yaşamına olan katkısına da günün birinde veda edeceğimiz anlamına gelmekte...

İklim değişikliği ile uluslararası mücadele konusunda ilk adım 1988 yılında benimsenen Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi ile atıldı. İnsan kaynaklı küresel ısınmanın iklim üzerindeki etkilerine karşı uluslararası dayanışma ve işbirliğini öngören bu sözleşme, 1992 yılında Rio de Janeiro'da

düzenlenen Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'nda imzaya açıldı ve 21 Mart 1994 tarihinde yürürlüğe girdi. Küresel ısınma ve iklim değişikliğiyle ortak mücadeleyi sağlamaya yönelik sınırlamalar içeren ve uluslararası hukuk açısından bağlayıcı tek belge olan Kyoto protokolü de 1997 yılında 178 ülkenin katılımı ile gerçekleştirilen konferansta kabul edilerek 2005 yılında yürürlüğe girdi. Girdi, ama küresel ısınmaya yönelik önlemler inatla göz ardı edildiği için sorunlar hâlâ devam ediyor ve Büyük Mavi Bilye'miz üzerinde yaşayan tüm canlılar, küresel ısınmadan kaynaklanan iklim değişikliklerinin yol açtığı felaketler yüzünden canlarından, yurtlarından oluyor.

Küresel ısınmanın neden olduğu sorunlara karşı duyarlılık yarım yüzyıl öncesi ile kıyaslandığında elbette çok daha artmış durumda. Bunda da Büyük Mavi Bilye ve benzeri yapımları izleyerek büyüyen çocukların payı oldukça büyük.

Daha güzel ve sürdürülebilir bir yaşam için küresel ısınmaya çevre kirliliğine karşı hep birlikte el ele... •

tekinozertembd@gmail.com

Koşuşturma Kültürü

Batı'da "hustle culture" olarak nitelendirilen telaş-koşuşturma kültürü, işkoliklik, sürekli olarak çalışma isteği duyma ve çalışmadığında kendini suçlu hissetme durumunu ifade ediyor. Koşuşturma kültürü DNA'mızın bir parçası fakat bu sürekli kendini geliştirme

dürtümüz her zaman mutluluk getiriyor olabilir mi?

Yale Üniversitesi'nden Psikoloji Profesörü ve Bilişsel Bilimci Dr. Laurie Santos, evrim bizi amansız bir şekilde kendimizi geliştirme-ye yönlendirirken, karşılaştırmalar ve mükemmellik talepleriyle bizi »

sarmalayan çevremizin de bu içgüdüyü, -genellikle bize zarar verecek bir biçimde- güçlendirdiğini öne sürüyor.

“Daha fazlası” ve “daha iyisi” için sürekli bir biçimde devam eden bir zorlama hali, toplumsal zarara yol açarak, kökleri kolektif uyum ve iyi niyete dayanan bir toplum yerine rekabetçi ve bireyci bir toplumu beraberinde getirebilir. Bunun yanında, kişisel mutluluğa da zarar verebilir. Dr. Santos, gerçek esenlik halinin, hem başkalarına hem de kendimize şefkat göstermekle mümkün olabileceğini belirtiyor ve hepimizin içindeki, o bizi telaşa sürükleyen “talim çavuşu”na dur diyebileceğimizi, mükemmel olmadan, kusurlarımızı kabul ederek de huzur bulabileceğimizi anlatıyor.

Prof. Dr. Laurie Santos, bigthink'e verdiği röportajında şöyle diyor:

“Mutluluk konusuna oldukça fazla odaklanan biri olarak, kendini gerçekten zorlamak isteyen insanlardan sık sık şu soruları duyuyorum: ‘Nasıl mutlu olabilirim?’, ‘Yaşamımdaki her şeyi nasıl mükemmelleştirebilirim?’ ”

Aslında bu yalnızca mutlulukla ilgili de değil. Biz sürekli olarak kendini geliştirmek isteyen bir türüz. Doğal seçim bizim bir seviyeye gelmemizi ve ardından bir “olmuşluk duygusuna” kapılarak sakinleşmemizi istemedi. Kendimizi mükemmelleştirmek istiyoruz ve daha fazlasını, hep daha fazlasını

yapmak üzere evrimleşen doğal içgüdülerimiz, modern dünya ve çevremizin de etkisiyle bunu çok daha derin ve şiddetli hissediyoruz.

Prof. Dr. Laurie Santos

Mükemmel olmayı ya da sıvirmeyi isteyebileceğimiz pek çok alan ve karşılaştırma noktası var. Nasıl gördüğünüz, ne denli iyi yemek yaptığımız ya da bir Rubik küpünü gerçekten hızlı bir şekilde çözüp çözemeyeceğinize kadar yüzlerce farklı alan... İnternete bir bakarsınız ve oradaki bilgileri görünce, aslında sandığımız kadar iyi bilmediğinizi ya da yapmadığınızı görürsünüz.

Kendini sürekli zorlayan Ivy League lisans öğrencileriyle çalışan biri olarak, onların sürekli bir biçimde mükemmel olma çabasında olduklarına tanık oluyorum. 19 yaşında

dünyanın en iyi okullarından birine girmeyi başaran bu harika öğrencilerin, sayısız kez kendilerini başarısız ve yetersiz hissettiklerini gördüm. Objektif bakıldığında gayet iyi gidiyor olsak bile, hep daha fazlasını istemenin baskısıyla, aslında hepimiz bu tuzağa düşebiliriz.

...birçoğumuz genel refah düzeyimizi iyileştirmenin, gelişmeye ve kendimizi iyi hissetmeye giden yolun bu olduğuna inanıyoruz. Ancak araştırmalar, bazen daha azını yapmak isteyebileceğimizi gösteriyor.

Sanıyorum ki özellikle de birçoğumuz genel refah düzeyimizi iyileştirmenin, gelişmeye ve kendimizi iyi hissetmeye giden yolun bu olduğuna inanıyoruz. Ancak araştırmalar, bazen daha azını yapmak isteyebileceğimizi gösteriyor. Olumsuz duygularımızla yüzleşmeyi ve onları anlamayı düşünebiliriz. Ve işyerimizdeki yükselme şansı pahasına, biraz daha kendimize ait zamanımız olabilmesini diliyor olabiliriz.

Sürekli daha fazlası ve daha iyisi için süregiden bu baskının iki etkisi vardır. Birincisi, bunun genel

toplumsal refahımıza zarar verdiğini düşünüyorum. Devamlı olarak birbirimizle rekabet ettiğimiz ve aynı zamanda da kendimizle savaş halinde olduğumuz böylesi bir durumun, toplulumuzu ileri götürmesi mümkün değildir. Bu ancak herkesin yalnızca kendine odaklandığı bireyci bir toplumu beraberinde getirir. Bir toplum olmanın gereği olarak, kolektif bir uyumu ve iyi niyeti yakalamak, böylesi bir durumda söz konusu olamaz.

İkinci kötü etkisi ise kendi bireysel mutluluğumuzu olumsuz etkilemesidir. Yapılan çalışmalar, esenlik ve refah duygumuzun çevremizdeki diğer insanlara da yönelebilmemizden, kendimize şefkat gösterirken diğer insanlara da şefkat gösterebilmekten geldiğini gösteriyor. İçimizdeki bir talim çavuşunun emirlerini uyguluyormuşçasına kendimizi sonuza dek sürekli biçimde zorlamak, bireysel mutluluğumuzun bir anahtarı gibi görünmüyor.

Austin'deki Texas Üniversitesi'nden araştırmacı Kristin Neff'in çalışmaları, her daim mükemmel olmaya çalışmadan, daha çok öz şefkate odaklanıldığında, daha iyi performans gösterebildiğimizi ortaya koyuyor.

Kristin Neff

Neff, öz şefkatini üç bölümden oluştuğunu ifade ediyor. Bunlardan ilki, farkındalık duygusuna sahip olmak. Yani sürekli olarak kendinize daha fazla ve daha iyi için baskı yapmanın, aslında size ne yaptığını fark edebilmek.

Diğeri ise Neff'in "ortak insanlık" olarak nitelendirdiği, yalnızca insan olduğunuzun farkına varmaktır. Her zaman mükemmel olmaya caksınız ya da her alanda harikalar yaratmayacaksınız.

Neff, daha fazla öz şefkat gösterme eyleminin daha iyi performans göstermemize neden olduğunu öne sürüyor.

Son bileşen ise kendinize bir arkadaş gibi yaklaşmayı betimleyen öz nezaket duygusu. Bu hiçbir tutku duymamak anlamına gelmiyor; aksine sınırlarınızı bilerek kendinizi zorladığınız daha gerçekçi bir azim ortaya çıkmasını öngörüyor. Tüm bunlarla birlikte Neff, daha fazla öz şefkat gösterme eyleminin daha iyi performans göstermemize neden olduğunu öne sürüyor.

Yani kendimize biraz şefkatle davranma eylemi, ironik bir şekilde, daha kötü değil, daha iyi performans göstermeye giden bir yoldur. Bunun için de, içimizdeki bir talim çavuşundan emir alıyormuşçasına

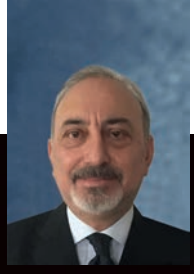
hareket etmek yerine; kendimizi, bir arkadaşımızı veya gerçekten değer verdiğimiz birini motive ediyormuşuz gibi motive etmemiz gerekiyor.

Mükemmele ulaşmak için durmaksızın kendimizi zorlamak -ki bu imkânsız- reklamların bize vaat ettiği denli iyi hissettirmeyecek. Hatırlanması gereken bir diğer nokta da, bu koşuşturma kültürünün bizi genellikle bireyci bir zihniyete sokmasıdır. Ve mutluluk hakkında bildiğimiz her şey, mutluluğun aslında diğer insanlarla ilintili olduğunu gösteriyor. Dolayısıyla, sürekli olarak daha fazla ya da daha iyi için kendinize yüklenmek yerine, biraz daha diğer insanlara odaklanabilirseniz, daha mutlu hissedebilirsiniz. Daha mutlu insanların daha iyi performans gösterme eğiliminde olduğunu da anımsamak gerekir.

Sonuç olarak şunu söylemem gerekir ki, bana kalırsa koşuşturma kültüründen kurtulabilmenin bir diğer yolu da biraz durup nefes alıp, şükretmeyi bilmektir. Çevrenizdeki güzellikleri fark etmek için de zaman ayırın. Oysa koşuşturma kültürü sürekli sonraki ve bir sonraki için bizi zamanla yarıştırıyor değil mi? Biraz durup şükretmek, şimdiye dek ne kadar yol kat ettiğinizi ve neleri başardığınızı fark etmenizi de sağlayacak..."

sabriyeasir@butundunya.com.tr

Çeviri kaynağı: "Hustle culture kills happiness. Here's how to escape it", Dr. Laurie Santos, bigthink.com

Kültür ve Toplum

Kültür kelimesi Latince, işlemek, süslemek, bakmak anlamlarına gelen ve colere'den türetilen "cultura"dır. Arapça bir kelime olan "hars" ise tarla sürmek demektir, bu işlem Romalılarca agri culture olarak isimlendirilmiştir. Bilinç ve düşünme düzeyi gelişen insanın, tarihsel olarak kazandığı tecrübeleri, yaratılan maddi ve manevi tüm değerleri, topluma mal olacak şekilde gelecek nesillerin, bilgi, görgü,

gelenek ve görenek hafızasına aktarması kültürleri oluşturur. İnsanı inceleyen bilim olan antropoloji ise, kültürlerin gelişimini birbirleri arasındaki ilişkileri, çeşitli gözlem ve metotlarla inceler. Kavmiyet esaslı, dilbilimsel, sosyal ve psikolojik karşılaştırmalar yapar. İlkel bir yaşam olan avcılık ve toplayıcılık sonrası, tarım ve endüstri kültürlerine geçiş, son olarak kır ve köy kültüründen kent kültürüne geçiş

olmuştur. Göçler, savaşlar, istilalar, emperyal yayılmacılık, yeni kıtaların ve toprakların keşifleri ve inanç sistemlerinin de etkisiyle, bu kültürel hareketlilikler hızlanmıştır.

Örneğin, Türklerin Anadolu'ya gelmeden önce yaşadığı topraklardaki, İslamı kabul etmeden önceki dinleri Gök Tanrı inancı ve diğer yaşam değerlerinin varlığı, geldikten sonraki o dönemde Anadolu'daki yaşayan ırkların kültür değerleri ve yapıları arasındaki kültür etkileşimi ve alışverişi başlamış, yani kültürleşme-kültürlenme ile ivme kazanmıştır.

Bozkurt Güvenç'e göre kültürler uygarlığın bir parçasıdır, töresel

**ve gelenekseldir, zayıf,
bağımlı, uluslaraltıdır
ve bilim ve teknolojiyi
kullanırlar.**

Bütün bunlar, yaşanan büyük bir kültür yolculuğunun ve evrimin bir sonucudur. Kültürel etkileşimin zirvesi olan Atatürk Cumhuriyeti ile Anadolu taçlanmıştır. Bu noktada, uygarlık yani medeniyet ile kültürler arası ilişkileri kavramsal olarak, zamandan ve coğrafyadan bağımsız olarak değerlendirmek gerekir. Bozkurt Güvenç'e göre kültürler

uygarlığın bir parçasıdır, töresel ve gelenekseldir, zayıf, bağımlı, uluslaraltıdır ve bilim ve teknolojiyi kullanırlar. Uygarlıklar ise, evrenseldir, bilgi ve teknoloji üretir, güçlü, egemen ve uluslarüstüdür.⁽¹⁾

Bilişim çağında dijitalleşmenin etkisiyle yaşadığımız küreselleşme ise tam bir kültürleşme devrimidir. Ancak yaşanan bu hızlı değişimler, demokrasi, hak ve özgürlükler bağlamında, kişilerin ait olduğu etnik gruplarda, alt ve üst kültürlerle olan bağlılıkları, çok kültürlülük bilmecesini de beraberinde

getirmektedir. Chris Jenks'in Altkültür kitabında M. Gordon'dan yaptığı alıntıda altkültür için şöyle der:

“Ulusal kültür içerisinde; sınıf, etnik köken, bölge ve kırsal bölge veya kent sakinliği, dini inanç gibi öğelere ayrılabilen, toplumsal koşulların birleşiminden

oluşan, ama bir araya geldiklerinde o kültürdeki bireyin üzerinde bütüncül bir etkisi olan işlevsel bir bütünü oluşturan bir alt bölüm.”⁽²⁾

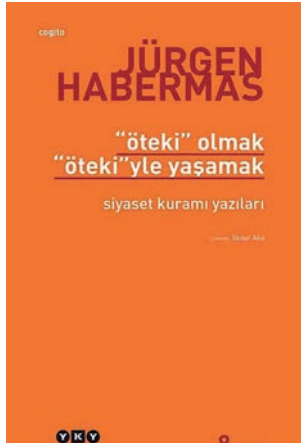
Ulusal kültür dünyalarında, altkültürlerin farklı zenginlikler yarattıklarına göre sosyolojik ve antropolojik olarak kabul görmeleri ve değerli bulunmaları çok doğaldır. Diğer taraftan, karşıt görüş olarak,

bunun post-moderniteye geçiş için kullanılan bir argüman olduğunu, altkimlikleri ortaya çıkarmasının, farklılıklar yaratmanın, kolektif akıl ve düzenden uzak olduğunu ileri sürenler de vardır. Bu görüşe göre, ulus-devlet sınırlarını zorlayarak, ulus-ötesilik kavramları ile insanları bir pota içerisine hapsederek birleştirilelim derken, ayırıştırmak tam bir çelişkidir.

Chris Jenks'e göre, "Böyle bir kuramsal eylemin sonuçları, ultra-modern değildir, gerileyici, nihilist ve tamamen görecedir. Hiçbir siyasa ya da ahlâk tarafından savunamazlar." (2)

Günümüz şartlarında, alt kimlikler sorununa, diyasporaların yaşadıkları sıkıntılara ve çok kültürlülük bilmeccesine kısa sürede çözüm bulmak zor görünmektedir. Çünkü, "toplumsal varlıkları ortaklıklar mı, yoksa farklılıkları mı tanımlıyor" tartışması güncelliğini korumaktadır. Birey, toplum ve uygarlık üçlüsünün birbirleriyle olan ilişkilerini, uyumsuzlukları ve anlaşmazlıklarını inceleyen Sigmund Freud 1930'lu yıllarda yazdığı yazılarla bu konuya değinmiş ve kitaplaştırmıştır.(4) Kendisi bugünlerde yaşasa, kim bilir neler düşünür, yeni ne kitaplar yazardı!

Günümüz Türkiye'si'ne gelirsek; Ülkemiz son yıllarda Suriye başta olmak üzere, Afganistan'dan aşırı göç almıştır. Uluslararası Göç Örgütü (IOM) tarafından yayımlanan rapora göre Türkiye sayısı belirsizliğini koruyan, en fazla mülteci ve göçmene ev sahipliği yapan ülke konumundadır. Özellikle, güney illerimizde ve büyük şehirlerde mültecilerin, sığınmacıların fazlalığı dikkat çekmektedir.

Jürgen Habermas

Jürgen Habermas "Öteki Olmak, Ötekiyle Yaşamak" kitabında⁽³⁾ "İnsanlar topluluklarda bağlar ve sınırlar içinde yaşarlar, ama bunlar farklı türden olabilirler... Etik yaşamın kendisi önemlidir ama kendisinden başka şeylerin de önemli olduğunu görebilir... Önem ile tartışımsal önceliği doğrudan birbirine bağlayan etik bir düşünce vardır; bu da yükümlülüktür." der.

Etik yaşam çerçevesinde, öteki-leşmeden ve ötekileştirmeden bağ-larımızı güçlendirirken, sınırlarımızı ve yükümlülüklerimizi bilmeliyiz! Hem bölgesel hem de, uluslararası boyutu olan bu hassas konuda, devletimiz ve resmî makamlar baş-ta olmak üzere, tarih boyu hoşgörü sahibi olmuş halkımıza çok iş düş-mektedir. Toplumsal duyarlılığı ve kültür değerlerimizi elden bırakma-dan, huzur ve barış içerisinde yaşam sürebilmek için, çaba sarfetmek hepimizin görevidir.

Bunu ancak, güncelliğini hâlâ koruyan, insanı önceleyen, bilime ve akla dayanan, gerçekçi, yenilikçi ve evrensel özellikler gösteren Ata-türk'ün uygarlık ve kültür anlayışı ile başarabiliriz. •

muratmolu@butundunya.com.tr

Kaynakça:

- (1) Prof. Dr. Bozkurt Güvenç, Kültür ve Demokrasi, Gündoğan Yayınları
- (2) Chris Jenks, Altkültür, Toplumsalın Parçalanması, Ayrıntı Yayınları
- (3) Jürgen Habermas, Öteki Olmak, Ötekiyle Yaşamak, YKY
- (4) Sigmund Freud, Uygarlığın Huzursuzluğu, Kapra Kitap.

AFORİZMALAR

- “*Evrenselliğin kaynağı farklılıktır; çeşitliliğin çimentosu ise birliktir.*” -**E. Morin**
- “*Bana mükemmel bir lisan ver, sana büyük bir millet kurayım.*” -**Leibniz**
- “*İnsanca şeyler bana hiç yabancı değil.*” -**Terentius**
- “*Kurtuluşun yolu, başarılı komşu olmaktan geçer.*” -**Haggerstrand**
- “*Nasıl ki yürekli insanların sahtesi varsa, sahte yürekliiler varsa, sahte hakikatler de vardır.*” -**Rodin**
- “*Memleketimizi, toplumumuzu gerçek hedefe, mutluluğa erdirmek için iki orduya ihtiyaç vardır; Biri vatanın hayatını kurtaran asker ordusu, diğeri milletin geleceğini yoğuran kültür ordusu.*” -**Mustafa Kemal Atatürk**

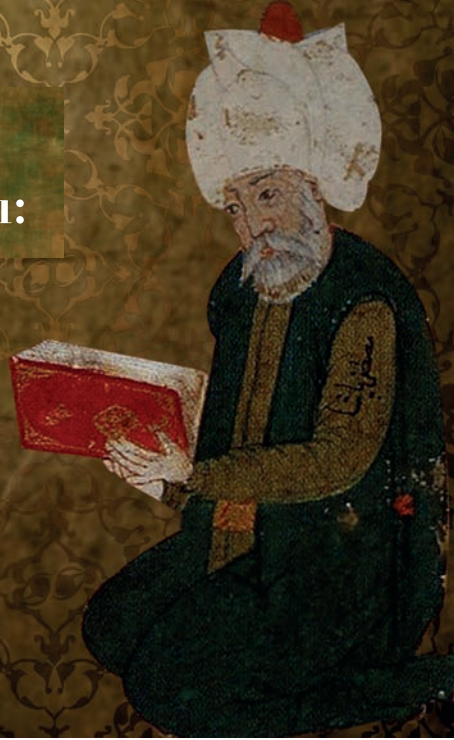
Dr. Murat Molu'nun sesinden Bozkurt Güvenç'in Kültürün ABC'si adlı kitabından alıntı.

Bir Osmanlı
Aydın ve Bürokratı:

Tarihçi Mustafa Âli

*“Her vilayette kâmil
(İyi yetişmiş, olgun insan)
isterler*

*Rûm mülkünde
(Türkiye’de)
cahil isterler.”*

- Tarihçi Mustafa Âli

Mustafa Âli 16. yüzyılda yaşamış bir “Osmanlı aydın ve bürokratı”ydı. İmparatorluğun birbirine uzak merkezlerinde önemli görevler üstlenerek uzun yıllar devlet hizmetinde bulundu. Başta tarih gelmek üzere şiirden hat sanatına, yaşam öyküsüne, ahlâk konularına uzanan alanlarda pek çok kitap yazdı. Onun ayrıntılı yaşam öyküsü ve yapıtlarıyla ilgili geniş »

değerlendirme Chicago Üniversitesi'nde İslam ve Osmanlı Tarihi Profesörlüğü ve Ortadoğu Araştırmaları Merkezi Yönetmenliği yapmış Cornell H. Fleischer'in -dilimize de çevrilmiş- "**Tarihçi Mustafa Âli- Bir Osmanlı Aydını ve Bürokrati**" kitabındadır.

Gelibolulu Âli diye tanınan söz konusu ilginç Osmanlı aydınının önemli yapıtlarından biri "**Nushatü's-Selatin**" (Sultanlara Öğüt)'tür. Prof. Fleischer, bu yapıtı şöyle değerlendirmekte:

"Osmanlı gerilemesinin nedenlerini

teğhise ve bu süreci geri döndürecek tedavi yöntemlerini önermeye yönelik (...) yapıtında Mustafa Âli kendi kişisel deneyimiyle devlet anlayışını birleştirerek Osmanlı yönetim uygulamasının ilk pragmatik çözümlemesini ve eleştirisini ortaya koydu."

ABD'li tarihçinin açıklamaları arasında şunlar da var:

"Nushat'ın büyük bölümü Âli'nin gördüğü ya da duyduğu kanun ihlallerine ya da imparatorlukta-ki başka haksız uygulamalara ayrılmıştı. Padişahın vezir ve musahiplerinin (görüşüp danıştığı en yakın çevresindeki görevlilerin) kendi çıkarlarıyla uğraşmaktan padişaha imparatorluğun gerilediği ve topraklarında ada-

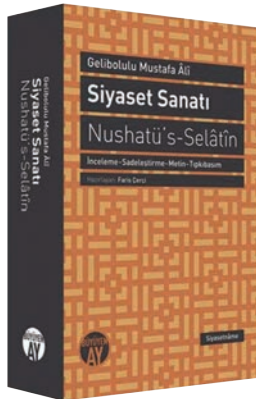
letsizliğin kol gezdiğini bildirmeye fırsat bulamadığını söyleyen Âli, giriş bölümünde amacını açıklarken bu yapıtı günlük işlerden el çekmiş

olan ve denetim görevlerini ihmal eden padişahın ülkesini kaplayan rüşvet, yolsuzluk ve cehaletini ölçüsünü bilebilmesi için yazdığını belirtti."

3. Murad'a sunmak üzere hazırladığı yapıtının kendisine nişancılık görevini kazandıracağını umuyordu. Adaleti ve hukuku Osmanlı

Cornell
H. Fleischer

devletin temeli sayan yazar, böylece padişahın divanında yasalarla ilgili sorunların en yetkili sözcüsü olacaktır. Bu göreve ulaşamayışı, kitabının bitirirken dile getirdiği meslek yaşamının haksızlıklarına bir yenisini eklemiş oldu!

Yapıtında sürekli olarak adalet, liyakat, yönetsel düzenlilik temalarını vurgulamıştı. Örneğin şunları söylüyordu:

“Halifeler ve onların seçtiği vekiller görevlileri atarlarken kalem gibi doğru, kâğıt gibi yüzü ak olanları görevlendirmelidirler.”

“Doğru dürüst çalışan bir kişiyi görevden almak zulümdür. Suçu olup görevden alınanı görevine iade etmek de çirkin bir davranıştır.”

“Doğru dürüst çalışan bir kişiyi görevden almak zulümdür. Suçu olup görevden alınanı görevine iade etmek de çirkin bir davranıştır.”

Âli'den öğrendiklerimizden önemli yönlerinden biri, onun meslek yaşamındaki gözlemleridir. Örneğin bir dönem Bağdat defterdarlığında bulunmuştur. İllerdeki en yüksek maliye görevi demek olan bu makama ilişkin “Nushat”ta şu tanıklığı yer alır:

“Görevden alınmış beylerbeyileri 40 bin altın ödemeyi üstlenerek Bağdat yönetimine gelmek istiyordu.

Hazineden aldıkları yıllıkları hesapladım 30 bin filoriyi aşmıyordu. Niye bu kadar altın versinler ki, Bağdat'a niye talip olsunlar ki, diye birinin kayıtlarını inceledim. Defterdarlar aracısı olarak devlet hazinesine yılda 11 milyon akçe ve kendi hazinesi denecek harabeye 24 milyon akçe ayırdığını gördüm.

Kuşkusuz görevleri kaldırılrsa ve o görev sadece defterdarlara bırakılsa devlet hazinesinin günden güne zenginleşmesi ve onlardan ortaya çıkan rüşvet pazarının kaldırılması gerçekleşirdi. Allah'a yemin ederim ki bu görev ile 40 bin altın saydıkları eyalete 5 bin filori vermezlerdi, belki müşteri bile olmazlardı.”

Devletin başı olan padişahтан hatasız yönetim beklenir. Kendisini halkına sevdirmelidir. Emanet olarak verilen hazineyi korumalı, gereksiz harcamalardan kaçınmalıdır:

“İstanbul'da şu sırada İbrahim Paşa Sarayı, Valide Sultan Sarayı, Galata Sarayı, Üsküdar Sarayı gibi yapıların yanı sıra eski iki büyük saray varken yeni saraylar yapılmasına girişen pek çok devlet büyüğü bulunmaktadır. Saraylarda konaklarda israf üst düzeydedir. Bunlar, hazinenin zayıflamasına neden olmaktadır.”

“Zamanımızda padişahlar, atalarının gittiği yolu bırakmışlardır; işin başında bulunanlar doğru kişiler olmadıkları gibi halkın sorunlarını da gereğince bilmezler. Bunun

için zulüm ateşinden kaçacak bir gölgelik arayanlar yanar ateş içine düşerler. Padişaha şikâyetle bulun-salar; o da şikâyetlerin doğru olup olmadığını yine görevlilere sorar; bu yüzden halkın çektikleri gittikçe artar; şikâyetleri işitilmez olur.”

“Padişah halka kendisini sevdirmelidir. İyi ahlâklı kişilerle ilgilenmeli, her zaman akıllı ve insanlarla düşüp kalkmalıdır. (...) Adalet ve insaf yolundan ayrılmamalıdır. Altın değerinde olgun insanlar dururken akılsız, dil bilmez, ortalığı karıştıran kullarını devlet işlerine karıştır-mamalıdır. (...) Güçsüzlere ve yoksullara cömert davranmalıdır.”

Ali, devlet hizmetin-de bulunanlarda doğruluk, açık

sözlülük, özveri, çalışkanlık bekler:

“Dili dönenlerin padişahlarına öğütler vererek yardımcı olmaları gereklidir. Korkup ürkmeyi bir yana bırakıp padişahlara yol gösterme-ye cesaret etmelidirler. Padişahların göremediklerini ona göstermelidirler. (...) Doğru sözü az, çok demeden, çekinmeden söylemelidirler. (...) Bir memleketi şenlendiren de vezirlerdir, zulmedip yıkanlar da onlardır.”

“Rüşvetçi, faizci devlet memurlarının görevden uzaklaştırılmaları

ya da sürgünde görevlendirmeleri gerekir. Onların varlığı, fakir halkın ocağını söndürmüştür.”

“Geçmişte önemli görevler yerine getiren divan kâtipleri halkın eli ayağı olurdu. Sevinçler ve üzüntüler onların kaleminden süzülüp gelirdi. Şimdilerde ise bunların tamamına yakını keyif verici maddelerin esiri oldular ve kendi çıkarlarından başka bir şey düşünemez oldular.”

Bunları anlatan yazar, tanımladığı görevlilerle birlikte çalışmış, onları yakından tanımıştır:

“Ben dört yıl ara vermeden sefer seferledim. Vezirlerle, beylerbeyleriyle düşüp kalktım. Bunlardan hiçbirini, hiçbir doğru niyet ve temiz yürekle padişahın hizmetinde, eteği belinde görmedim. Birbirlerine garazdan başka sözlerini işitmedim. Kimisi gençlik gereği, dünya pislilikleriyle böbürlenmekte, kimi-si yaşlılığı dolayısıyla, bütün tutku-su ve açgözlülüğüyle servet yapmak ardında. Kimi beylerbeyileri zaten dirliklerle tumarlar satıp ticarete, bazı-sı da kışkırtıp bozgunculuklarla

askeri birbirine düşürmeye çalışmakta. Bu yüzden devletin yaptığı masrafa acımazlar; İran şahının iki aylık yol büyüklüğünde olan ülkesine girip dolaşmayı ganimet sayarlar.”

Yoldan çıkmış din adamları da yazarın sert eleştirilerine hedeftir:

“Kendilerini halka Bayezid-i Bistami , Cüneyd-i Bağdadi gibi tanıtan iki yüzlü, mürai, ahlâkça bozuk vaizler asla görevde tutulmamalıdır.”

Adalet, daha geniş çerçevede toplumsal adalet yazarın önemli sorunudur. Devlet örgütünde adaletin sağlanması için her göreve, ancak oraya layık olanlar getirilmelidir.

Toplumsal adaletin sağlanması da adil davranmakla gerçekleşebilir.

Sultan III. Murat'ın en büyük kusuru açgözlülüğüdür.

Halkın yalnız bir kesiminin bütün varlığı elinde tutması adaleti ortadan kaldırmaktadır. Bir azınlık halka zulmederek büyük bir zenginlik elde etmekte, öteki insanlar eza ve cefayla baş başa kalmaktadır.

Rüşvet ve iltimasla makam elde edenler kendi yandaşlarını da yanlarına alarak halka ağır vergiler uygulamakta, çaresiz halk kendi geçimini sağlayamadığı gibi bu ağır vergilerin yükü altında ezilmekte, vergilerini ödemekte güçlük çekmektedir Toplumsal adaletin sağlanmasında padişahlara önemli görevler düşmektedir:

“Bundan böyle, âleme hükmeden padişah, adaletle hükmetmeyi ve yeniden çıkaracağı adaletli kanun gereği insafılı davranmayı teşvik buyurmalıdır.”

“Padişahın adaletle hüküm sürdüğü günlerde aksaklıkların yok olması ile yine ocak erlerinin parlak kandil olup uyanması, efendilerine hizmet eden düşkünlerin ayağa kalkması mümkün olur.”

Âli'nin 2. Selim, 3. Murat, 3. Mehmet dönemleriyle ilgili ayrıntılı bilgi veren “Küh-ül Ahbar” (Haberlerin Özü) adını taşıyan tarihinde de sarayın gözden uzak kalmış dünyasını, padişahın, devlet adamlarının bilinmeyen yaşamını eleştirel bakışla ortaya serdiğine tanık oluruz:

Annesiyle kız kardeşi, 3. Murat'ın eşi Safiye Sultan'ı etkisiz kılmak için padişahı, güzel cariye-ler arasında eğlenceli yaşama yönlendirmişlerdir. Sultan Murat'ın

en büyük kusuru açgözlülüğüdür. Münecimler Hicretin 1000 yılının (Miladi 1591 yılının) felaketler getireceğini haber verince padişah hazinesini zenginleştirme sevdasına kapılmıştır.

Padişah 1574 yılında tahta çıktığında ilk söylediği, "Acıktım!" sözü olmuştur. Bu söz imparatorluğun kuruluşundan beri görülmemiş bir kıtlık ve yoksulluk döneminin habercisi olmuştur!..

Önceki padişahlar yetenekli, bilgili görevlileri koruyup desteklerken Sultan Murat döneminde hak ettikleri makama ulaşamayanlar görülmüştür. Şair Baki bunlardan biridir.

Padişah kendini "ahlâksız, haris, sapkın" tarikat şeyhi Şüca Efendi'ye kaptırmıştır. Konumlarını servet ve iktidar sahibi olmak, kötülüğe alet etmek için kullanan tarikatların şeyhlerine karşı Âli acımasızdır. Derviş kimliğini sefahat ve ahlâksızlığa basamak yapanları aşağılayarak eleştirir.

Âli'nin üzerinde durduğu

sorunlardan biri de paranın değerinin düşmesi ve bunu izleyen süreçtir:

"1582'ye geldiğinde, akçenin altına göre resmi oranı olan 60'a 1, 65'e ya da 71'e yükselmişti. Hilebaz maliyecilerin etkisiyle Sultan Murat 120 akçenin bir florin ettiği yeni bir resmi kur belirleyerek saray birliklerinin maaşlarından tasarruf yoluna gitti. Böylece akçe üzerinden ödeme yapılan bütün görevlilerin gelirini yarıya düşürdü. Bunun hemen ardından fiyatlar ikiye katlandı, fiyatlar üzerindeki devlet denetimi de ortadan kalktı.

Yeniçeriler ayarı çok düşürülmüş akçeyle maaş almayı reddettiler. Ayarı bozulan para zaten sadrazamın rüşvetle göz yumduğu bir vergi ödenmesinden geliyordu. Gerçek ve mecazi anlamda, hanedanın saygınlığı da parasıyla birlikte düştü!"

Bu Osmanlı aydın ve bürokratinin söylediklerini 3 buçuk yüzyıl boyunca daha birçok yazar dile getirecek, ancak imparatorluğun yıkılma çatırtıları kesilmeyecektir. •

konurertop@butundunya.com.tr

Zeki Yargıç

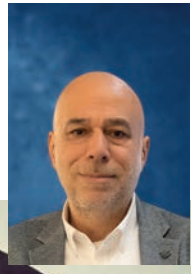
Yargıç, odasındaki koltuğuna oturarak davacı ve davalı avukatları karşısına aldı. "İkiniz de bana rüşvet teklif ettiniz." dedi.

Yargıcın konuşmasından her iki avukat da rahatsız olmuştu. Yargıç konuşmasına devam etti:

"Siz, avukat John, bana 50.000 dolar verdiniz ve siz avukat Sam, bana 60.000 dolar verdiniz." dedi.

Yargıç elini cebine attı ve 10.000 dolar çıkardı, avukat Sam'e verdi ve dedi ki... "Şimdi 10.000 doları iade ettiğime göre, bu davayı adaletili bir şekilde sonuçlandırabiliriz."

Paranın Yenmeyen Bir Şey Olduğunu Anlayacağız!!!

Kızılderili atasözü der ki:
“*Son ırmak kuruduğunda, son ağaç kesildiğinde, son balık tutulduğunda, beyaz adam paranın yenmeyen bir Şey olduğunu anlayacak!!!*”

Dünyada var olan tüketimle ilgili birbirine zıt iki temel sorun bulunmaktadır.

Bunlar; aşırı tüketim ve yetersiz tüketimdir.

Bu yüzden, sürdürülebilir tüketim kavramı “gelişmiş ve gelişmekte-az gelişmiş” ülkeler için farklı anlama gelmektedir.

Örneğin, dünyanın en zengin çeyreği, tüm tüketimin %86’sını; en fakir çeyreği ise %1.3’ünü gerçekleştirmektedir.

Bu şekilde dünyanın bir bölümü tüm kaynakları kayıtsızca »

tüketirken, bir başka bölümü ise temel gereksinimlerini bile karşılayamamaktadır.

İşte sürdürülebilir tüketim, dünya üzerindeki bu eşitsizliği gidermeyi amaçlamaktadır.

GELECEĞİ ŞEKİLLENDİRMEK

Geleceğimizi şekillendiren en önemli kavramlardan biri olan sürdürülebilirlik, günümüz dünyasında

Hızlı tüketim, kaynak israfı, çevre kirliliği gibi sorunların temel sebeplerinden biri, insanların para kazanma ve tüketme hırsıyla hareket etmeleridir.

giderek daha fazla önem kazanmaktadır.

Kaynakların sınırlı olduğu bir dünyada yaşarken, doğal kaynaklarımızı korumak, ekosistemleri dengelemek ve gelecek nesiller için yaşanabilir bir dünya bırakmak elzem hale gelmiştir.

Ancak, sürdürülebilirlik kavramıyla ilgili birçok zorluk ve engel bulunmaktadır.

Bunların en başında ise paranın sürekli bir öncelik olması ve sürdürülebilirlikle çelişen eylemlerin sergilenmesi gelmektedir.

Sürdürülebilirlik, insanların ihtiyaçlarını karşılarken gelecek nesillerin de bu ihtiyaçları karşılayabileceği bir dengeyi sağlamayı hedefler.

Ancak, günümüzde insanların çoğunluğu bu dengeyi gözetmeden hareket etmektedir.

Hızlı tüketim, kaynak israfı, çevre kirliliği gibi sorunlar, sürdürülebilir bir geleceği tehdit etmektedir.

Bunun temel sebeplerinden biri, insanların para kazanma ve tüketme hırsıyla hareket etmeleridir.

Ancak beyaz adamın, yani bencil insanın para kazanma hırsıyla sürdürülebilirlik arasında bir bağlantı

olmadığını anlaması gerekmektedir.

PARANIN EKONOMİK BİR DEĞER OLDUĞU UNUTULMAMALI

Para, ekonomik bir değerdir ve insanların ihtiyaçlarını karşılama konusunda önemli bir role sahiptir.

Ancak paranın, sürdürülebilirliği sağlama konusunda yetersiz olduğunu anlamak önemlidir.

Paradan daha değerli olan doğal kaynaklarımız, ekosistemlerimiz ve gelecek nesillerin yaşam hakkıdır.

Sürdürülebilirlik, bencilce davranışlardan ve kısa vadeli kazanç hedeflerinden uzak durmayı gerektirir.

İnsanların para kazanma hırsından sıyrılıp sürdürülebilirlik bilincini geliştirmesi gerekmektedir.

ÖNCELİKLERİMİZİ GÖZDEN GEÇİRMELİYİZ!

Sürdürülebilirlikle uyumlu hareket etmek için, önceliklerimizi gözden geçirmeliyiz.

Para kazanma hırsıyla tüketim alışkanlıklarımızı sorgulamalı ve daha sürdürülebilir bir yaşam tarzı benimsemeliyiz.

Sürdürülebilir enerji

kaynaklarına yatırım yapmalı, geri dönüşümü teşvik etmeli ve doğal kaynakları israf etmeden kullanmalıyız.

Aynı zamanda, sürdürülebilirlik bilincini toplumda yaygınlaştırmak için çaba sarf etmeli ve gelecek nesillerin eğitimine önem vermeliyiz.

Paranın yenmeyen bir şey olduğunu anlamak, beyaz adamın yani

insanın sürdürülebilirlik yolunda attığı en önemli adımlardan biridir.

Para kazanma hırsından sıyrılarak, daha adil, dengeli ve sürdürülebilir bir dünya için çalışmalıyız.

Gelecekte, paradan daha

değerli olan doğal kaynaklarımızı ve ekosistemlerimizi korumak için daha fazla çaba harcamalıyız.

Sürdürülebilirlik bilincini yaygınlaştırmak ve sürdürülebilir çözümlere yönelmek, insanoğlunun geleceği için en doğru adımlardan biridir.

Çünkü sadece sürdürülebilirlikle birlikte var olabilir ve gelecek nesillere yaşanabilir bir dünya bırakabiliriz. •

rehatartici@butundunya.com.tr

Doğal kaynaklarımızı ve ekosistemlerimizi korumak için daha fazla çaba harcamalıyız.

Gezdike
Gördükçe
İzlen Şen Toker

Zamanı
yavaŐlatan
kasaba:

Bale

Hırvatistan'ın Istria bölgesinde-ki Bale kasabası o kadar sakin, o kadar sessiz ki oradayken sanki zaman yavaŐlıyor; dakikalar, saatler daha uzun hissediliyor, her an dolu dolu yaŐanıyor. Uçsuz bucaksız zeytinlikler ve üzüm baŐlarıyla çevrili Mon Perin isimli küçük bir tepede kurulmuş olan tarihi kasaba, denizden sadece beş kilometre uzaklıkta yer alıyor. Rovinj-Rovigno, Pula-Pola ve Trieste kentlerine giden yolların keŐiŐtiĐi noktada bulunan kasabadaki binalar, kiliseler, meydanlar, Arnavut kaldırımli sokaklar ve hatta bazı çatıların kiremitleri bile taştan yapılmış. Eski yazılı belgelerde Roma yerleŐimi Castrum Vallis olarak geçen Bale'de iki resmi dil konuŐuluyor; bu nedenle kasabanın biri Hırvatça Bale, diğeri de İtalyanca Valle olan iki adı var.

Taş parkeler döŐenmiŐ تنها sokaklardan geçerek Bale'nin koruma

altındaki tarihi merkezine yürüyorum. Merkezın kalbinde bulunan küçük bir meydanda Soardo-Bembo Sarayı, Gotik ve Rönesans tarzı dış cephesiyle dikkat çekiyor. Kasa-ba, 15. yüzyılda, Trieste'den Pula'ya giden ticaret yolunu korumak için kurulduğu dönemde, bu Orta Çağ kalesinin etrafında gelişmiş. Kare şeklindeki iki kule arasında yapılmış bir binadan oluşan kale, 15. yüzyılın sonunda Soardo ailesine geçince

konut olarak kullanılmak için saray haline getirilmiş. 1618 yılında Veronica Soardo ve Alvisse Bembo'nun evliliği ile sarayın sahibi olan Bembo ailesi üç yüzyıldan fazla bir süre burada yaşayarak birçok sosyal etkinlik düzenlemiştir. »

Soardo-Bembo

2012 yılında tamamen yenilenen saray, günümüzde kasabada yaşayan İtalyan topluluğunun merkezi olarak kullanılmıyormuş.

Sarayın önünde bulunan, kassası çiçek saksıları ile dolu minik bir kamyonetin yanından geçerek taş evlerin arasındaki dar sokağa giriyorum. O sokaktan başlayarak birbirine geçen sokaklar arasında yaptığım ve yalnızca birkaç kişiye

rastladığım yürüyüş sanki bana taştan yapılmış dev bir sergi alanını gezdiriyor. Teller arasına iplerle örülmüş, el işi, rengarenk kelebekler kimi zaman sokakların üzerinde uçu-

yor, kimi zaman kapılara, panjurlara konuyor. Saksılardaki çiçekler taş yapıları renklendirirken, evlerin arkasında zaman zaman ortaya çıkan bahçeler kasabayı yeşillendiriyor.

Dar sokaklarda bazen sarmaşıklardan oluşan taçlar, bazen iki taraftaki evlerin pencereleri arasındaki iplere asılmış çamaşırların altından geçiyorum. Kenarında bahçesi olan minik bir meydandan geçip, tarihi kiliseler, el işi dükkânları

ve sanat galerilerinin yanından yürüyerek yeniden Sorardo-Bembo Sarayı'na geliyorum.

Önünde durduğum Kamene Price tavernası-

nın kapısına her yaz dört gün boyunca Bale'yi bir caz sahnesine dönüştüren Last Minute Caz Festivali'nin programı asılmış. Bu küçük, resmedilmeye değer kasaba ziyaretçilerine sanatın dışında da pek çok aktivite seçeneği sunuyor. Kasabanın çevresi çeşitli bisiklet ve yürüyüş parkurlarıyla dolu, ayrıca deniz kıyısındaki bir dizi plaj ve koy da yüzmeyi, dalışı ve gün batımını izlemeyi sevenleri ağırlıyor.

Kuş meraklıları, Ornitolojik Koruma Alanı olan Palud koyundaki bataklık alanda, burada yuva yapan kuşları gözlemleyebiliyor. Uzman rehberlerin de bulunduğu, kuşların yanı sıra kaplumbağalar, yılan balıkları ve kefallerin de yaşadığı bataklık bisikletle de ziyaret edilebiliyor. Zeytinyağı, şarap, sebze ve meyve üretimiyle ünlü olan Bale ve çevresindeki bölgede ödüllü yağları tatmak için Bembo gibi üreticilere

uğrayabiliyor, Meneghetti ya da San Tommaso gibi şarap üreticilerinden yerel şaraplar satın alabiliyorsunuz.

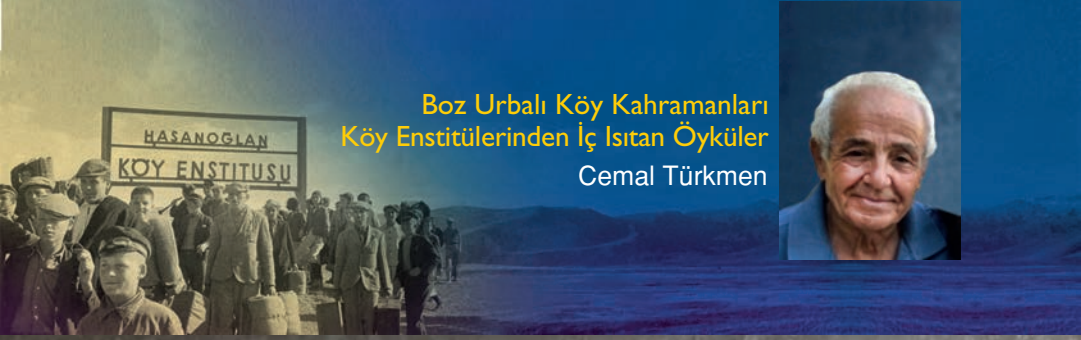
Minik bir meydandaki kafede oturup, yan masada dondurma yiyen çocukların neşeli gülüşlerini dinliyorum, karşıdaki binanın üzerine yuva yapmış kırlangıç kuşlarının yavrularını sırayla beslemesini izliyorum. Tarihi merkezin dışına çıkıp, eski yapıların kalıntıları arasında geçerek zeytinlikler ve üzüm bağları arasındaki تنها yollar ve patikalarda yürüyorum. Dinginliğiyle

120

"Az çoktur" sözünün güzel bir örneği olan bu taş kasabada sokaklar, meydanlar ve yaşamlar çok düzenli, hiç telaş ve koşuşturma yok gibi. Akdeniz iklimi, el değmemiş doğa ve yerel ürünlerle sarıp sarmalanmış Bale'nin gerçek sahipleri insanlar değil, çiçek ve ağaçlar sanki. Avlu bahçelerindeki ve sokaklardaki güller, kaktüsler; kapı ve pencere önlerindeki karanfil, sardunya, şakayık ve siklamenler; bahçelerdeki, yol ve duvar kenarlarındaki zakkumlar, asmalar, papatyalar; zeytin, keçi boynuzu ve meyve ağaçları... Hepsi sanki mutlu bir yaşamın sırrının doğada gizli olduğunu bize fısıldar gibi... •

izlensentoker@butundunya.com.tr

Boz Urbalı Köy Kahramanları
Köy Enstitülerinden İç Isıtan Öyküler
Cemal Türkmen

Eğitmenlerin Babası

Atatürk'ün cenazesi, ölümünden 10 gün sonra Ankara'ya getirilmişti.

Yağan yağmur Ankara'yı özellikle saygı geçişi yapılacak olan Meclis çevresini çamur deryasına çevirmişti. Ataları için son kez saygılarını göstermek isteyen kalabalık, Meclis önünde büyük bir kuyruk oluşturmuştu. Kuyruğun içinde bulunan Tonguç, eşi Nafia Hanım ve oğlu Engin, başında erlerin ve subayların saygı

Olay, 20 Kasım-28 Aralık 1938 tarihleri arasında yaşanmıştır.

duruşunda bulunduğu tabutun önünden üzgün ve ağır adımlarla geçtiler.

Bu törenle genç Türkiye Cumhuriyeti'nde Atatürk dönemi kapanmış, İnönü dönemi başlamıştı.

Meclis hemen toplanmış, İnönü'yü cumhurbaşkanı seçmişti. İnönü'nün cumhurbaşkanı seçilmesi Tonguç açısından çok önemliydi. Cumhurbaşkanı olması İnönü'nün fikirlerinde değişikliğe yol açmazsa, gelecek için umutlanabilirdi.

Çünkü şimdiye kadar ki çalışmalarında İnönü'den hep destek görmüştü. Asıl önemli çalışmalarını İnönü'nün başbakanlıktan ayrılmasından sonra yapmıştı ama o biliyordu ki İnönü, eğitim seferberliğine çok önem veriyor, özellikle köy çocuklarının okuması için hep isteklendirici ve yönlendirici oluyordu. İnönü, cumhurbaşkanı olduğunda da eski tavrını sürdürecekti miydi? Bir bakan değişikliği olacak mıydı? Ya da Saffet Arıkan istifa mı edecekti? Çünkü o, çok duygusal bir adamdı. Sakin görünen, donuk yüzlü, konuşkan olmayan, ciddi ve insanlarla zor iletişim kuran Arıkan, asker Arıkan'dı.

Bir de duygusal Arıkan vardı ki onu en iyi bilenlerden birisi Tonguç'tu. Arıkan'ın kısa boyunun, pos bıyıklarının, gösterişsiz gövdesinin gerisinde zaman zaman çok sıcak ve duygulu olabilen bir kişiliği vardı. Güvenini kazanan insanlarla yakın dostluklar kurabiliyor, dostlarının kendine göre hatalı

O gün Atalarına gözyaşı dökenler arasında Tonguç, eşi ve oğlu da vardı.

İnönü eğitim seferberliğine çok önem veriyordu

davranışları karşısında da kolayca kırılabilirdi. Tonguç'la Arıkan'ın ilişkileri de hep bu boyutta gelişmişti. Birbirlerini anlayan, güvenen, üst olmalarına karşın birbirlerine içtenlikle açılabilen bir ilişkiydi onlarınki.

Birlikte çalıştıkları süre içinde sadece bir kez ilişkileri bozulur gibi olmuştu. Tonguç, Avni Başman'ın evindeki bir özel toplantıda millî

eğitimde yapılması gereken atılımlar konusunda pasif davranan, ödün veren, böylece çalışmaların hızını kesen Bakanlık üst düzey yöneticilerini eleştirmişti. Bu eleştiriden en çok payı, müsteşar Rıdvan Nafiz Edgüer almıştı.

Toplantıda bulunanlardan birisi Arıkan'a Tonguç'un kendisini de ağır sözlerle eleştirdiğini söylemişti. Arıkan, Tonguç'tan bu denli ağır bir eleştiri beklemediği için etkilenmiş, ona çıkışmak için uygun bir fırsat beklemişti. O fırsatı düzenlediği Bakanlık ileri gelenlerinin katıldığı bir toplantıda bulmuştu. Asıl konudan ayrılarak Tonguç'u kırıcı sözlerle eleştirmişti. Toplantı bitince Arıkan'la Tonguç yalnız kalmışlar, birbirlerini sert sözlerle eleştirmişlerdi. Bunun üzerine Tonguç istifayı düşünmüş, Bakana hitaben durumu açık açık anlatan ve görevden ayrılma isteğini belirten bir mektup yazmıştı. Mektubunu şöyle bitirmişti:

“... *Düşmanlarınız sizi arkadan vurmaya başlamışlardı. Bu memlekette vurma metodunun bu olduğunu da size daha işe başladığımız günlerde hatırlatmıştım. Darbeler başladıktan sonra siz büsbütün İsalaştınız. Bir yanınıza tokat atana ötekini de çevirmeye başladınız.*

İşte bu noktada ben sizden ayrıldım. Ben köylü çocuğuyum. Benim kanım ne İsalaşmaya ne de İsaları seyretmeye gelir... Bu ruh durumu ile söylemek istediklerimin onda birini bile oluşturmayan bir noktayı, o da yeri geldiği

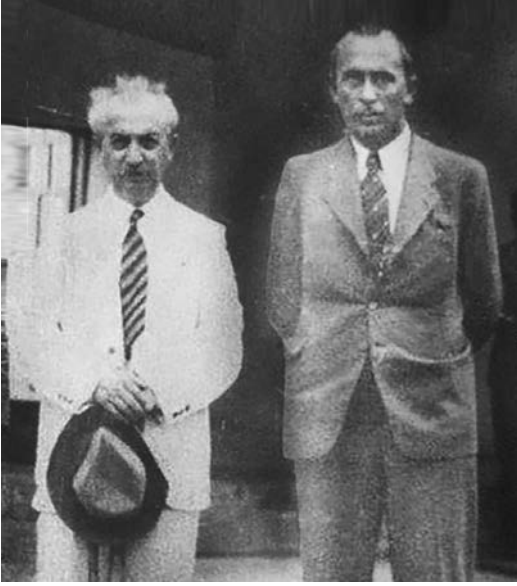
Nafi Atuf Kansu

veya, olayları sıkıştırmamak, ılımlılık' kavramlarıyla zehirlendiğini görmeye başlamak insana acı geliyor.”

Ama Tonguç bu mektubu Arıkan'a göndermemişti. Çünkü o mektubu göndermezden önce yakınları araya girmiş, özellikle hem Tonguç'a hem de Saffet Arıkan'a çok yakın, ikisinin üzerinde de derin etkileri olan Nafi Atuf Kansu'nun girişimleriyle tatsızlık yatıştırılmıştı.

Arıkan'ın duygusal çıkışları zaman zaman yinelenmişti. Atatürk'le İnönü'nün arasının açılması sonucu

Atatürk'le İnönü'nün arasının açılması sonucu İnönü'nün Başbakanlıktan ayrılması, yerine Celal Bayar'ın getirilmesi Arıkan'ı derinden etkilemişti.

Saffet Arıkan ve Tonguç

İnönü'nün Başbakanlıktan ayrılması, yerine Celal Bayar'ın getirilmesi Arıkan'ı derinden etkilemişti. Kurtuluş Savaşı'nda birlikte mücadele ettikleri iki silah arkadaşının, iki ülküdaşının arasının bozulması, onlara son derece bağlı olan Arıkan'ın kişiliği üzerinde yıpratıcı bir iz bırakmıştı. Can vererek, kan dökerek kurdukları rejimin tehlikeye girdiği sanısına kapılmış, bunalıma girmişti. Arıkan o günlerde Tonguç'a, yaşamına son vermek istediğine ilişkin sözler söylemişti. Hatta Tonguç,

“Milletimizin siyasî, toplumsal hayatında, milletimizin fikrî terbiyesinde rehberimiz ilim ve teknik olacaktır. Mektep sayesinde, mektebin vereceği ilim ve teknik sayesinde ki Türk Milleti, Türk sanatı, ekonomisi, Türk şiir ve edebiyatı, bütün güzelliğiyle gelişir.”

Mustafa Kemal Atatürk

onun, Birinci Dünya Savaşı içinde de yaşamına son vermek istediğini duymuştu.¹

Arıkan'ın Atatürk'ün olmadığı, Celal Bayar'ın başbakan olduğu bir kabine de görev almayacağı hemen hemen belliydi.

Beklenen oldu. Saffet Arıkan, “Atatürk'ün ölümünden sonra Vekâlet makamında kalmak istemediği için vazifesinden ayrılma” isteğini Başbakana bildirdi. 28.12.1938 tarihinde Bayar kabinesinde bazı

değişiklikler yapıldı. Eğitimcilerin Babası kabine dışı bırakılarak yerine 7 yıl, 7 ay, 7 gün bakanlık yapacak ve Türk ulusal eğitiminde derin izler bırakacak olan Hasan Ali Yücel getirildi. •

Engin Tonguç, Umud Yolu. s. 31,
Engin Tonguç, Bir Eğitim Devrimcisi 1, s. 265-269,378

1. Arıkan, yaşamının çeşitli dönemlerinde yaşamına son vermek duygusuna kapılmış ve günün birinde büyük bir olasılıkla kendi yaşamına kendisi son vermiştir. Arıkan, kaldığı Ankara Palas'taki odasında akşam çok sayıda uyku ilacı içmiş, sabaha uyanamamıştır (26 Kasım 1947). Yatağının yanında üzerine mezar resmi çizdiği bir kâğıt bulunmuştur. (Engin Tonguç, Umud Yolu. S.66)

Bilginizi Denetleyin

1-2011 üniversiteler arası kış Olimpiyatları hangi ilimizde düzenlenmiştir?
a-Bursa
b-Erzurum
c-Kayseri
d-Bolu

2-Aşağıdakilerden hangisi patırtı , gürültü , kavga anlamındadır?
a-Harala
b-Sansasyon
c-Hengame
d-Karmaşa

3-"Scapula "hangi kemiğin Latince adıdır?
a-Kürek b-Leğen
c-Kol d-Tarak

4-Biçimi, kalıbı bozulmuş olana ne ad verilir?
a-Şekkal
b-Deforme
c-Yamuk
d-Bozlak

5-"Kara gevrek" nedir?
a-Elma Cinsi
b-Armut Cinsi
c-Portakal Cinsi
d-Üzüm Cinsi

6-Çok ince işlenmiş,küçük boyutlu resimlere ve bu tür resim sanatına ne ad verilir?
a-Minyatür b-Ebru
c-Tezhip d-İllüstrasyon

7-Ana yoldan ayrılan yolun başlangıç noktasına ne ad verilir?
a-Ara yol b-Sapak
c-Tali yol d-Geçit

8-Sıcaklığın 0°'nin altına düştüğü bölgelerde su dolu donanımı donun etkisinden korunmada ne kullanılır?
a-Mazot
b-Kurşunsuz benzin
c-Biodizel
d-Antifiriz

9-Atmosferde en yüksek oranda bulunan gaz hangisidir?
a-Hidrojen
b-Oksijen
c-Azot
d-Karbondioksit

10-Elektrik iç tesisat kablolarında kullanılan element hangisidir?
a-Aliminyum
b-Gümüş
c-Civa
d-Bakır

11-Işığı oluşturan parçacık hangisidir?
a-Gluon
b-Foton
c-Bozon
d-Elektron

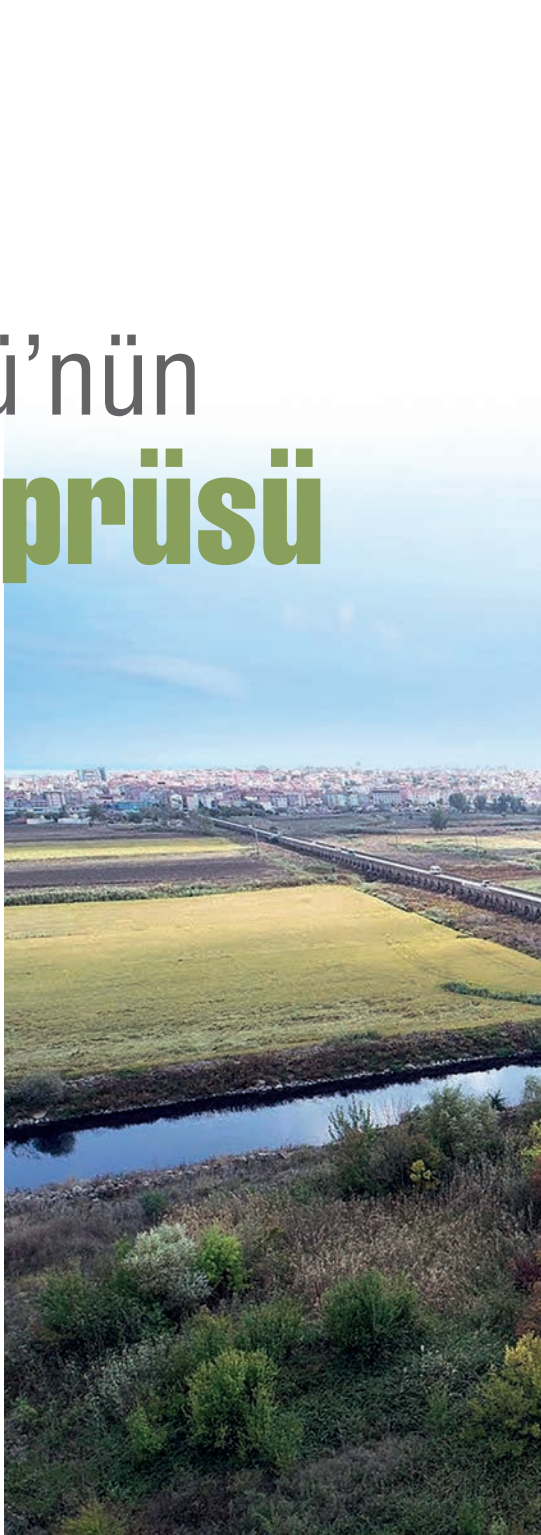
12-1000(Bin) metrekarelik alan ölçüsü birimine ne denir?
a-Dönüm
b-Yarda
c-Arşın
d-Endaze

Arayış
Vahap Candan

Uzunköprü'nün Uzun Köprüsü

Osmanlı kaynaklarında Cisr-i Ergene olarak kayıtlı, ancak halkın “Uzunköprü” adını verdiği altı asırlık köprü'nün üzerinden hâlâ motorlu araçlar geçiyor. Hatta 90'lı yıllara kadar ağır taşıtlar da bu köprüyü kullanıyormuş. Osmanlı salnamelerinde uzunluğunun 1392 metre olduğu kayıtlı. Bu uzunluğuyla dünyanın en uzun taş köprüsü olma özelliğini taşıyor. Bugünkü uzunluğu ise zamanla iki ucuna yapılan dolgular nedeniyle 1272 metre. İlk yapımında 174 kemeri olan köprü'nün, günümüzde 164'ü ayakta. Köprü'nün dolgu yapılan yerlerinin temizlenerek yer altında kalan ayaklarının ortaya çıkarılması ve restore edilmesi gerekir. Türkiye'nin önemli maddi-kültür varlıklarından biri olan Uzunköprü'nün inşasına 1427 yılında başlanmış, 1443 yılında hizmete açılmış; Sultan II. Murat ve ordu, Varna zaferi (1444) dönüşünde bu köprüden geçerek başkent

Edirne'ye ulaşmış. Köprü inşaatının uzun sürmesinin nedeni, zemin yapısıyla ilgili. Köprü'nün yapıldığı alan tamamen bataklıktan oluşuyordu. Bu nedenle dört mevsim çalışılmadığı; su debisinin ve yağışların azaldığı dönemlerde en önemli aşaması olan temellerin atıldığı anlaşılıyor. Kolay değil; 174 kemerin her birine ayrı ayrı temel atıldı.

Mimar Müslihiddin'in bataklık bir zemin üzerine inşa

Tamamen bataklıktan oluşan alana, yağışların azaldığı dönemlerde köprü'nün 174 kemerinin her birine ayrı ayrı temel atıldı.

ettiği Uzunköprü'nün altı yüz yıl nasıl ayakta kaldığını merak eden Hasan Halet Işıkpınar, 1964 yılında yaptığı araştırmada, köprü ayak temellerinin, kalın ağaç kazıklar üzerine oturtulduğunu tespit etmiş. Ayak temellerinin altındaki zemin güçlendirilerek, bir bakıma temel altına ayrı bir temel atılmış. Osman-

lı Sultanı 2. Murat'ın buyruğuyla Ergene nehri üzerine inşa edilen köprü'nün dayanıklılığının sebebi;

temel atılmadan önce çakılan kazıklardan ibaret değil elbette. Temel kazıkları çakıldıktan sonra, bazalt, granit gibi sert blok taşlarla temel atıldığı; ayak tabanlarını oluşturan sert blok taşların, birbirlerine demir kenetlerle bağlandığı ve aralarına kurşun akıtılarak sabitlendiği anlaşılmış.

Yandan bakıldığında, köprü yüksekliliğinin, inişli çıkışlı olduğu hemen göze çarpıyor. Ayrıca köprünün, uzunlamasına düz çizgi oluşturmadığı; kendine doğru akan suyu iç açıyla karşıladığı dikkat çekiyor. Köprü aksının, düz bir çizgi oluşturmaması nedeniyle, yapım maliyetinin artmış olduğunu söylemek mümkün. Mimarlar, inşa ettikleri yapının sağlam, güvenli ve azami fayda sağlamasını isterler. Aynı zamanda, planlama yaparken gereksiz masraflardan da kaçınmaya çalışırlar.

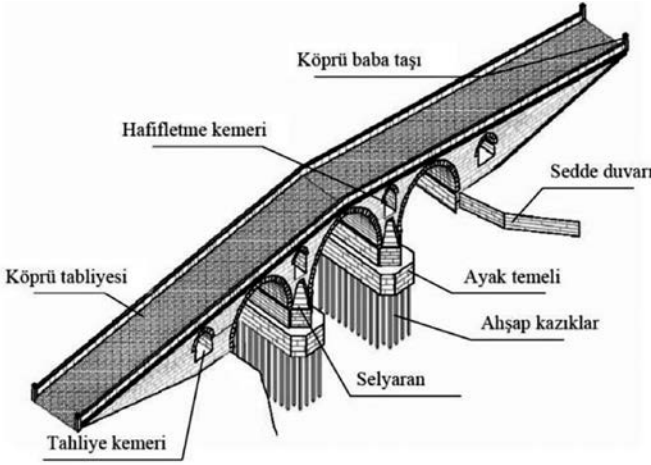
Peki köprüyü niçin Ergene nehrinin sularını adeta kucaklar gibi karşılayacak şekilde tasarlamıştı mimar?

Uzunköprü'nün eski

fotoğraflarını inceleyince, gelen suyu niçin iç açıyla karşıladığını kolayca anlıyoruz. Nehir yatağı, cumhuriyet döneminde motorlu iş makineleriyle düzenlenmeden önce düz çizgi halinde değil, menderesler oluşturuyordu. Dolayısıyla akışın arttığı dönemlerde gelen su yanlara taşarak daha geniş bir alanı kaplıyordu. Uzunköprü, hızla gelen gelen suyu düz bir açıyla karşılasaydı yanlara itecek ve taşkınlara ya da taşkınların artmasına neden olacaktı. Burada Mimar Müslihiddin'in, suyun hırçın aktığı zamanlarda, akışı büyük gözlere yönlendirmek istediğini anlıyoruz. Dolayısıyla Uzunköprü'nün, sadece bir köprü işlevini değil; aynı zamanda, taşkını da kontrol altına alan bir su yapısı

Uzunköprü'nün 6 yüzyıl ayakta kalabilmesinin sebeplerinden biri de "Horasan Harcı" olarak bilinen harcın nitelikleriyle ilgili.

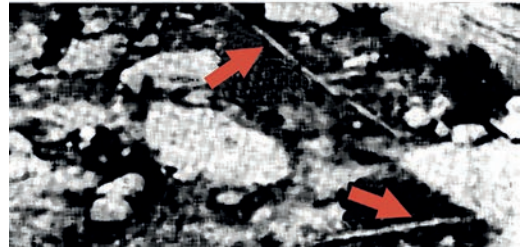
gerekıyor. Profesör Dr. Zeynep Ahunbay, 550-600 santigrat derecede pişirilen tuğlaların, suyla temas etmeden ufalanarak kirece katıldığını, iyice karıştırıldıktan ve harç haline geti-

olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Uzunköprü'nün 6 yüzyıl ayakta kalabilmesinin sebeplerinden biri de "Horasan Harcı" olarak bilinen harcın nitelikleriyle ilgili. Harç imalatında dere yatağı, deniz ve taş ocaklarından hiç malzeme alınmamış. Harç tasarımında, belirli sıcaklıkta pişirilmiş tuğlalar ezilerek kireçle karıştırılmış ve içine esneklik ve suya dayanımı artırıcı çeşitli malzemeler eklenmiş. Örneğin şeker. Harca eklenen şekerin, suyun donma-erime sürecinde yarattığı buzulmaları azalttığı artık biliniyor. Balmumu ise harçtaki büzülme; yumurta akı, hayvan tutkalı, süt, keten tohumu gibi katkıları esnekliği artırıyordu.

Osmanlı döneminde, Horasan harcı hazırlanırken kullanılacak tuğlalara ilişkin şartnameler yayımlandığını biliyoruz. Şartnamelere göre; eski tuğla kullanılmaması, tuğlaların yeni ve iyi pişirilmiş olması

rıldıktan sonra bekletmeden inşaatta kullanıldığını kaydediyor. Söz konusu tasarım ve uygulama ile harcın su geçirimsizliğinin azami ölçüde

Köprü tabliyesinde kullanılan Horasan harcı izleri (üstte) / Hasan Hamet Işıkpınar'ın, Uzunköprü temelinde tespit ettiği demir döşemeler. (altta)

Meriç Köprüsü "selyaranı"nda taşların metal kelepçelerle birbirlerine bağlanarak mukavemetinin artırılması örneği

arttığı anlaşılmış.

Anadolu'da taş köprüler, kütle-
sel bir görünüme sahiptir.

Aslında görüldüğü kadar ağır değildir. Uzunköprü örneğinde gördüğümüz gibi, temel kazıkları çakıldıktan sonra, bazalt, granit gibi sert blok taşlarla temel atılırdı. Ayak tabanlarını oluşturan sert blok taşlar, birbirlerine demir kenetlerle bağlanır ve aralarına kurşun akıtılarak sabitleirdi. Suyun akış seviyesinden sonraysa "küfeki" olarak bilinen yontulmuş taşla devam edirdi. Ocakta iken kolayca kesilebilen, hafif ve mukavemeti düşük olan küfeki taşı, Müslihiddin'den 100 yıl sonra büyük anıtsal yapılar inşa eden Mimar Sinan'ın da çok tercih ettiği bir türdü.

Mimar Nihal Arıoğlu ve Prof. Ergin Arıoğlu, İTÜ laboratuvarlarında 28 gün süren çalışma ile küfeki taşııı incelemişler. Sonuçlar hayret verici. Küfeki taşının, ocaktan çıktıktan sonra, zamanla basınç,

çekme ve kayma dayanımlarının arttığı anlaşılmış.

Ocaktan çıktıktan 3 gün sonra basınç dayanımı cm kareye 211 kg iken, 28. günde cm kareye 329 kg'a çıkmış. Ayrıca taşın yapısındaki

boşlukların azaldığını su ve gaz nüfuzuna karşı direncinin arttığını tespit etmişler. Netice itibarıyla, küfeki taşının kimyasal özelliği nedeniyle, tüm mekanik dayanımlarının zamanla arttığı görülmüş.

Edirne/Uzunköprü ilçemiz adını bu köprüden almış. Daha doğrusu köprü kurulduktan sonra evler, işyerleri inşa edilerek gelişmiş ve günümüze ilçe olarak ulaşmış. Uzunköprü duvarlarında yer alan kabartma tasvirler de Türk sanat tarihi bağlamında çok önemli. Birkaç yıl önce fotoğraflarını çekmiştim. Başka bir yazımda değinmek umuduyula.

Umarım "vandaltraşlar" hoyratça traşlamazlar. Çünkü bir kısmının traşlandığını gördüm. •

vahapcandan@butundunya.com.tr

Çizim: Alaboz, M., (2008) "Mimar Sinan Köprülerinin Güncel Durum Değerlendirmesi ve Kapuağası Köprüsü Restorasyon Projesi", yayımlanmış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.

Enerji Dönüşümü ve “Kritik Mineraller”

Giriş

Daha önce dergimizin Şubat 2023 sayısında da değindiğimiz gibi; “Enerji dönüşümü”, küresel enerji sisteminin, mevcut fosil yakıtlar ağırlıklı karışımından; yenilenebilir ve yeni kaynaklar ağırlıklı karışıma dönüştürülmesi, enerji verimliliğinin artırılması ve elektrik depolama (lityum-iyon bataryalar, vb.) teknolojilerinin

yaygınlaştırılması gibi temel politikaları kapsayan bir kavram. Enerji dönüşümünün gerçekleştirilebilmesi, sadece sorumlu ve bilinçli politikaları yaşama geçirmeye niyetli olmakla değil; bu politikaların olmazsa olmaz alt yapısını oluşturan kritik minerallere ve enerji dönüşümünde kullanılan teknolojilere sahip olmakla mümkün.

Petrol, doğal gaz ve kömür

ağırlıklı mevcut enerji karışımının biçimlendirdiği enerji jeopolitiği, önemini dönüşüm sürecinde de sürdürecektir. Bu kritik minerallerle ilgili coğrafi dağılım ve teknolojik gelişmeler de yeni bir enerji politikası biçimlendiriyor. Bu gelişmeleri doğru kavrayarak gereğini yapabilen ülkeler, önümüzdeki on yıllarda enerji ve ekonomik güvenliklerini ve bunlara koşut olarak da ulusal güvenliklerini sağlama alabilecekler.

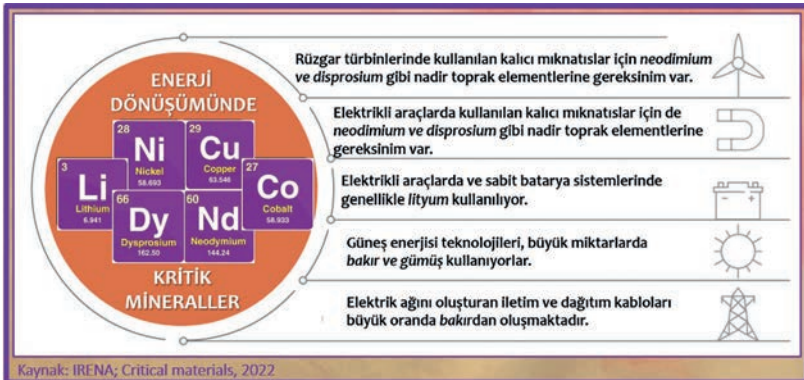
Enerji Dönüşümünde Kritik Mineraller

Kritik mineraller, enerji dönüşümü kavramı içindeki çeşitli anahtar teknolojiler (örneğin; rüzgâr türbinleri, güneş panelleri, elektrikli araçlar için bataryalar ve elektrolizörler, vb.) için gerekli olan minerallerdir. Enerji sistemlerinde “karbonsuzlaştırma” hedeflerine ulaşılabilmesi; bir diğer ifade ile yenilenebilir enerji santralî kuruluşları ve depolama çözümleri için, çok büyük miktarlarda kritik mineral varlığını ve kullanımını gerekli kılmaktadır.

Literatürde sıklıkla karşılaşılan bir terim olan “kritik mineraller” için, “Bu mineraller hangileridir?” sorusunun yanıtında, tam bir uzlaşma söz konusu değildir. Örneğin Avrupa Komisyonu listesinde 30 materyal yer almaktadır. ABD Jeolojik Araştırmalar Kurumu (USGS) 35 materyal sıralamaktadır.

Ancak bu minerallerin başlıcaları; lityum, nikel, kobalt, bakır ve (bazı) nadir toprak elementleri olarak kabul edilmektedir. Örneğin bakır, santralleri tüketicilere ulaştıran elektrik hatlarının (ağının) yaşamsal malzemesidir. Lityum ve nikel, şarj edilebilir bataryalar için kritik minerallerdir. Kobalt, elektrikli araç bataryaları için yaşamsal bir maddedir. Nadir toprak elementlerinden neodimyum ve disprosyum, rüzgâr türbinlerindeki ve elektrikli araçlardaki sürekli mıknatıslar (permanent magnets) için kilit önemdedir ve alternatifleri (şimdilik) yoktur.

Dolayısıyla söz konusu kaynakların temini ve ödenabilirlikleri, başarılı bir enerji dönüşümü

için yaşamsal önemdedir.¹ Bunların dışında kalan “kritik minerallerin” de önümüzdeki yıllarda daha önemli konuma gelecekleri öngörülmektedir. Bunlar arasında; alüminyum (bataryalar ve elektrik hatları); krom, galyum, germanyum ve grafit (lityum-iyon bataryalarda anot olarak); indium, demir, lanthanyum, kurşun, manganez, molibden, platin, renyum, rutenyum, scandium, gümüş, vanadyum, tantalum, titanium, yttrium ve çinko yer almaktadır.

Enerji dönüşüm hedeflerinin gerçekleştirilebilmesi için birçok hükümet, bu kritik minerallerin yeterli miktarda ve kesintisiz temininin garanti altına alınabilmesi dahil, uzun erimli stratejiler üzerinde çalışmaktadır. Bu minerallerin temininde yaşanabilecek jeopolitik zorluklar olduğu kadar, kaynakların yetersizliği riskleri ve/veya hızla artma potansiyeli gösteren fiyatlar da söz konusudur.

Enerjide Dönüşüm için yaşamsal önemdeki kritik minerallerin, yeterli miktarda “emre amade” durumda bulundurulabilmesi, birçok nedenle, oldukça zorlu bir hedef olarak değerlendirilmektedir. Bunun başlıca nedenleri, IRENA (Uluslararası Yenilenebilir Enerji Ajansı) tarafından şöyle özetlenmektedir:

- Üretimleri zordur.
- Rezervler, çok sınırlı sayıda ülkede yoğunlaşmıştır.
- Bu kaynakların doğrudan, bir başka kaynakla ikamesi yoktur.

- Doğal kaynakların kalitesi giderek azalmaktadır.

- Nihai kullanım için çok az miktarda materyel kullanıldığından, kullanım sonrası yeniden kullanımı zordur.

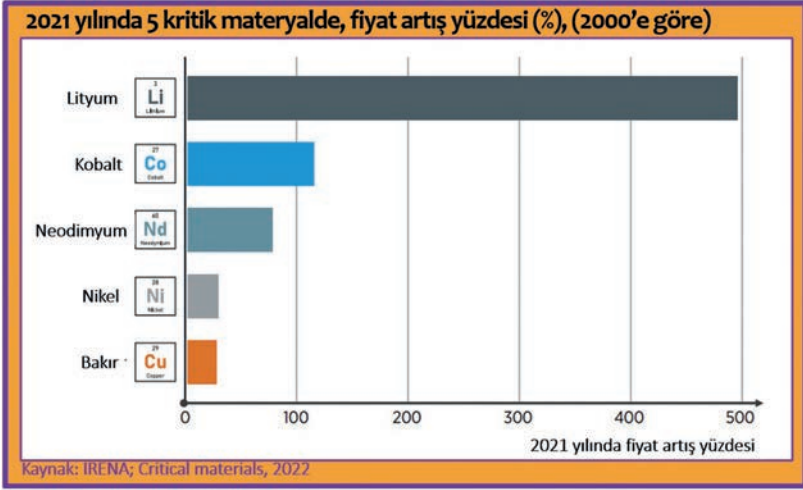
- Temin edilen materyalin miktarının hızla artırılması, arz-talep dengelerinin ve fiyatların sürekli ve hızlı değişimi nedeniyle çok karmaşık ve zordur.

Kritik Mineral Fiyatları

Bir fikir vermesi bakımından; son yıllarda büyük dalgalanmalar gösteren lityum fiyatları, sadece 2021 yılında yaklaşık % 500 artış gösterdi. 2016’da 5,5 dolar/kg olan bakır fiyatları, küresel ekonomideki toparlanmaya koşut olarak; başta Çin, ABD ve AB’de enerji altyapı yatırımlarının hızla artmasıyla birlikte; 2022 başlarında 10 dolar/kg’a çıktı. Bakır fiyatlarının, önümüzdeki iki yılda 15 dolar/kg seviyesinde olacağı öngörülmektedir.

Rafine bakır talebindeki artışın

yaklaşık % 72'sinin, elektrikli araçlar ve yenilenebilir enerjiye yönelik yatırımların gereksiniminden kaynaklanacağı hesaplanmaktadır.

Talebin arzi çok geride bıraktığı bir mineral olan lityum fiyatları, 2020 ortalarında 6 dolar/kg civarında iken; 2021 ortalarında 14 dolar/kg'a ve 2022 başında 52 dolar/kg seviyesine yükseldi. 2022 yılında özellikle lityum karbonat stoklarındaki hızlı artış, 2021'e damgasını vuran fiyat artış hızını, belli bir süre için sabitledi.² 2023 Temmuz ayı ortalarında lityum fiyatları, yaklaşık 43 dolar/kg civarındaydı.

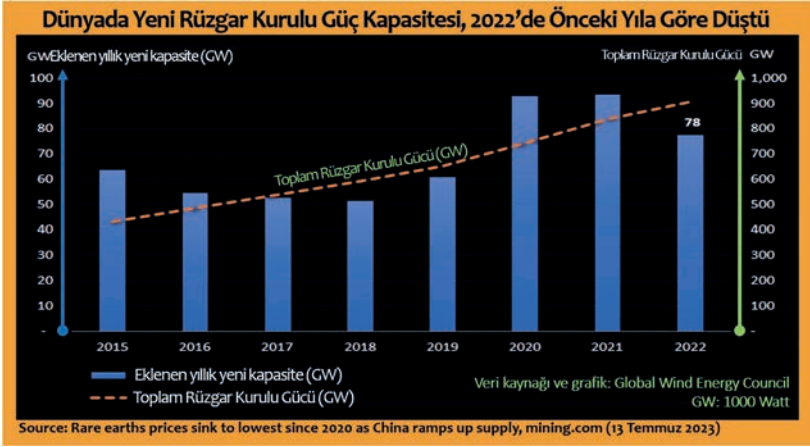
Nikel fiyatları, 2022 başlarında 25 dolar/kg seviyesindeydi. Fiyat artışları, geçtiğimiz yıllarda daha çok Çin'in ekonomik büyümesine bağlı olarak artan talepten ve zaman zaman kesilen talepten kaynaklandı. Önümüzdeki yıllarda, elektrikli araçların artan sayısına koşut olarak, nikel talebinde de önemli artış

bekleniyor. Nitekim 2022 başında, Tesla'nın 6 yıl için 75 Mt nikel konsantresine yönelik anlaşması da nikel fiyatlarını yukarı doğru çeken bir etken oldu. Nitekim Küresel ölçekte çok sayıda nikel (üretimine yönelik) projesi olduğu için, yatırımcılar, nikel fiyatlarını gelecekteki seyri konusunda görece daha az kaygılılar. Nikel fiyatları, Temmuz 2023 ortalarında 21 dolar/kg civarında oluştu.

Neodimyum fiyatları, 2020'li yılların başından beri sürekli artarak; Şubat 2022'de 230 dolar/kg seviyesine gördü. IRENA, uluslararası borsalarda işlem görmedikleri için; nadir toprak elementlerinin fiyatlarının tahmininin çok zor olduğunu ve altın ve gümüşteki gibi kestirimlerin söz konusu olamadığının altını çiziyor. Fiyat artışlarının temel nedenlerinin talepteki hızlı artışın yanı sıra, neodimyum işleme tesislerinin büyük kısmının yer aldığı

Çin’de üretim maliyetlerinin büyük miktarda artması olduğu belirtiliyor. Ancak 2023 Temmuz ayı ortalarında fiyatların 123 dolar/kg seviyesine gerilediği görülüyor. Bunun nedeni olarak da rüzgâr sanayisi yatırımlarındaki yavaşlamaya karşın, Çin’in üretimini arttırmayı sürdürmesi olarak değerlendiriliyor.

(teknolojisine) ağırlık vererek ve bunu geliştirerek, nikel ve kobaltla olan bağımlılığı azaltabilirler. Nitekim Çinli otomobil üreticileri, düşük maliyetli ve yaygın bulunan materyallere dayalı LFP katotları kullanan lityum-bor bataryaları geliştirerek, maliyetleri önemli oranda düşürmeyi başarmışlardır. Bu tekno-

Sürekli Miknatıslar, Kritik Mineraller ve Alternatif Teknolojiler

Kritik minerallerden üretilen sürekli (kalıcı) miknatıslar; elektrikli araçlarda, güneş fotovoltaiklerde (FV), rüzgâr enerjisinde, elektrik ağlarında ve bataryalarda kullanılmaktadır. Bugün için, lityum-iyon bataryalar, elektrik araçlar piyasasında egemen konumdadır. Çalışma prensibi; bataryanın elektrolitinde, lityum iyonlarının, anot ve katot arasındaki hareketine dayanmaktadır. Otomobil imalatçıları, lityum demir fosfat (LFP) kimyasına

loji sayesinde, bir bataryanın maliyeti, 140 – 160 dolar/kW-saatten 85 dolar/kW-saate düşürülmüştür. Bu teknolojinin dezavantajı, ağırlığın artması nedeniyle oluşan olumsuzluklardır.³

Grafit, halen en yaygın olarak kullanılan anot materyalidir. Yeni araştırmalar, batarya maliyetlerini azaltabilmenin bir yolunun, lityum-iyon bataryalarda, grafit yerine silikon nano-partiküllerin kullanımına yönelmek olduğunu göstermektedir. Bir diğer seçenek olan katı lityumu anot olarak kullanan yarı-iletken bataryaların geliştirilmesi

sayesinde, grafit kullanımına olan gereksinim ortadan kaldırılabilir. Grafite alternatif başka teknolojilerin de ortaya çıkacağı düşünülmekte ise de bunun zamanlaması konusunda bir belirsizlik söz konusudur. Ancak genel hatları itibarı ile bataryalara olan gereksiniminin önemli miktarda artması ve kritik minerallere olan gereksinimin, 2040 yılına kadar en az beş kat artması beklenmektedir.

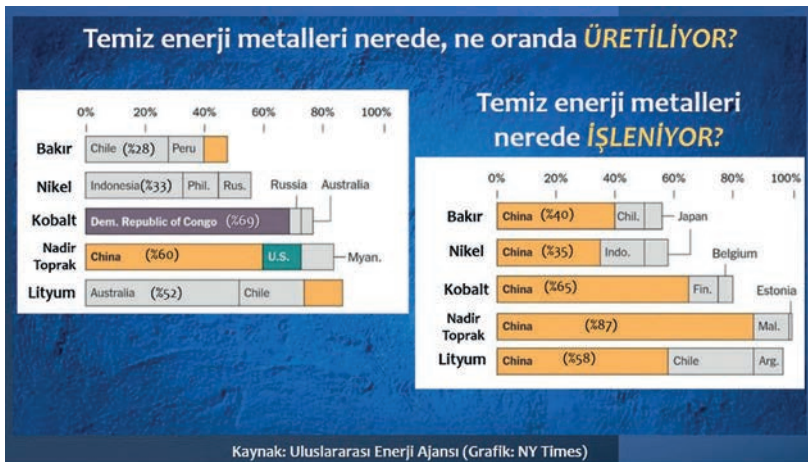
Bataryalar, düzensiz kaynaklar olan yenilenebilir kaynakların, enerji karışımı içinde daha fazla yer alabilmesi e esnek enerji hizmetlerinin yaygınlaşabilmesi sürecindeki en yaşamsal teknolojilerin başında gelmektedir. Elektrik sektöründeki sabit batarya sistemi kapasitesinin, 2020 yılındaki 17 GW hacminden, 2023 yılında 175 GW'a yükselmesi beklenmektedir.

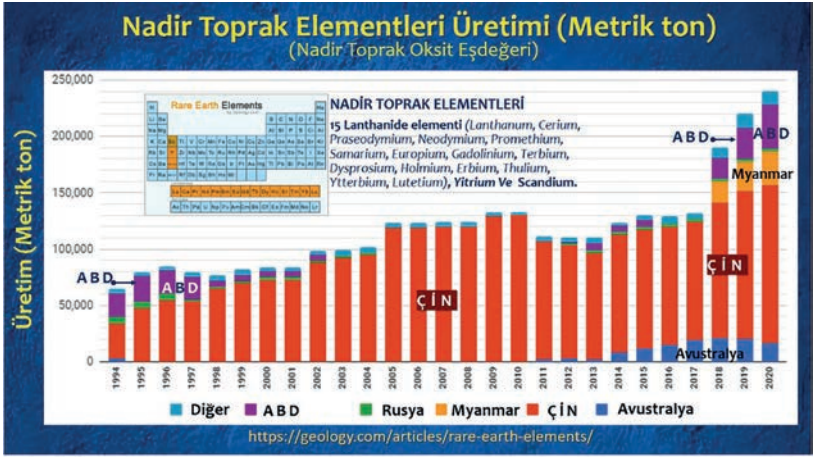
Toparlarsak

Enerjide dönüşümün, bizlere

dayatacağı gereklilikleri ve yeni enerji jeopolitiğini doğru kavrayabilirsek, 2022 yılında enerji ithalatına ödediğimiz 96,6 milyar dolarlık faturayı ve dışa aşırı bağımlılığımızın yarattığı tehditleri, önümüzdeki yıllarda anlamlı bir şekilde azaltabilmek şansımız olabilecektir. Öncelikle vurgulamamız gerekir ki temiz enerji üretimi için gereken arz zincirinin; (stratejik mineral rezerv ve üretiminin, işlenmesi, rafinajı ve ticaretinin) kontrolünü elinde tutan aktörler, kazananlar olacaktır.

Söz konusu minerallerin başlıcaları; kobalt, bakır, lityum, nikel ve nadir toprak elementleri olarak sıralanmaktadır. Bu mineraller, başta rüzgâr ve elektrikli araçlar olmak üzere, temiz enerji teknolojileri için yaşamsal değerdedir. Bu stratejik minerallerin ticaret hacminin, Uluslararası Enerji Ajansı'nın "2050'de Net Sıfır Salım" Senaryosu'nda, enerji ile ilgili küresel ticaretin, % 50'sini oluşturması bekleniyor.

Örneğin, halen kobalt üretimin büyük bölümü Kongo'da (DKC), lityum üretiminin yarısı Avustralya'da, nadir toprak elementlerinin dörtte üçü Çin'de gerçekleştiriliyor. Lityum rezervlerinde ise Şili ilk sırada. Oysa dünya petrol üretimindeki (mevcut) ilk üçün (ABD, S. Arabistan, Rusya) payları % 10 - 15 bandında.

Çin, sadece üretimde değil, hemen tüm stratejik minerallerin işlenmesinde ve rafinajında da küresel hâkim pozisyonunda. Bu konumu Çin'e, geleceğin temiz enerji dünyasında, büyük ekonomik ve jeopolitik üstünlük vaat ediyor. ABD ve AB ise, bu eksikliklerini teknolojilerde yeniliklerle kapatılmak için ciddi yatırım yapıyorlar ancak hayli geride kalmış durumdadır.

Geçiş sürecinde; düşük maliyetli doğal gaza ve yüksek hacimli doğal gaz deposuna sahip devletler (ABD, Rusya, Katar), mavi hidrojen ve amonyak ihracatçısı devletler olarak

öne çıkacaklar. Her ikisine de sahip olamayan devletler ise (G. Kore, Türkiye, vb.), mavi hidrojen ve amonyak ithalatçısı olarak kırılan konumda kalacaklar.⁴

Dünya, yeni ve yenilenebilir enerji kaynaklarının ağırlıklı olacağı; enerji verimliliği, sürdürülebilirlik, talep tarafı yönetimi, enerji ekipmanlarının yerli üretimi, depolama gibi kavramlara dayalı bir geleceğe yol almaktadır.

Bu sürecin dinamiklerini doğru kavrayan; eğitimden kurumsal yapılanmaya, böylesi bir geleceğe göre biçimlendirilen yeni bir enerji politikası oluşturulmalıdır. Bu yeni politikanın ana hatları, Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın koordinasyonunda; ilgili tüm tarafların (kamu kuruluşları, meslek örgütleri, sendikalar, özel sektör kuruluşları, Sanayi ve Ticaret Merkezleri, vb.) tasarlanmalıdır.

Sadece stratejik kaynaklara sahip olmanın değil; bunların

işlenmesinin, teknolojilerinin geliştirilmesinin, depolanmasının ve ticaretinin bütünlük biçimde planlanması ve uygulanması, geleceğin “kazanalarını” belirleyecektir. Özellikle yeni/yenilenebilir kaynaklarda ARGE’ye odaklanma ve enerji ekipmanlarının yerli imalatı ile teknoloji geliştirme, yaşamsal önemdedir.

Yeni ve yenilenebilir kaynakların egemen olacağı yeni dünya

düzeninin yeni jeopolitiğini doğru okuyarak, fosil yakıtlardan yeni ve yenilenebilir kaynaklara geçişin gerektirdiği adımlar, bilimin ışığında ve acilen atılmalıdır. •

necdetpamir@butundunya.com.tr

1- <https://www.irena.org/Energy-Transition/Technology/Critical-materials>

2- <https://www.irena.org/Energy-Transition/Technology/Critical-materials>

3- World Energy Transitions Outlook 2022, 1.5° C Pathway; Irena

4- Kaynak: Green Upheaval, The New Geopolitics of Energy; Foreign Affairs, January/February 2022

Çok Özel Bir Banka Hesabı

Her sabah 86.400 dolar yatıran bir banka hesabınız olduğunu hayal edin. Gün içinde kullandığınız miktar ne olursa olsun hesabınızdaki para bir sonraki güne aktarılır.

Ne yapardınız?

Hepimizin

böyle bir bankası var. Adı “zaman”-dır. Her sabah size 86.400 saniye kredi veriyor ve akıllıca kullanmayı beceremediğiniz zamanı her gece kayıp olarak yazıyor.

Günden güne hiçbir bakiye taşınmaz. Kredili mevduat hesabına izin verilmez, böylece kendinize karşı borç alamaz veya sahip olduğunuzdan daha fazla zaman kullanamazsınız. Hesap her gün yenilenir. Her gece kullanılan zamanı süresini yok eder.

Günün mevduatını kullanmazsanız, bu sizin kaybınızdır ve geri almak için itiraz edemezsiniz.

Ödünç alma süresi asla yoktur. Zamanınızdan veya başkasının zamanından borç alamazsınız.

Sahip olduğunuz zaman, size ait zamandır; o kadar.

Tıpkı para söz konusu olduğunda parayı nasıl harcayacağınıza siz karar

verdiğiniz gibi, zaman sürecinde de zamanı nasıl harcayacağınıza siz karar verirsiniz.

Bir şeyleri yapmak için yeterli zamanınızın olmaması asla söz konusu değil.

Önemli olan onları yapmak isteyip istemediğimiz ve hangi öncelikleri belirleyeceğimizdir.

Okullarda Ev İşi Dersleri

İlk ve orta öğrenimim süresince bazı dersleri hiç ama hiç sevmediğim gibi bazı- larını da çok sevmiş, o dersin gününün gelmesini iple çeker olmuştum. Yanlış anlaşılmasın, resim ve müzik derslerinden bahsetmiyorum. Neden bilmem o sıralar bu konuların kişinin özel yeteneğine bağlı oldu- ğu bilinmediği için zorunlu olarak girdiğimiz resim ve müzik derslerinden sınıfta bırakıldığımız bile olurdu. En yakın örnek olarak kendimi göstere- bilirim. Altıncı sınıfta resim dersinden bütünlemeye bırakılıp okul de- ğiştirme zorunda kalmıştım. Müzik öğretmenimiz ise bize müziği sevdirmek bir yana adeta bu dersi bir işkence haline getirmişti. Umarım şimdilerde öyle değildir.

Geçmişten yakındığım bu ilk paragraftan sonra ben de dâhil olmak üzere öğrencilerin çoğunun sevdiği bir dersten bahsetmek istiyorum: Erkekler için İş Bilgisi, kızlar içinse Ev İşi dersleri. Ayrımsız hepimiz el emeğimizle güzel bir şeyler üretmek için ciddi bir çaba gösterirdik bu derslerde. Öğretmenlerimizin bazıları o sıralar küçük yaşta çocuklar olduğumuzu unutup, bizden tam bir ustalık bekleseler de severdik bu dersi. Benim için Yerli Malları konusunun anlatıldığı ders ve bir masal gibi sevrete dinlediğim tarih dersi kadar zevkliydi iş bilgisi dersi.

Ayrımsız hepimiz el emeğimizle güzel bir şeyler üretmek için ciddi bir çaba gösterirdik bu derslerde.

Hemen gereken ahşap malzeme-yi temin edip işe koyulduk. Sonraları konu her ne kadar zevkli olsa da yürütmeye bazı sorunlar hat-ta eleştirilecek yanlışlar olduğunu fark etmiştim. Örneğin, çalışmalar

için gereken malzemelerin tamamını öğrencilerin temin etmesi isteniyordu. O zamanlar az sayıda öğrencinin tükenmez kalem alabilecek durumda olduğunu söylersem beni anlarsınız.

Henüz on bir yaşındayken ilk kez okulun iş bilgisi atölyesine girdiğim günü anımsıyorum. İçinde marangoz tezgâhları, çalışma masaları ve takım aletleriyle dolu büyük bir salondur. O zamanlar İstanbul'da sık sık elektrik kesintisi olduğu için öğretmenimiz gaz lambasını üzerine koyup duvara asabileceğimiz küçük ahşap bir raf yapmamızı istemişti.

Üstelik temin etmemiz gereken malzemelerin listesi bazen son anda söylenirdi. Örneğin kıl testeresi, törpü, ege, cilt bezi, tutkal, renkli karton, boya ve belirlenen boyutlarda ahşap malzeme gibi. Şimdilerde temini çok kolay olan bu malzemeleri o zaman kısa sürede arayıp bulmamız çok zordu. Gönül tüm o malzemelerin atölyede hazır bulunmasını

isterdi. Ne yazık ki bu o kadar kolay değildi.

Yine de çoğunlukla ezbere dayanan diğer derslerin yanında bir atölyede el aletleriyle çalışarak bir şeyler üretmek hepimize mutluluk veriyordu. Her şeyden önce ürettiğimiz ufak tefek eşyalar evlerimizde bir işe yarıyordu.

Gaz lambası rafının ardından annelerimiz için üzeri cilt beziyle kaplı kalın mukavvadan dikiş kutusu yaptık. O zamanlar ciltçilikte kullanılan özgün motiflerle süslü cilt bezleriyle kapladığımız kutular annelerimizin hayranlığını kazanmıştı. Sonrasında evlerdeki bibloları koymak için ahşap biblo rafı, seramik servis tabağı boyamak gibi işler yaptık ve hepsi de işlevsel olan bu üretimler evlerimizde kullanıldı. Onları her gördüğümde, “bunu ben yaptım” diyebilmek bana mutluluk veriyordu.

Bizler haftada bir saat olan iş bilgisi dersinde atölyeye giderken, kız öğrenciler dikiş makineleri, tül perdeleri, şirin kanepeleri ve ekose örtülerle kaplı dikiş masalarının bulunduğu ev işi odasına gidiyorlardı. Başlangıçta onlar da biraz acemilik çekmişler hatta sıkılmışlardı. Buna karşın dikiş dikmeyi ve örgü örmeyi gayet iyi bilen annelerinin desteğiyle kısa sürede ustalaştılar. İlk günlerdeki mendil kenarlarını işlemek, etek, paça basmak gibi basit işleri kolayca öğrenip, elbise modelleri için kumaş kalıbı çıkarmak,

kanaviçe işlemek, yün atkı ve bere örmek gibi ustalık isteyen işlerin de altından kolayca kalkmaya başladılar. İlk derslerdeki acemilikle dikiş iğnelerini kazayla ellerine batırmaktan şikâyet eden kızlar, ikinci dönemin sonuna doğru usta birer terzi ve örgücü olmuşlardı.

İkinci dönemin ortalarına doğru kloş etek ve pilili etek dikmeyi öğrenen kızlara sürpriz bir yılsonu ödevi verilmişti: 19 Mayıs Gençlik Ve Spor Bayramı törenlerinde giyecekleri beyaz evaze etek ve kırmızı saten bluzları dikeceklerdi. Üstelik hiçbir şekilde evlerine götürmeden

okuldaki dikiş odasında kendi elle-riyle dikeceklerdi elbiselerini. Öğretmenleri, evdeki ablalardan ve annelerden yardım almadan kendi başlarına yapmalarını istiyordu çünkü. Törene bir kaç hafta kaldığı için harıl harıl çalışmaya başladılar. Ders aralarında elbisenin modelini nereden bulup seçtiklerini, aydınlar kâğıtlarına kalıbını nasıl çıkarttıklarını övünerek anlattıkları için neler olup bittiğini günü gününe öğreniyorduk.

O sırada erkek öğrenciler iş bilgisi atölyesinde dörder kişilik takımlara ayrılmış, kardeşim ve benim içinde bulunduğumuz takıma Antik Babil Kentinin dev boyutta bir maketini yapma görevi verilmişti. Öğretim yılı sonuna kadar bitirmemiz gerekiyordu. Hemen işe sarıldık. Önce tarih ansiklopedilerinden kentin sembolik çizimlerini bulduk. Asma bahçeleri, tapınakları, burçları, kaleleri, askeri karargâhı ve yüze yakın konutuyla dev bir kentin

maketini yapacaktık. Bu çalışma için en pratik malzemenin kalın kesilmiş çitalar, enli suntalar, renkli elyaf ve mukavva kartonlar olacağına karar verdikten sonra çalışmaya başladık. Bazı günler dört kişilik takım olarak ders bitiminden sonra okulda kalıyor ve yılsonu ödevimizi bitirmeye çalışıyorduk.

Yılsonu geldiğinde yüze yakın binanın maketini bir araya topladığımız efsanevi Babil Kenti maketimiz iş bilgisi atölyesinin yarısını kaplayacak büyüklüğe ulaşmıştı. Cadde-lerin kenarlarına gereken ağaçların maketlerini de yerleştirdikten sonra eserimizi herkese gururla göstermeye başladık. Okuldan 1971 yılında mezun oldum. Yıllar sonra bir ziyaret için uğradığımda aylarca emek vererek yaptığımız maketin hâlâ okulun ana salonunda sergilenmekte olduğunu görmek beni çok mutlu etmişti. •

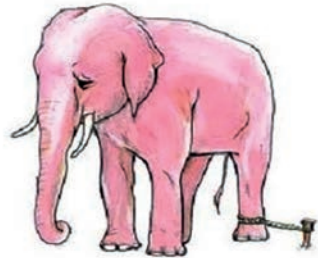
mehmetunver@butundunya.com.tr

FİL İPİ

Bir adam fil kampında fillerin açık alanda sağlam zincirlerle bağlanmadığını fark etti. Onları kamptan kaçmaktan alıkoyan tek şey bacaklarından birine bağlanmış küçük bir ip parçasıydı. Filler ipi kolayca koparabilecekleri halde bunu hiç denememişlerdi. Adam fillerin neden orada öylece durduklarını ve kaçmaya çalışmadıklarını sordu.

Eğitmen cevap verdi; "Daha yavruyken onları bağlamak için aynı incelekte ip kullanıyoruz. İpi koparamayacaklarına inanarak büyüyorlar. Bu yüzden asla kurtulmaya çalışmıyorlar."

Fillerin kamptan kaçmamalarının tek nedeni, zamanla bunun mümkün olmadığı inancını benimsemeleriydi.

Hazırlayan: Op. Dr. Murat Molu

S U D O K U

		5	3	6		1		
9	6	2			1		7	
3		1		2	9		6	
8	2		9	1			4	3
	1	9		3			5	7
			2			9	8	
1		6			4			2
			6	9	3			5
		3		8				

Sudoku Yapamayanlar İçin

					3		6	7
				2	7			
	1		5				8	3
2		1	4	3				
						6	5	
	8			4				
	3	7			6		1	
1		6					2	

Sudokusuz Yapamayanlar İçin

Şiirin

DORUKLARINDA

Behçet Kemal Çağlar

Yazan: SABRİ KEMAL

Şiir, şiir bir başka coşkuyla kutlanırdı 19 Mayıslar o şiirli geçmiş yıllarda. Faruk Nafiz Çamlıbel ile birlikte Onuncu Yıl Marşı'nın sözlerini yazan, vatan sevgisi ve Atatürk devrimleri hayranlığıyla o yıllarda hayatta olan Behçet Kemal Çağlar da şiirleri ile coşkumuza coşku katardı. 1908 yılında Erzincan'ın Tepecik köyünde doğmuş Cumhuriyet döneminin ünlü şairlerinden Behçet Kemal Çağlar. İlk, orta ve lise tahsilini Kayseri'de yapmış; Faruk Nafiz Çamlıbel, Eflatun Cem Güneytir'in öğrencisi olmuş. 1929 yılında da Zonguldak Maden Mühendis Mektebi'nden yüksek maden mühendisi olarak birincilikle mezun olup Ankara'da göreve başlamış. "Edebiyata ağlayarak değil, haykırarak; şüphelenerek değil, inanarak başladım," diyen Behçet Kemal Çağlar'ın ilk şiiri arkadaşlarıyla çıkardıkları

Hep Gençlik dergisinde, daha sonra yazdığı şiirler Türk Yurdu ve Hayat (1927) dergilerinde ve Ulus' gazetesinde yayımlanmış. Kimi şiirlerinde "Ankaralı Aşık Ömer" adını kullanmış.

1932 yılında Halkevlerinin açılışında yazdığı ve rol aldığı Çoban ve Ergenekon adlı oyunlarda Atatürk'ün dikkatini çekmiş. 1935 yılında Halkevleri müfettişi olarak görevlendirilmiş. Halkevleri müfettişi olarak yurdun her tarafını dolaşmış; halk şiirleri ve halk sanatı ile yakından ilgilenmek fırsatını bulmuş.

TBMM'de VII ve VIII. Dönem Erzincan milletvekili olarak görev almış; 1949 yılında Atatürk devrimlerinden ödün verildiği gerekçesiyle partisinden de milletvekilliğinden de istifa etmiş. Aynı yıl haftalık sanat ve edebiyat dergisi Şadırvan'ı çıkarmış. Erciyesten Kopan Çığ İle Burada Bir Kalp Çarpıyor adlı şiir kitapları 1933, bütün şiirlerinin yer aldığı Benden İçeri adlı şiir kitabı 1966; Behçet Kemal Son Şiirleri adlı eseri de 1969 yılında yaşama veda ettikten sonra 1970 yılında yayımlanmış.

MUSTAFA KEMAL'E SESLENME

Yüzyıllar öncesinden

Yüzyıllar sonrasından

sesleniyorum size

Ben Mustafa Kemal'im hey...

Ben Mustafa Kemal'im.

Büyük büyük denizlerim vardır

benim

Hürriyeti içmiş dalgalarım.

Hürriyetle kabarmış dalgalarım

vardır benim

Ulusumun yarınında sevincim

Ben Mustafa Kemal'im hey...

Karanlığı deler gözlerim.

Dalgalara binip gelmiş kahraman,

Gökçe gözlerine türküler

yaktığımız...

Hâni bir güneş doğmuştu ya

Samsun'dan

İşte benim...

Ben...

Mustafa Kemal...

Ölmek yaşamaktır vatan uğrunda

Deyip, öyle girdim savaşa

Komut verdim

Şahlandı cümle vatan

Boğdum kör talihi zindanında.

Bahtı gülen anaları yurdumun

Gökleri, dağları, denizleri

Yarınları, güvenip de uyuduğum

Aslan yeleli ışığı sınırlarımın

Mehmetleri

Tutun ellerinden yüreklerinizin

Sevgilerinizle beni yıkayın.

Yüzyıllar öncesinden

Yüzyıllar sonrasından gelir sesim

Sevdiğim

Bir tanem

Türkiye'lim

Sen varoldukça belli ki

Ben Mustafa Kemal'im.

Sen var oldukça belli ki

Ben Mustafa Kemal'im.

* * *

AĞIT

Yok gayri bizlere uyku dünek vay

Kime bel bağlayak kime dönek

vay

Vay amansız ecel alçak felek vay

Türklük yüreğini dağlasın gayrı

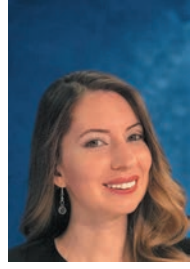
Cihan da bizimle ağyasın gayrı
 Ağla gözüüm ağla yaşlar dil olsun
 Kurumuş dereler baştan sel olsun
 Çiçek kara açsın çayır kül olsun
 Türklük yüreğini dağlasın gayrı
 Cihan da bizimle ağlasın gayrı
 En büyük en güzel en yiğit kayıp
 Dereler denizler çağlar ağlayıp
 Rabbim de gözyaşı dökmezse ayıp
 Türklük yüreğini dağlasın gayrı
 Cihan da bizimle ağlasın gayrı
 Her gittiği yerde o şan verirdi
 Aslan bakışını görse erirdi
 Kaşları yeleden nişan verirdi
 Türklük yüreğini dağlasın gayrı
 Cihan da bizimle ağlasın gayrı
 Bakışları şimşek gibi çakardı
 Yarını görürdü düne bakardı
 Kürsüye çıktı mı, arşa çıkardı
 Türklük yüreğini dağlasın gayrı
 Cihan da bizimle ağlasın gayrı
 Her belâyı önler arda atardı
 Dermandı her dalda hemen
 yeterdi
 Babamızı elimizden tutardı
 Türklük yüreğini dağlasın gayrı
 Cihan da bizimle ağlasın gayrı
 Kaybını yıldızlar bile bileler
 Kırıla kanatlar sola yeleder
 Kurt kuş duyup cenazene geleler
 Türklük yüreğini dağlasın gayrı
 Cihan da bizimle ağlasın gayrı
 Millet Atan gitti başın sağ olsun
 Ölümü devr açsın yeni çağ olsun
 Dağlar birer birer yanar dağ
 olsun
 Türklük yüreğini dağlasın gayrı
 Cihan da bizimle ağlasın gayrı
 Gitti her ocağın söndü alevi
 Yeryüzü dediğin bir ölü evi
 Cihan türbe olsa almaz o devi

Türklük yüreğini dağlasın gayrı
 Cihan da bizimle ağlasın gayrı
 Dönmüş denizler gözyaşı taşına
 Dünya ortak çıkmış Türk'ün
 yasına
 Her evden bir ölü çıkmışcasına
 Türklük yüreğini dağlasın gayrı
 Cihan da bizimle ağlasın gayrı
 Gökler ağıtlardan titriyor kat kat
 Düştü üstümüze gerilen kanat
 Onsuz dünya yarım, insanlık sakat
 Türklük yüreğini dağlasın gayrı
 Cihan da bizimle ağlasın gayrı
 O hep dolu tuttu boş atmıyordu
 Söz verince yaptı aldatmadıydı
 On beş yıl tek burun kanatmadıydı
 Türklük yüreğini dağlasın gayrı
 Cihan da bizimle ağlasın gayrı
 Bizdendi sevinci bizdendi derdi
 Biz uyurduk o bizleri beklerdi
 Uyudu nöbeti bizlere verdi
 Türklük yüreğini dağlasın gayrı
 Cihan da bizimle ağlasın gayrı
 Kuru yapraklara benzedik bu güz
 Her göz kan içinde sapsarı her
 yüz
 Milyonlarınız bir babadan öksüzüz
 Türklük yüreğini dağlasın gayrı
 Cihan da bizimle ağlasın gayrı
 Gök düşsün toprağa toza belensin
 Mezarına gece yıldız elensin
 Şehitler doğrulsun nöbet dolansın
 Türklük yüreğini dağlasın gayrı
 Cihan da bizimle ağlasın gayrı
 Dünya hem kahr olur hem onu
 gömer
 Yıldızlar kandildir semalar kemer
 Sus boğulayazdın sus Aşık Ömer
 Türklük yüreğini dağlasın gayrı
 Cihan da bizimle ağlasın gayrı

* * *

Neler Olmuyor ki Dünyada

Dr. Sezin San Sungunay

Dünyanın En Yaşanabilir Şehirleri

The Economist dünyanın en yaşanılabilir 10 şehrini açıkladı. Sıralamalar, şehirlerin istikrar, sağlık hizmetleri, kültür ve çevre, eğitim ve altyapı imkanlarının puanlanmasıyla elde edildi. Liste belirlenirken

173 şehrin verilerine bakıldı. Listedeki ülkelerin, geçen yıl yüzde 73,2 olan yaşanabilirlik oranının bu sene 76,2'ye yükselmesi, dünya genelinde yaşam standartlarının iyileştiğinin habercisi olarak yorumlandı. Avusturya'nın başkenti Viyana,

Viyana

listenin ilk sırasındaki yerini korudu. Viyana'yı, Kopenhag, Melbourne, Sidney ve Vancouver takip etti. 2022 listesinde yer almayan Ukrayna'nın başkenti Kiev, Rusya-Ukrayna Savaşı sebebiyle bu sene 165'inci sırayla listenin sonlarında

kaldı. Savaşla 2022’de 96’ncı sıraya gerileyen Moskova ise yerini korudu. Listenin en altındaki Suriye’nin başkenti Şam’da ise gelişme saptanmadı.

2 Himalayalar’da Buzullar Eriyor

Himalaya Dağları’nın buzulları “benzeri görülmemiş oranlarda” eriyor. Sera gazı emisyonlarının hızlı şekilde azaltılmaması halinde 21. yüzyılda Himalaya buzulları, hacimlerini yüzde 80 oranında kaybedebilir.

Bu durumda Himalayalar’da gelecek yıllarda artması öngörülen sel, çığ ve buzul taşkınları bekleniyor. Dağların çevresinde yaşayan 240 milyon kişinin yanı sıra; Hindistan, Pakistan, Çin ve diğer çevre ülkelerdeki 1 milyar 650 milyon insanın olumsuz etkileneceği tahmin ediliyor. İklim değişikliğinin etkileri şimdiden bölgede görülmeye başladı.

Yılın başında Hindistan’daki bir kasaba su altında kalmış, köy

sakinleri tahliye edilmişti. Dünya genelinde buzullarda yoğun erimeler olduğuna işaret eden araştırmalar, Everest Dağı’nın buzullarının sadece son 30 yılda 2 bin yıllık buzu kaybettiğini tespit etti.

3 Küresel Barış Endeksi Yayınılandı

Avustralya merkezli Ekonomi ve Barış Enstitüsü, ülkelerin barış düzeyi değerlendirilen raporunu yayımladı. Rapor, yurt içi ve yurt dışındaki çatışmalardaki ölümler, ci-

nayet oranı, silahlanma seviyesi, silah ihracatı, terör, siyasi istikrar ve mahkum sayısı gibi 23 göstereye dayandırıldı. En huzurlu ülkelerin başında İzlanda ve Danimarka yer alırken, onu sırasıyla İrlanda, Yeni Zelanda, Avusturya ve Singapur takip etti. 163 ülkenin yer aldığı 2023 Küresel Barış Endeksi’nde

Türkiye 147. sırada yer aldı. Dünya sıralamasında İran ile Türkiye, Avrupa’da ise son sırada. En huzurlu ülkeler sıralamasında Afganistan son sırada kaldı.

4 Orman Yangınlarından Çıkan Dumanın Sağlığa Etkisi

Orman yangınları yalnızca çıktığı bölgedeki doğal hayatı ve

ekosistemi yok etmekle kalmıyor, yüzlerce kilometre öteye yayılan dumanıyla zehir saçıyor.

ABD merkezli Montana Üniversitesi'nden araştırmacılar orman yangınlarından çıkan dumanın insan sağlığına etkisini inceledi. Araştırmalara göre dumanın yarattığı en büyük tehlike akciğerlerin en derinine nüfuz eden 2,5 mikrondan küçük partiküller. Bu partiküllere duman ya da kirlilik nedeniyle maruz kalmak astım gibi sağlık sorunlarını tetikliyor ve akciğer fonksiyonlarını azaltarak mevcut solunum ve kalp hastalıklarını kötüleştirebiliyor.

Dumana maruz kalmak öncelikle burun ve genizde tahribata neden oluyor ve vücudun savunma mekanizmasını harekete geçiriyor.

Dumana maruz kalınan doz önemli, çünkü belli bir dozun üzerindeki duman zehirli olmaya başlıyor.

Araştırmacılar orman yangınlarının yaşandığı dönemlerin ardından grip vakalarında da artış gözlemlendiğini vurguluyor.

5 Sıtma Aşısı Afrika'ya Gönderiliyor

Dünya Sağlık Örgütü,

2025 yılı sonuna kadar 12 Afrika ülkesine yaklaşık 18 milyon doz sıtma aşısını gönderileceğini duyurdu. Açıkla-

mada, aşının Gana, Kenya ve Malavi'de 1,7 milyon çocukta denendiği hatırlatıldı. 2026 itibarıyla sıtma aşısına yıllık talebin 40-60 milyona çıkması bekleniyor. Parazit taşıyan sivrisineklerin sokmasıyla bulaşan ve ortalama 7 günlük

kuluçka süresinin ardından ortaya çıkan sıtma; ateş, titreme, terleme, baş ağrısı, bulantı, kusma, kas ağrısı, halsizlik gibi grip benzeri belirtilerle kendini gösteriyor.

Sıtma nedeniyle Afrika genelinde her yıl ortalama 500 bin kişi hayatını kaybederken, ölenlerin büyük çoğunluğunu çocuklar oluşturuyor. Her 2 dakikada 1 çocuğun ölümüne neden olan sıtma, en çok Afrika'da görülüyor.

6 İspanya'da "18 Yaşındaki Her Gence 20 Bin Euro Verilsin" Teklifi

Yolanda Diaz

İspanya Çalışma Bakanını

Yolanda Diaz, ülkedeki her gence 18 yaşına geldiklerinde öğrenim görmeleri veya iş kurmaları için 20 bin Euro vererek toplumsal eşitsizliğin üstesinden gelmeyi amaçlayan bir plan önerdi. Planı İspanya'da yapılacak 23 Temmuz'daki erken genel seçimlerinden önce açıklayan Díaz'a göre girişimin maliyeti 10 milyar Euro olacak.

Bu tutar zenginlerden vergi alınarak toplanacak. Plan, insanların aile geçmişleri veya kazançları ne olursa olsun fırsat eşitliğini garanti etmeyi amaçlıyor. 18 yaşından 23 yaşına kadar devam edecek olan ödemelerle gençlerin eğitim alması veya kendi işini kurması sağlanacak. Koalisyon hükümetinin ekonomi bakanı Nadia Calvino ise

Diaz'ın çıkışına itiraz etti. Calvino "Herhangi bir kısıtlama olmaksızın sübvansiyon veya hibe vermeyi öneren herkes bunun nasıl finanse edileceğini açıklamalıdır. Çünkü önümüzdeki yıllarda sorumlu bir maliye politikası sürdürmek zorunda kalacağız" dedi.

7 En Yaşlı Süper Kütleli Kara Delik Görüntülendi

Amerika Birleşik Devletleri Havacılık ve Uzay Ajansı, James Webb Uzay Teleskobu ile CEERS 1019 galaksisinin merkezinde konumlanan bugüne kadar tespit edilmiş en yaşlı süper kütleli

kara deliğin keşfedildiğini açıkladı. Keşfedilen en yaşlı kara deliğin, büyük patlamadan 570 milyon yıl sonra şekillendiği ve güneşin 9 milyon katı kütleye sahip olduğu aktarıldı. Edinilen yeni görüntülerde, büyük patlamadan 470 ve 675 milyon yıl sonra oluştuğu tahmin edilen iki galaksi daha tespit edildi. •

sezinsansungunay@butundunya.com.tr

AĞUSTOS AYI ÇÖZÜMLER SAYFASI

Sudoku Çözümleri

4	8	5	3	6	7	1	2	9
9	6	2	5	4	1	3	7	8
3	7	1	8	2	9	5	6	4
8	2	7	9	1	5	6	4	3
6	1	9	4	3	8	2	5	7
5	3	4	2	7	6	9	8	1
1	9	6	7	5	4	8	3	2
2	4	8	6	9	3	7	1	5
7	5	3	1	8	2	4	9	6

Sudoku Yapamayanlar İçin

8	2	5	9	1	3	4	6	7
6	4	3	8	2	7	1	9	5
7	1	9	5	6	4	2	8	3
2	6	1	4	3	5	8	7	9
9	5	8	6	7	2	3	4	1
3	7	4	1	8	9	6	5	2
5	8	2	7	4	1	9	3	6
4	3	7	2	9	6	5	1	8
1	9	6	3	5	8	7	2	4

Sudokuşuz Yapamayanlar İçin

“Bilginizi Denetleyin”

- 1-(b) Erzurum
- 2-(c) Hengame
- 3-(a) Kürek
- 4-(b) Deforme
- 5-(d) Üzüm Cinsi
- 6-(a) Minyatür
- 7-(b) Sapak
- 8-(d) Antifiriz
- 9-(c) Azot
- 10-(d) Bakır
- 11-(b) Foton
- 12-(a) Dönüm

- 1-(a) Deneycilik
- 2-(c) Ovma, ovuşturma
- 3-(a) Temel, taban
- 4-(b) Çevre bilimi
- 5-(a) Verim
- 6-(d) Şan, ünvan
- 7-(a) Yansılınım
- 8-(b) Yozlaşmış
- 9-(c) Ağ
- 10-(d) Yavaşlatılmış
- 11-(c) Kuşkucu, Şüpheci
- 12-(b) Ara kazanç
- 13-(c) Eğik, yatık
- 14-(d) Toplu çalışma
- 15-(b) Uzlaşma, mutabakat

Kare Bulmaca

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15
1	O	L	C	A	Y	P	O	Y	R	A	Z		T	A	Y
2	R	E		V		A	R	T	E	M	İ	S		N	E
3	H	O	V	A	R	D	A		S	A	F	İ	N	A	Z
4	A	N	O	T		O	N	A	T		İ	R	O	N	İ
5	N		K	A	S	K		Z		K	R	O	M	A	T
6	S	U	A	R	E		K	A	L	E		Z	S		
7	E		L		L	A	İ	K		R	O	F	A	S	A
8	Y	B		K	A	S	R		N	E	F	A	S	E	T
9	F	A	L	A	N		A	F	İ		L	İ	T	R	E
10	İ	B	İ	B	İ	K		R		K	A	T	İ		R
11		A	L	A	K		M	A	K	A	S		G	R	İ
12	M		A	K		S	A	K	İ	L		A	M	O	N
13	A	L		O	R	A	K		R	A	N	Z	A		A
14	R	E	M	Z	İ		U	M	A	R		A	T	İ	
15	A	K	A		Z	A	L	İ	M		E	T		S	E
16	C	E	P	K	E	N		S		S					
17	A	N	A	R		A	L	A	K	A					
18	N		V		A	S	A	L	A	K					
19	A	E	R	O	S	O	L		M	A					
20		N	İ	S	A	N		F	A	R					
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15

YARININ BÜYÜKLERİ

Gönderi adresi:

Sedef Cad. 2446 Ada, 1. Parsel, A Blok, Kat: 3,

Da: 16, Ataşehir, 34750 İstanbul

e-posta: butundunya@butundunya.com.tr

(e-posta ile göndereceğiniz fotoğrafların 150 KB' den fazla olmamasına lütfen özen gösteriniz.)

Serra Ulusoy, Ankara

Dila Sakaoğlu, Ankara

Zeynep Tuana Emgen, Adana

Rüya Gültekin ve Zübejde Nil Kalay, Antalya

Ö. Derin Kirman, Samsun

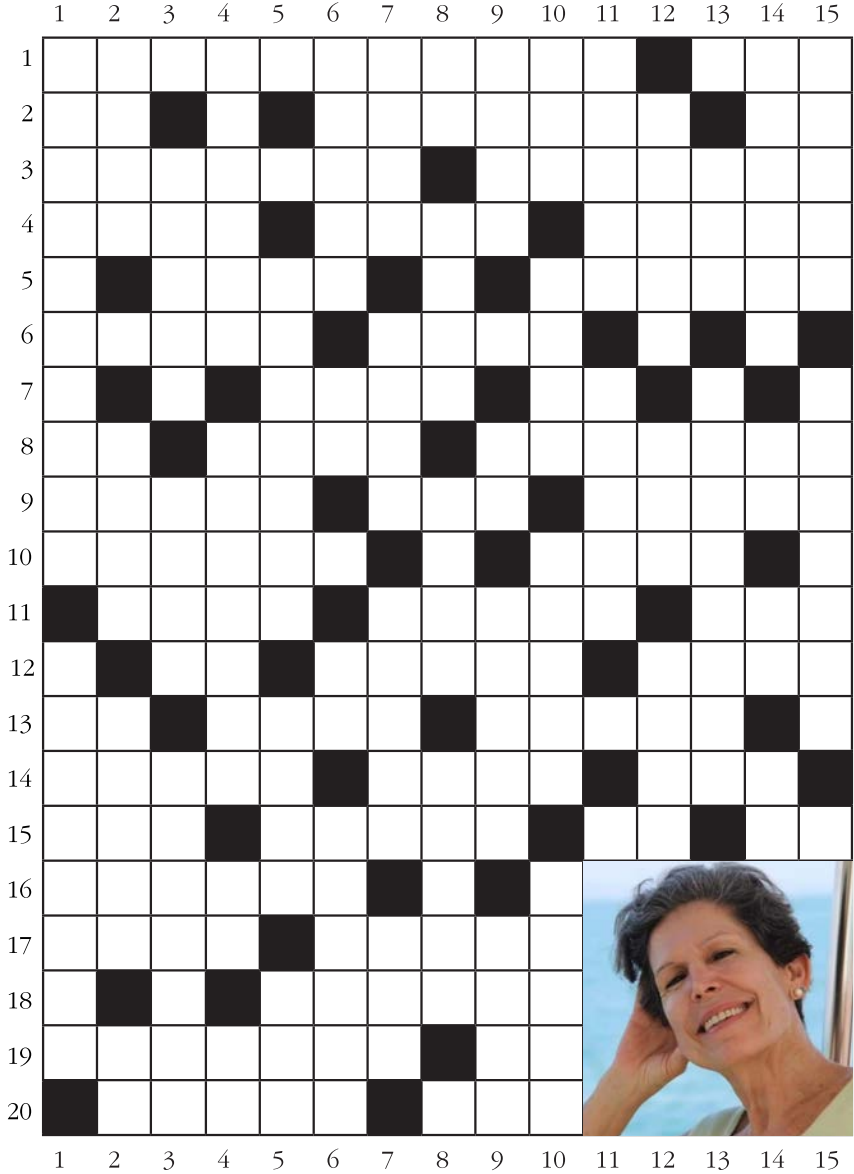
Zeynep Şeker, İstanbul

Çınar Mete Yılmaz ve Duru Yılmaz, Ankara

Ece, Sedat Taha ve Naz Küçükargun, Ankara

Bulmacanın çözümü 151. sayfadadır.

Bulmaca

Filiz Leloğlu Oskay

SOLDAN SAĞA: 1-Geçtiğimiz günlerde yitirdiğimiz fotoğrafta görülen oyuncu, yönetmen ve çevirmenimiz.-Atın yavrusu. 2-Bir nota.-Yunan mitolojisinden ay tanrıçası.-Bir soru sözü. 3-Zevki için para harcamaktan kaçınmayan kişi.-Çok naz eden. 4-Bir elektrolitte akımın geçmesini sağlayan metal uçlardan artı yüklü olanı.-Özenli, düzgün.-Söylenen sözün tersini kastederek kişiyle veya olayla alay etme. 5-Başı darbelerden korumak için sertleştirilmiş sentetik maddelerden yapılmış sağlam başlık.-Kromdan elde edilen elde edilen sarı renkli iyon. 6-Sinemalarda gece gösterimi.-Denizli'nin bir ilçesi. 7-Din işlerini devlet işlerine karıştırmayan.-Yunan alfabesinde bir harf. 8-İterbiyum elementinin simgesi.- Taştan veya kagirden yapılan küçük saray.-Nefis olma durumu. 9-Gerekli görülmeyen bir özel adın yerini tutan kelime.-Caka.-Bir hacım ölçüsü birimi. 10-Gökkuzgunumsular familyasından ülkemizde de yaşayan bir kuş türü.-Kesin. 11-Kur'anda bir sure.- Yönetmen Frank De Felitta'nın 1991 yapımı bir filmi.-Bir renk. 12-Bazı yörelerde ayrına verilen ad.-Sıkıntı veren, sıkıntılı.-Eski Mısır'da bir tanrı. 13-Hile.-Temmuz ayına verilen diğer ad.- Gemi, kışla, yatılı okul gibi yerlerde üst üste yapılan yatak yeri. 14-İşaretle, simgeyle ilgili.-Çare.-Gelecek. 15-Büyük erkek kardeş.-Zulmeden.-Bir besin türü.-Tavlada bir sayı. 16-Kolları yırtmaçlı ve uzun, harçla işlenmiş bir tür kısa, yakasız üst giysisi. 17-Kabilenin bölündüğü parçalardan her biri.-İlgi. 18-Parazit. 19-Okyanusların ve denizlerin yüzeyinde oluşan hava kabarcıkları.-Eski dilde su. 20-Bir ay adı.-Bir tür makyaj malzemesi.

YUKARIDAN AŞAĞI: 1-'.... Orhon' (1890-1972 yılları arasında yaşamış olup 'Fırtına ve Kar', 'O Beyaz Bir Kuştu' adlı yapıtlarından da tanıdığımız edebiyatçımız).-Breziya'da bulunan dünyanın en büyük futbol stadyumlarından birinin adı. 2-Yönetmen Luc Besson'un 1994 yapımı bir filmi.-Senarist Mario Puzo'nun bir yapıtı.-Karda batmamak için ayağa takılan düzeneç.-Genişlik. 3-İyi işlenmiş, düzenlenmiş ses.-Bir renk.- Rize ilinin Çayeli ilçesinin eski adı. 4-Yönetmen James Cameron'un bir filmi.-Şile'ye bağlı turistik bir belde.-Kriptonun simgesi.-Osmiyumun simgesi. 5-Yunanistan'da bir liman kenti.-Bir ilimiz.-Baston. 6-Hipodrom-da yarış atlarının yedekte gezdirildikleri yer.-İskambilde birli.-Nazi hücum kıtası.-Maydanozgillerden rakı yapımında kullanılan bir bitki. 7-Cezayir'de bir liman kenti.-İcar.-Akla yakın olan, uygun.-Parlak kırmızı renkte değerli bir taş. 8-Borsada kullanılan bir kısaltma.-Karadeniz'de bir iç deniz.-Resmi bir erkek giysisi.- Örnek olarak alınabilen, gösterilen şey. 9-Poker oyununda bir oyuncunun önündeki tüm para.-Nikelin simgesi. Eli açıklar, cömertler.- Silah olarak kullanılan, ucu sivri, iki ağız da keskin uzun bıçak. 10-Gözleri görmeyen.-Defa, kez.-Büyük sel yarantısı.- Sık sık küçük, önemsiz kazalar yapan kimse. 11-Tütün dumanının bıraktığı yağlı kir.- Gürbüz, yakışıklı, güzel giyinen. 12-Ölümcül bir tür karaciğer hastalığı.-İlişkin ,dair. Serbest bırakılmış olan. 13-Mısır'da şehir devletlerine verilen ad.-Bir tür göz rahatsızlığı. 14-Tropikal bir meyve.-Erkek.-Romanya'nın plaka imi.-Duman lekesi. 15-Nefret edilen kimse için kullanılan bir söz.-Gümüşbalığı.

Satranç

Mustafa Yıldız

SÜPER LİG ŞAMPİYONU THY SK

10-20 Temmuz 2023 tarihlerinde Ankara'da 12 takımın katılımıyla ve döner sistemle oynanan Türkiye İş Bankası Satranç Süper Ligi karşılaşmaları sonunda Türk Hava Yolları satranç takımı 21 puanla şampiyon oldu. Bayegan Pendik SSK 19 puanla 2. Apaydın SK 17 puanla 3. oldular.

Vahap Şanal (Göktürk SSK) – Dommaraju Gukeş (THY SK), 10. Tur

34.Şe2? Aa2 Doğru görünen yanlış. Şahını merkezileştirmeye çalışırken Beyaz, taktik motiflere hedef oluyor ve tempo kaybediyor. Siyahın tehdidi 35...Ac3 ile şah-kale çatalı. 35.Şf1 Ac3 36.Kc1 Ae4 37.Şg2 Axc3 38.Şxc3 Fg5 39.Ke1 Şe7 40.Ke2 Şe8 41.Şg2 Kc3 42.Axc5 hxc5 43.Ke1 Şf8 (Beyaz'ın e5 piyonunu bırakışı küçük bir tuzak: 43...Axe5 44.Ad1 =>) 44.Ke2 Şg8 Şahın ilginç geri dönüşü. 45.Ke1 Şh7 Beyaz, zugzwangta. 46.Ke2 g6 47.hxc6+ Şxc6 48.Ke1 Kd3 49.Kd1 Kxd1 50.Axd1 Axe5 Bu piyon kaybindan sonra oyunu kurtarmak çok zor. 51.Ae3 Şf6 52.f3 Ad3 53.Af1 Şe5 54.Ad2 f5 55.gxf5 exf5 56.Ab3 Şf4 Beyaz terk etti. 0-1 Gukeş, 9/7,5 puanla ve yenilgisiz 1. Masa birincisi oldu.

Mustafa Yılmaz (Göktürk SK) – Khazar Babazada (Bursa BŞBSK), 8. Tur

Hamle sırası Siyah'ta, o, 33...Vd7?! ile vezirini savunmaya çekiyor. Burada, 33...Şb8 ile at bırakan ilginç bir devam yolu gözden kaçmış. 34.Vxb6 Vxf4+ 35.Şh1 Vc1+ 36.Vg1 Vxc5 Siyah'ın beraberlik şansı var. 34.Fh3! Vd8 35.e6 fxe6 36.Fxe6 Şa8 Şah kanadındaki bağlı geçercileri durdurmak zor. 37.Şh3 Fd6 38.Şxh4 Fc7 39.Şg4 Axa4 40.Axa4 Vd1+ 41.Şf5 Vxa4 Etkisiz manevralar... 42.g6 Vb5+ 43.Şf6 Vb2+ 44.Şf7 Vh2 45.Ve4 Siyah terk etti. 1-0 Yılmaz, 6 puanla 2. Masa birincisi oldu.

Emre Can (Göktürk SSK) – Mert Yilmazyerli THY SK) 10. Tur

Beyaz, apaçık görünen Ac3+ çatalından kaçmıyor, diğer atı kovuyor. 45.g4 hxg4 46.hxg4 Ac3+ (Eğer, 46...Ah6 47.Fe1 Axc4 48.Şf3 atlardan biri düşer.) 47.Şd3 Axa4 48.gxf5 Ab2+ 49.Şd4! exf5 50.Fg1 f6 51.exf6 Şf7 52.Şc3 Aa4+53.Şb4 Şxf6 (Atı bırakma fikri güzel ama oynamayan at neden alınsın? Eğer, 54.Şxa4 g5 Beyaz'ın son piyonu da oyundan çıkınca file mat yok.) 54.Fe3 Siyah terk etti. **1-0** At kaçırmaya kalkarsa şişle öldürülüyor! 54...Ab2 55.Fd4+ Çok öğretici bir oyun sonu. Can, 11/9 puanla ve yenilgisiz 3. Masa birincisi oldu.

Ulviyya Fateliyeva (Darüşşafaka SK) - Vaishali Rameshbabu (THY SK), 8. Tur

Beyaz, atı ile veziri istedi ama bu bir hata! Siyah, hesaplanmış vezir fedası yapıyor: 24...Vxd4! 25.cxd4 Kxc2 26.Vb1 Fxe2 27.Ke1 Kxd2 (27. Fxe4 denenebilirdi ama sonuç pek değişmezdi.) 28.Fxe4 Kxd4 29.Ff3 Ac3 30.Vb2 Ad3 31.Vxc3 Axe1 32.Fc6 Kc4 33.Vxe1 Kxc6 Kavga bitti, bir vezirle iki kale ve bir file karşı savaşmak olası değil. 34.Vd2 Ff3 Beyaz terk etti. **0-1** Bayanlar masasında Hint Rameshbabu, 9 puanla birinci oldu.

Alparslan Işık (Darüşşafaka SK) - Efe Metehan Yavuz (Rota Koleji SK), 9. Tur

30...Fxd5? Oyunun yeni kızıştığı şu eşit konumda Siyah'ın bu fil fedasının gerekçesi anlaşılamadı. Evet, Beyaz'ın vezir kanadında geçer piyonları var ama Siyah da merkezde güçlü. 31.Kxd5 e3 32.Vc4 Şh8 33.fxe3 fxe3 34.Fg4 Kf2 35.Fe2 Vf7 36.Kxd6 Kxg2+ Sonuçsuz harakiri! (36...Vxc4 37.Kd8+ Vg8 38.Şxg8 Fil çifti karşısında güçsüz bir kale.) 37.Şxg2 Vf2+ 38.Şh1 cxd6 39.Vc8+ Şh7 Fd3+ Siyah terk etti. 1-0 Gençler masasında Işık, 11 oyunda 7,5 puanla birinci oldu.

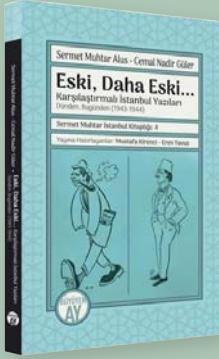

Bize Gönderilen Kitaplardan

Eski, Daha Eski Karşılaştırmalı İstanbul Yazıları

Dünden
Bugünden
Sermet
Muhtar Alus,
Cemal Nadir
Güler

Büyüyenay
Yayınları

İstanbul'un her halini ve anını, İkonak ve köşklerinden, mesire yerlerine, semtlerinden, okullarına, yiyecek-içeceğinden sosyal hayatına kadar kaleme aldığı romanları ve gazete yazılarıyla adeta zapt etmiş, 65 yıllık ömrünü İstanbul'a hasretmiş, hep onu kaleme almış olan Sermet Muhtar Alus (1887-1952). Daha çok resim ve karikatür sanatıyla gündeme gelmiş sanatçı; Türk karikatürünün öncüsü; çalışmalarında toplumsal olayları konu edinen, yerli özelliklere ağırlık veren, ayrıca yeni ve yerli tipler ortaya koyarak karikatür sanatının gelişmesine tesir eden ve bu sanatın kendisinden sonraki kuşaklarda devam etmesini sağlayan Cemal Nadir Güler (1902-1947). İki büyük usta birlikte kaleme aldıkları

Osmanlı'nın son, Cumhuriyet'in ilk zamanlarına dair, Amcabey mecmuasında "Dünden, Bugünden" üst başlığı ile 9 Ocak 1943-18 Mart 1944 yılları arasında 46 sayı olarak tefrika edilen yazıları 80 yıl sonra küllerinden doğuyor. "Dün"ü anlatan Sermet Muhtar Alus konuyla ilgili çizimleri de yine kendisi resimlemiş. "Bugün"ü anlatan yazılar ve çizimler de Cemal Nadir Güler tarafından kaleme alınmış. Ayrıca Hikmet Feridun Es'in "Asrı Hamallar" ve "Şapka" ile M. Nuri'nin "Kalem Müdürü Saadetli Beyefendi" başlıklı yazıları kitapta yer alıyor.

Dünya Mitolojisinde Kadınlar: Tanrıçalar Kahramanlar ve Canavarlar

Jenny
Williamson,
Genn
McMenemy

Say Yayınları

Mitoloji-
de Yu-
nan tanrıçası
Athena ve
Mısır tanrı-
çası İsis hakkında çok şey yazıldı.
Peki ya gökyüzündeki bir delikten

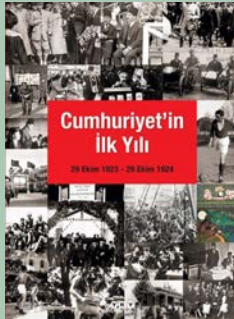
dünyamıza düşen İrokoa mitolojisinin Gökyüzü Kadını veya iki dünya arasında dolaşan Koreli kahraman Prenses Bari gibi dünyanın dört bir yanındaki mitolojik karakterler hakkında neler biliyoruz? Güçlü tanrıçaların, kudretli kraliçelerin ve efsanevi yaratıkların bilinmeyen özelliklerini gözler önüne seren Dünya Mitolojisinde Kadınlar: Tanrıçalar, Kahramanlar ve Canavarlar mitoloji ve folklorun büyüleyici kadınlarını keşfe çağırıyor. Çeşitli mitolojilerden destansı kadınların öyküsünü anlatan bu kitapta kahramanlardan tanrıçalara, toplum liderlerinden tuhaf canavarlara kadar savaşçı, bilge, şefkatli ve kurnaz kadınlarla karşılaşacaksınız. Her kültürün bu ilgi çekici hikâyelerde kuralları alt üst eden kadınlardan öğreneceği çok şey var.

Cumhuriyet'in İlk Yılı: 29 Ekim 1923 - 29 Ekim 1924

Banu İşlet, Binnur, Mörel Büyüker-
tan, Eser Demirkan

Yapı Kredi
Yayımları

29 Ekim
1923'te ilan
edilen ve yü-
züncü yaşını
kutladığımız
Cumhuri-

yet'in en yoğun yılı kuşkusuz ilk yılıdır. Yıllarca süren savaşlardan, salgın hastalıklardan, geçim sıkıntısından yorgun düşmüş bir halk... Siyasi tartışmalar, ekonomik sorunlar, nüfus mübadelesi, idari yapıdan eğitime, yargı sisteminden belediyelere kadar her alanda yapılan yenilikler, Anayasa'nın kabulü, halifelüğün kaldırılması, laiklik yönünde yapılan köklü değişimler ve ülkenin yeniden inşa edilmesi... Tüm bunlar olurken bir yandan da günlük yaşam yeni kitapların yayımlanması, sinemalarda gösterilen filmler, tiyatro oyunları, konserler ve spor karşılaşmalarıyla devam eder. Bütün zorluklara karşın umut hep vardır, bayramlar da kutlanır, Hıdırellez'de mesire alanlarına da gidilir, balo salonlarında dans da edilir. Cumhuriyet'in ilk yılında, muhalif seslerin yanı sıra, Meclis'te mebusların, Gazi Paşa'yı karşılayan halkın, grevlerde işçilerin, genel aflla salınan mahkûmların, valiliğe şikâyete giden kadın ve çocukların, kısaca her kesimden halkın ortak sloganı şudur: "Yaşasın Cumhuriyet!" Bu görkemli dönemin belli başlı siyasi ve ekonomik gelişmelerinin yanı sıra tüm bu ayrıntıları okura yansıtmayı amaçlayan "Cumhuriyet'in İlk Yılı" kitabı, o yıllarda çıkan gazete ve dergilerin titiz bir taraması yapılarak Banu İşlet, Binnur Mörel Büyüker-tan ve Eser Demirkan tarafından hazırlandı.

Bir Fotograf Bin Sözcüğe Bedeldir

Gönderi: ASLI NURAL, İSTANBUL

Doğu Karadeniz Bölgesi; Doğal, tarihi, arkeolojik, kültürel ve turistik yönden önemli bir yapıya sahiptir.Tarihi ipek yolu üzerinde bulunması nedeni ile eski çağlardan beri önemli bir transit merkezidir.

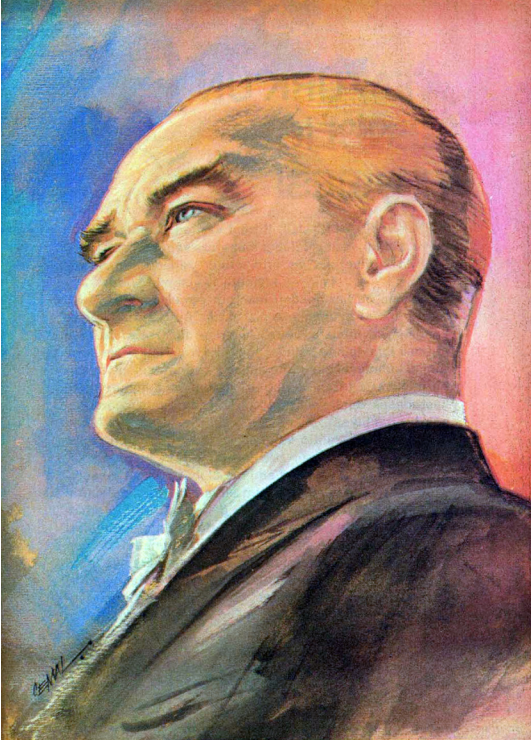
Bu kitap, kültürel varlıkların önemi düşünüldüğünde, 2023 Turizm Stratejisinde ortaya konan farklı başlıklardaki hedefleri kapsamı ve bunları ilişkilendirerek bir arada ele alması açısından önem arz etmektedir. Ayrıca çalışmada elde edilen sonuçlardan yola çıkılarak, konu ile ilgili literatür eksikliğine katkı verecek biçimde kültürel elemanların ortaya konması, bunların turistik bir ürün haline getirilebilmesi veya bu sayede kültürel yolla turizmi ürününü zenginleştiren kültürel varlıkların kullanılması da sağlanabilecektir.

Ortaya konacak kültürel varlıklardan yola çıkılarak, ürün geliştiricileri için yeni öneriler ortaya konmakta, böylece hem yok olmaya yüz tutan kültürel zenginliklerin önem kazanıp tekrar canlanabilmesi, hem de bu sayede Kültür ve yolla turizmi ürününün zenginleşip sürdürülebilirliğine de katkıda bulunacaktır.

BÜTÜN KİTAPÇILARDA

CEMAL DÜNDAR

İstanbul'da doğdu. Emin Barın'ın öğrencisi olduğu Güzel Sanatlar'dan Ethem İzzet Benice'nin yardımcılığıyla başladığı basın, yayıncılık dünyasına geçti. Çizgi roman, film afişi, kitap kapağı, ders kitapları, gazete, dergi çizimleri, illüstrasyonlarla çizgi ve yazının gücünü birleştirdi. Okuma sevgisini artırdı. Özellikle ABD'de yaygın olan "olay fotoğrafı" yerine kullanılan "olay resmi" tarzının ülkemizdeki önde gelen adıydı. Çizdiği çok önemli ve tarihi olayı anlatan illüstratif resimleri dışında 18 Mart, 23 Nisan, 19 Mayıs, 30 Ağustos, 29 Ekim günlerinde yaptığı Ata-

türk resimleri çerçevenip kentten köye, ev ve işyerlerinde duvarları kapladı. Sinema, edebiyat sevdalısı Hayri Caner'in yazdığı kendisinin resimlediği iki yıl süren "Bana Yalan Söyle" çizgi romanı çok beğenildi. Akdemi mezunu olan Gırgır mizah dergisinin ilk kaligrafi kardeşi hattat Nezhin DüNDAR da onun yolunu izledi. Emekli olduktan sonra yağlı boya tablolarla dönüş yaptı. Müzelerde, özel koleksiyonlarda eserleri bulunsa da 45 yıllık çalışmaları elektrik kontağından çıkan yangında kül oldu.

